

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
SÖZCÜK ÖĞRETİMİ ETKİNLİKLERİNİN
ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖMRE NUMANOĞLU

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**MERSİN
AĞUSTOS - 2021**

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
SÖZCÜK ÖĞRETİMİ ETKİNLİKLERİNİN
ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖMRE NUMANOĞLU

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi OĞUZ ERGENE**

**MERSİN
AĞUSTOS - 2021**

ÖZET

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ SÖZCÜK ÖĞRETİMİ ETKİNLİKLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Sözcüklerin öğrenilmesi, bireyde çok erken yaşlarda başlar ve sonraki dönemlerde de devam eder. Bu süreçte kazanılan her sözcükle bireyin sözcük dağarcığı zenginleşir. Bireyin anlama ve anlatma becerilerini etkin bir şekilde kullanabilmesinin, edinilmiş zengin sözcük dağarcığıyla yakından ilişkili olduğu ve bütün dil becerilerinin eğitiminin ortak temelinin Türkçe öğretiminde sözcük öğretimine dayandığı bilinmektedir. Okuma, dinleme veya izleme sırasında öğrencide edilgin bir sözcük dağarcığı oluşur. Ancak oluşan bu edilgin sözcük dağarcığını, öğrencinin etkinlikler aracılığıyla etkin şekilde kullanmasını ve sözcük dağarcığının derinlik-genişlik kazanmasını sağlamak gerekmektedir. Bu açıdan öğrencilere, sözcük dağarcığını geliştirecek ana dili eğitimi verilmesi önemlidir. Ortaokul düzeyinde sözcük öğretimi etkinlikleri, Türkçenin ana dili olarak öğretiminde bu bağlamda ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı; beş, altı, yedi ve sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin sınıflara, tema ve metinlere, söz varlığı öğelerine, zenginleştirilmiş sözcük öğretimi niteliklerine, temel dil becerilerine ve kazanımlarına, nicelik yönünden dağılımlarına göre incelemektir. Araştırmanın sonucunda incelenen Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin temel dil becerilerinin ve kazanımlarının genelini barındırmasına rağmen temel dil becerilerine ve kazanımlarına dağılımının dengeli olmadığı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki bazı kazanımlara yönelik etkinlik örneklerine Türkçe ders kitaplarında yer verilmediği, etkinliklerin zenginleştirilmiş sözcük öğretimi niteliklerinin özelliklerini tam taşımadığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Sözcük öğretimi, Söz varlığı etkinlikleri, Türkçe öğretimi, Ortaokul Türkçe ders kitapları, Söz varlığı.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Oğuz ERGENE, Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bölümü Bilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

SECONDARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS EXAMINING VOCABULARY TEACHING ACTIVITIES IN TERMS OF SOME VARIABLES

The learning of words begins at a very early age and continues in the following periods. In this process, the vocabulary of the individual is enriched with each word gained. It is known that the ability of an individual to use comprehension and expression skills effectively is closely related to the acquired rich vocabulary and the common basis of education of all language skills is based on vocabulary teaching in Turkish teaching. During reading, listening or watching, a passive vocabulary is formed in the learner. However, it is necessary to ensure that the student uses this passive vocabulary effectively through activities and that the vocabulary gains depth and breadth. In this respect, it is important to provide students with mother tongue education that will improve their vocabulary. Vocabulary teaching activities at the secondary school level come to the fore in teaching Turkish as a mother tongue in this context. The aim of this study; The aim of this study is to examine the vocabulary teaching activities in the fifth, sixth, seventh and eighth grade Turkish textbooks according to classes, themes and texts, vocabulary items, enriched vocabulary teaching qualifications, basic language skills and acquisitions, and quantitative distribution. As a result of the research, although the vocabulary teaching activities in the Turkish textbooks examined include the general basic language skills and acquisitions, the distribution of the basic language skills and acquisitions is not balanced, the examples of activities for some acquisitions in the 2019 Turkish Lesson Curriculum are not included in the Turkish textbooks, the features of the enriched vocabulary teaching characteristics of the activities. was determined to be incomplete.

Keywords: Vocabulary teaching, Vocabulary activities, Turkish teaching, Secondary school Turkish textbooks, Vocabulary.

Advisor: Asst. Prof. Oğuz ERGENE, Mersin University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences, Department of Turkish Education, Mersin.

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinde desteğini ve yardımını benden esirgemeyen Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Oğuz ERGENE'ye, bana gerçek anlamda düşünmeyi öğreten Bölüm Başkanım Prof. Dr. Faik KANATLI'ya, yüksek lisans eğitimim boyunca farklı alanlarda verdikleri nitelikli bilgiler ile akademik gelişimime katkı sağlayan sayın hocalarıma; tez yazım sürecinde desteğini esirgemeyen sevgili eşim Burcu'ya, oğlum Aslan Ömre'ye ve aileme sonsuz teşekkürler.

Ömre NUMANOĞLU

Ağustos 2021

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vi
GRAFİKLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR ve SİMGELER	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Problem Cümlesi	2
1.4. Alt Problemler	2
1.5. Araştırmanın Önemi	3
1.6. Araştırmanın Sayıtları	3
1.7. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	3
1.8. Tanımlar	3
2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI	4
2.1. Söz Varlığı	4
2.1.1. Söz Varlığı Öğeleri	5
2.1.1.1. Temel Söz Varlığı	5
2.1.1.2. Yabancı Sözcükler	6
2.1.1.3. Deyimler	6
2.1.1.4. Atasözleri	7
2.1.1.5. İlişki Sözlere/ Kalıp Sözlere	8
2.1.1.6. Kalıplaşmış Sözlere	8
2.1.1.7. Terimler	9
2.1.1.8. İkişemeler	9
2.2. Sözcükte Anlam Özellikleri	10
2.2.1. Temel Anlam / Düz Anlam / Gerçek Anlam / Çekirdek Anlam	10
2.2.2. Yan Anlam ve Çok Anlamlılık	10
2.2.3. Mecaz Anlam	11
2.2.4. Eş/Yakın Anlamlılık	12
2.2.5. Zıt/Karşıt Anlamlılık	13
2.2.6. Eş Seslilik/Sesteşlik	13
2.3. Sözcük Öğretimi	14
2.3.1. Türkçe Öğretimi Ders Programında Sözcük Öğretimi	15
2.3.2. Sözcük Öğretimi Etkinlikleri	18
2.3.3. Zenginleştirilmiş Sözcük Öğretimi	20
3. YÖNTEM	22
3.1. Araştırmanın Modeli	22
3.2. Veri Toplama Araçları	22
3.3. Veri Analiz Yöntemi	22
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi:	23
4. BULGULAR	24
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	24
4.1.1. Birinci Alt Problem Kapsamındaki Etkinliklerden Seçilen Örnekler	29
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	31

4.2.1. İkinci Alt Problem Kapsamındaki Etkinliklerden Seçilen Örnekler	36
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	38
4.3.1. Üçüncü Alt Problem Kapsamındaki Etkinliklerden Seçilen Örnekler	43
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	45
4.4.1. Dördüncü Alt Problem Kapsamındaki Etkinliklerden Seçilen Örnekler	50
4.5. Genel Değerlendirme	53
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	60
5.1. Sonuç	60
5.2. Öneriler	66
KAYNAKLAR	67
EKLER	69
ÖZGEÇMİŞ	167

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 2.1. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Dağılımı	20
Tablo 4.1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Tema ve Metinlere Göre Dağılımı	24
Tablo 4.2. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Ögelerine Göre Dağılımı	25
Tablo 4.3. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşidine ve Niteliğine Göre Dağılımı	26
Tablo 4.4. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı	27
Tablo 4.5. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Becerilerin Kazanımlarına Göre Dağılımı	28
Tablo 4.6. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Tema ve Metinlere Göre Dağılımı	31
Tablo 4.7. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Ögelerine Göre Dağılımı	32
Tablo 4.8. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşidine ve Niteliğine Göre Dağılımı	33
Tablo 4.9. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı	34
Tablo 4.10. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Becerilerin Kazanımlarına Göre Dağılımı	35
Tablo 4.11. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Tema ve Metinlere Göre Dağılımı	38
Tablo 4.12. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Ögelerine Göre Dağılımı	39
Tablo 4.13. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşidine ve Niteliğine Göre Dağılımı	40
Tablo 4.14. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı	41
Tablo 4.15. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Becerilerin Kazanımlarına Göre Dağılımı	42
Tablo 4.16. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Tema ve Metinlere Göre Dağılımı	45
Tablo 4.17. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Ögelerine Göre Dağılımı	46
Tablo 4.18. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşidine ve Niteliğine Göre Dağılımı	47
Tablo 4.19. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı	48
Tablo 4.20. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Becerilerin Kazanımlarına Göre Dağılımı	49
Tablo 4.21. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Sınıflara Göre Dağılımı	53
Tablo 4.22. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Ögelerine Göre Dağılımı	54
Tablo 4.23. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı	55
Tablo 4.24. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Niteliklerine Göre Dağılımı	59

GRAFİKLER DİZİNİ

	Sayfa
Grafik 4.1. Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Sınıflara Göre Dağılımı	53
Grafik 4.2. Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Ögelerine Göre Dağılımı	54
Grafik 4.3. Sözcük Düzeyindeki Söz Varlığı Ögelerini İçeren Etkinliklerin Sınıflara Göre Dağılımı	55
Grafik 4.4. Kalıplaşmış Söz Varlığı Ögelerini İçeren Etkinliklerin Sınıflara Göre Dağılımı	55
Grafik 4.5 Her İki Gruptaki Söz Varlığı Ögesini İçeren Etkinliklerin Sınıflara Göre Dağılımı	56
Grafik 4.6. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Okuma Becerisine Göre Dağılımı	57
Grafik 4.7. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Dinleme/İzleme Becerisine Göre Dağılımı	57
Grafik 4.8. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Yazma Becerisine Göre Dağılımı	58
Grafik 4.9. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Konuşma Becerisine Göre Dağılımı	58
Grafik 4.10. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Niteliklerine Göre Dağılımı	59

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simgesi	Tanım
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

Sözcüklerin öğrenilmesi bireyin doğumuyla başlar ve sonraki dönemlerde de devam eder. Bu süreçte kazanılan her sözcük, bireyin sözcük dağarcığını zenginleştirir. Bireyin tüm hayatındaki iletişimini etkileyecek bu dağarcığın zenginliği, anlama ve anlatma becerilerini etkin bir şekilde kullanmasını sağlayacaktır. Okul öncesi dönemde, ailede ve okul çağında çocuğun dilsel gelişimini desteklemek ve söz varlığını daha varsıl kılmak amacıyla genellikle okuma eylemine, okuma sonrası okuduğunu anlama becerisini sınavan etkinliklere odaklanılmaktadır. Ancak bu etkinliklerde sözcük ve kavram öğretimine dönük söz varlığı etkinliklerinin çokluğu ve niteliği de son derece önemlidir. Bu yüzden öğrenciye kazdırılması amaçlanan söz varlığı öğelerinin işlevsel, nitelikli ve çağdaş yöntemlerle aktarılması ve bu sürecin ardından öğrencinin edindiği söz varlığı ögesiyle ilgili dönütler alınması gerekmektedir.

Söz varlığını oluşturan sözcükler, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, yabancı sözcükler ve terimler dilin en önemli birimleridir (Aksan, 2015, s. 34 vd.). Bir bütün olan dilin parçalarını oluşturan bu öğeler, bağlam içerisinde farklı anlamlar vermekle birlikte metnin iletisini taşıyan unsurlardır. Bu öğelerin kullanım özelliklerinin bilinmesinin yanında anlamsal özelliklerine hâkim olunması da metnin anlamlandırılmasını ve bireyin anlatma becerisini etkili bir şekilde kullanmasını sağlar. Konuşma kabiliyetine sahip her birey, dilin temel öğelerine ihtiyaç duyar; bu ihtiyacını karşılayabilecek sözcük dağarcığına sahip olan bireyler, anlama ve anlatmayı üst düzeyde gerçekleştirebilir. Sözcük dağarcığı az olan bireylerin ise gerek anlama gerek de anlatma becerilerini istenilen düzeyde gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Bir bütün olarak var olduğu toplumda insanların anlaşmasına aracılık eden dil, kendine özgü kurallardan ve söz varlıklarından oluşur. Söz varlığı, dilin bütün kurallarıyla birlikte toplumsal bir bellek olarak nesiller arasında aktarılır. Bu aktarım süresinde dil de doğal gelişimini sürdürür. Gelişim sürecinde dilin kurallarında çok büyük değişimler görülmezken söz varlığı, kullanıcının zihinsel gelişimine bağlı olarak gelişimine devam eder. Okul dönemiyle öğrencilerin dört temel dil becerisinde yetkin kullanıcılar olması amaçlanmaktadır. Karatay (2007) bireyin bu becerileri etkin olarak kullanabilmesinin, edinilmiş zengin sözcük dağarcığıyla yakından ilişkili olduğunu ve bütün dil becerilerinin eğitiminin ortak temelinin Türkçe öğretiminde sözcük öğretimine dayandığını belirtir. Sözcük öğretimi yoluyla dört temel dil becerisinin ortak amacı olan anlama ve anlatma becerilerinin istenilen düzeye getirilmesi amaçlanmaktadır. Çocukların okuma etkinlikleri sırasında istemsiz bir şekilde edindiği sözcükleri, sözcük öğretimi yöntem ve teknikleriyle etkin bir şekilde kullanacağı bir sözcük dağarcığına dönüştürmek gerekmektedir. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin nitelik ve nicelikleri önem arz etmektedir.

1.1. Problem Durumu

Sözcük öğretimi yöntemlerine Türkçe ders kitaplarında yer verilmiştir. Bu açıdan 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sözcük öğretimi etkinliklerinin nicelik ve nitelik bakımından yeterliliklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenip yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi ve bundan sonraki süreçte hazırlanacak Türkçe ders kitaplarının içinde yer alması gereken sözcük öğretimi etkinliklerinin hangi özellikleri taşıması gerektiğine yönelik öneriler sunulması amaçlanmıştır.

1.3. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi, “Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinlikleri nicel ve nitel olarak yeterli düzeyde midir?” şeklinde belirlenmiştir.

1.4. Alt Problemler

Araştırmanın “Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinlikleri nicel ve nitel olarak dağılımı nasıldır?” problem cümlesi üzerinden incelenen alt problemler şu şekildedir:

1. Beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin içerdiği söz varlığı ögelerine, anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına ve etkinlik türlerine göre nicel ve nitel anlamda dağılımı nasıldır?
2. Altıncı sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin içerdiği söz varlığı ögelerine, anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına ve etkinlik türlerine göre nicel ve nitel anlamda dağılımı nasıldır?
3. Yedinci sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin içerdiği söz varlığı ögelerine, anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına ve etkinlik türlerine göre nicel ve nitel anlamda dağılımı nasıldır?
4. Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin içerdiği söz varlığı ögelerine, anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına ve etkinlik türlerine göre nicel ve nitel anlamda dağılımı nasıldır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin niteliğine ve işlevselliklerine ilişkin genel görünüm ortaya konarak ulaşılan bulgular sonucu ders kitaplarının öğrencilere söz varlığı kazandırmadaki yeterliliklerine dönük bir değerlendirme sunulmuştur. Çalışmanın sözü edilen araştırma konusu ve bulgularıyla alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. 6. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırma aşağıdaki sayıtlar üzerine temellendirilmiştir:

- Etkinlik türlerinin pedagojik anlamda uygun olduğu düşünülmüştür.
- Araştırmada alınan örneklemelerin evrenin tüm özelliklerini taşıdığı varsayılmıştır.

1.7. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışma 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında okutulan ortaokul ve imam hatip ortaokullarının 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sözcük öğretimi etkinlikleriyle sınırlıdır. Metin öncesindeki hazırlık çalışmaları ve tema değerlendirme çalışmalarındaki etkinlikler, araştırma kapsamında değildir.

1.8. Tanımlar

Söz Varlığı: Söz varlığı, “bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu” (TDK, 2011, s. 2158); “bir dilin, bir alanın veya bir eserin söz varlığı, söz hazinesi” (Karaağaç (2018, s. 754); “bir dilin örgüsünü oluşturan sözcükler” (Aksan 2015, s. 15) biçimlerinde tanımlanmıştır.

Sözcük Öğretimi: Sözcük öğretimi, “sözcüğün biçimini, anlamını ve cümledeki görevini öğrencinin zihninde netleştirecek çalışmalar aracılığıyla öğrencin sözcük hazinesini geliştirmek” (Özdemir, 2019, s. 121); “ana dili eğitiminin temel zeminin oluşturan, bütün dil becerilerinin etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayan süreç” (Karadağ, 2019, s. 41); “daha doğru ve iyi anlayan, anlatan bireylerin yetiştirilmesini sağlayan; ana dili öğretimini tümleyen bir süreç” (Lüle Mert, 2013, s. 6) biçimlerinde tanımlanmıştır.

2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI

2.1. Söz Varlığı

Söz varlığı, dilin kendi tarihi boyunca ortaya çıkan ses, biçim ve anlam değişimlerini yansıtan ve o dilin tarihine ışık tutan en önemli unsurdur. Bu açıdan söz varlığı toplumsal anlamda çok önemli bir yere sahiptir. Karadağ (2019, s. 6) söz varlığı kavramının, bir toplumun sahip olduğu tarihsel ve eş zamanlı anlamların tamamını karşılamak üzere o dilde üretilmiş olan bütün anlam birimlerini içerdiğini söylemiştir. Bir dilin söz varlığının toplumsal hafızada, tarihsel bağlamda saklı olduğu bilinmektedir. Bir dilin söz varlığı sadece simgelerle ve göstergelerle sınırlı değildir. Aksan (2015, s. 15) “bir dil için söz varlığının sadece birtakım seslerin bir araya gelerek oluşturduğu simgeler, kodlar ya da dilbilimsel terimiyle göstergeler olmadığını, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti” olduğunu ileri sürmektedir. Bireyin anlama ve anlatma becerilerini doğru ve etkin bir şekilde kullanabilmesi için toplumun dünya görüşünün göstergesi olan söz varlığı öğelerine ihtiyacı vardır.

Dilin tanımlanmasında düşünce ve duygular önemli bir yer tutar. Aksan, dili “düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge” biçiminde tanımlamıştır (Aksan, 2015, s. 55). Bu açıdan dil, bireyler arasındaki iletişim göreviyle ön plana çıkmaktadır. Dilin öğelerine bakılarak toplumların kültürünü, dünya görüşünü, felsefesini ve mantığını anlamak ve tanımak mümkündür. Bu yüzden dil hem yaşam şeklinin göstergesi hem de nesiller arasında kültürü taşıyan en önemli araçtır.

Kültürün taşıyıcısı olan dil, ayrıca kültürü oluşturan önemli bir unsurdur. “Dil, daha önceki kuşakların duygularından geçmiştir ve onların solukları dilde gizlidir” (Kaplan, 2016, s. 154). Bir millet, kültür bakımından gelişmişse, toplumun yüksek bir düşünce yaşamı varsa milletlerin bu gelişmişlikleri dil kullanımlarına da yansıyacaktır. Bir ulusun varlığı, dil ile mümkündür. Akarsu (1998, s. 87) “dilinde üstünlüğe erişememiş bir ulusun kültür bakımından da gerçek bir üstünlüğe erişememiş olduğu kuşkusuzdur; bu ulusun kültürü de iğreti bir kültür olarak kalır ancak yüksek bir olgunluğa erişen dillerde gerçek bir düşünce etkinliği meydana gelir” diyerek kültür ve dilin birbirinden ayrılmaz olduğunu vurgulamıştır. Öyleyse dil-kültür birlikte gelişir, şekillenir. Ergene’ye (2014, s. 2) göre, “diller, kendisini üreten toplumun özellikleri doğrultusunda gelişir ve bu yönüyle de o toplumun kültürünü yansıtır”. Bu açıdan dil, kültürün hem parçası hem de taşıyıcısıdır. Kültürü oluşturan en önemli yapılardan olan dil, o kültürün aktarılmasını da sağlayan unsurdur.

Söz varlığı öğeleri; dil kullanımında, duygu ve düşüncelerin aktarımında önemli bir paya sahiptir. Karaağaç (2016, s. 54) dilin; insan tarafından oluşturulan, insanı biriktiren, gelenek ve

tarihe sahip bir dünya olduğunu belirtmiştir. Metni oluşturan sözcükler, ikilemeler, deyimler gibi söz varlığı ögeleri bu bağlamda kültür aktarımının en önemli parçalarındandır çünkü toplumun dünya görüşünü yansıtan bu ögelerin nesilden nesile aktarılması gerekmektedir.

2.1.1. Söz Varlığı Ögeleri

Bir dilin söz varlığı, sadece sözcüklerle oluşmayıp bir bütün olarak dilde yer almaktadır. Bu bütünün içinde dilin farklı ögeleri bir arada bulunmaktadır. Aksan (2015, s. 15) “bir dilin söz varlığı denince yalnızca o dilin sözcüklerini değil; deyimlerin, kalıp sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz” diyerek bu bütünlüğü açıklamıştır. Aksan (2015, s. 34 vd.) söz varlığının ögelerini şu şekilde gruplandırmıştır: Temel söz varlığı, yabancı sözcükler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri/kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, terimler, ikilemeler.

2.1.1.1. Temel Söz Varlığı

Söz varlığının ana unsurunu oluşturan sözcükler, temel söz varlığıdır. Aksan’a (2015, s. 34) göre, temel söz varlığı, “insanın organları başta olmak üzere onun en doğal gereksinimlerini karşılayan yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek gibi kavramlar, ona en yakın kişileri gösteren akrabalık adları, sayılar ve insanın maddi ve manevi kültürü içine giren çeşitli kavramlar” sayılabilir. Gündelik hayatta tercih edilen her türlü söz, bu noktada temel söz varlığını oluşturmaktadır. Karaağaç’ın (2018, s. 798) “bir dilin, bir kişinin veya eserin temel sözlüğü” olarak tanımladığı temel söz varlığı, bu anlamda dilin bütünü temsil etmektedir. Korkmaz (1992, s. 100) temel söz varlığını, “kelime, bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşanlar arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan belli bir duygu veya düşünceyi yansıtan soyut yahut somut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimi” biçiminde tanımlamayarak bu bütünü vurgulamıştır.

Temel söz varlığı, sözcük öğretimi etkinliklerinde en sık başvurulacak ögelerdir. Karadağ’a göre (2019, s. 17) “söz varlığı çalışmaları, öğrencilerin kelime bilgisini belirlemeye, bu yolla eğitim sürecinde geliştirmeye, dolayısıyla kelime öğretimine referans oluşturmaktadır”. Bu bağlamda temel söz varlığının ögeleri, sözcük öğretiminde başat rol oynamaktadır. Ancak temel söz varlığını oluşturan sözcükleri, sadece sözcük dağarcığını nicelik bakımından arttırmaya yönelik değil kavram zenginliğini de yaratma amaçlı çalışmalarla öğrenciye kazandırılmalıdır. Özdemir’e (2019, s. 120) göre, “düşüncenin gelişmesi, iletişim etkili olması hatta akademik başarı açısından önemli” olan temel söz varlığını oluşturan sözcüklerin öğretimi, kavram zenginliği yaratılarak öğrencinin hem düşünce yapısının hem iletişim becerisinin hem de akademik başarısının gelişimi açısından oldukça önemlidir.

2.1.1.2. Yabancı Sözcükler

Dilde ortaya çıkan bir anlamın yeni bir sözcük ile karşılanması için başvurulacak ilk yöntem, konuşulan dilin olanaklarına başvurmaktır. Bu, her toplum için en geçerli yöntem olmakla birlikte, en çok tercih edilen değildir. Bu nedenle bir anlamı karşılamak için başka bir dilde üretilmiş, bir sözcük birçok kez doğrudan alınarak kullanılmaktadır. Dillerin söz varlığındaki yabancı sözcükler bu durumun bir sonucudur. Karaağaç (2018, s. 845) yabancı sözleri, “başka toplumlardan öğrenilen bilgilerin adları” olarak tanımlamıştır. Yabancı sözcükler, o varlığın ya da bilginin başka toplumlardan öğrenilmesi ve dilde var olmadığı için o adla anılması sonucu her dilde az ya da çok yer almaktadır.

Yabancı sözcüklerin bir dilde bulunması, o ulusun diğer uluslarla ilişkisinin sonucudur. Aksan (2015, s. 37) bu durumu “bir ulusun öteki toplumlarla hiçbir ilişki kurmadan yaşamasına olanak yokken uluslararası ticaret, siyaset, kültür ve sanat ilişkileri hemen her dile yansımakta ve yeryüzündeki bütün dillerde, başka dillerden alınma öğeler bulunmaktadır” diyerek ortaya koymuştur. Diğer toplumlarla iletişimi açık olan her toplum için yabancı sözcüklerin o dile geçmesinin kaçınılmaz olduğu ortadadır.

Türkçenin söz varlığının bir bölümünü yabancı sözcükler oluşturmaktadır. Türk tarihindeki gelişmelere paralel olarak farklı dönemlerde farklı dillerin Türkçeye etki ederek sözcük verdiği bilinmektedir. Korkmaz (1992, s. 180) alıntı kelimeler olarak adlandırdığı Türkçeye giren yabancı sözcükleri, “Doğu” ve “Batı” kaynaklı olmak üzere genel olarak iki gruba ayırmaktadır. Aksan (2015, s. 37) ise yabancı dilden alınan sözcükleri “yerleşmiş yabancı sözcükler” ve “yerleşmemiş yabancı sözcükler” olarak iki bölüme ayırmaktadır. Bu iki bölümü Aksan şöyle örneklendirir: “Yerleşmiş yabancı sözcükler, bir dilin ses özelliklerine bürünerek yabancı kelime olduğu unutulmuş ‘duvar’ (Farsça: dīvâr) ya da ‘kalıp’ (Arapça: kâlib) gibi; yerleşmemiş yabancı sözcükler ise, dilin ses özelliklerine uymayan üretildiği dildeki ses özelliklerini koruyan ‘oksijen, devalüasyon’ gibi sözcüklerdir” (Aksan, 2015, s. 37). Söz varlığı öğelerinden olan yabancı sözcükleri gündelik hayatımızda kullanmakta ya da bu sözcüklerle metinlerde karşılaşmaktayız. Bu noktada öğrencilerin bu sözcüklerin anlamlarını bilmesi ya da dilde karşılıkları varsa onları kullanması önemlidir.

2.1.1.3. Deyimler

Dilin gerek günlük hayatta gerekse yazın alanında daha etkili olarak kullanılmasını sağlayan deyimler, söz varlığının temel unsurları arasında yer almaktadır. Deyim kavramı Türkçe Sözlük’te “genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011, s. 651). Karaağaç’ın (2018, s. 271) “bireysel ve nedenli olan bir söz dizimi birimin genelleşip yaygınlaşarak nedenliğini

yitirmesiyle ortaya çıkan ve tek bir sözlük birimi gibi algılanan söz öbeği" olarak ifade ettiği deyimleri Aksan (2015, s. 39) "dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısının, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğeler" olarak tanımlamaktadır. Tanımların genelinde "gerçek anlamın dışında kullanılma" ve "kalıplaşmış söz grubu olma" ortak özellik olarak çıkmaktadır.

Deyimler; yeni bir anlamı, durumu karşılamak amacıyla sözcüklerin gerçek anlamları dışına çıkmasıyla oluşmuş, kalıplaşmış anlam birimleridir. Karaağaç'ın (2016, s. 693) "varlığın, durumun, sıfatın veya hareketin adı olarak kullanılan sözler" olarak tanımladığı deyimler, genel olarak ortaya çıkan durumlar için kullanılan en önemli söz varlığı öğelerindendir. Bu açıdan deyimlere anlatılarda, metinlerde, etkinliklerde yer vermek ve deyimlerin anlamlarına yönelik çalışmalar yapmak öğrencilerin anlatma ve anlama becerilerinin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir.

2.1.1.4. Atasözleri

Atasözleri, söz varlığının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Atasözleri, kullanıldığı kültürün en önemli taşıyıcısı ve yansıtıcısı olarak bilinmektedir. Aksan'a (2015, s. 41) göre atasözü, "toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir". Korkmaz (1992, s. 14) ise atasözünü, "anonim karakter taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz olarak yer alır" şeklinde tanımlamıştır. Karaağaç'a (2018, s. 163) göre, atasözleri "kuruluşu bakımından ölçülü ve güzel, anlamı bakımından derin ve geniş içeriğe sahip, büyük ustalıkla oluşturulmuş yapılardır". Atasözü tanımları şu noktalarda birbirine benzemektedir: Anonim olarak atalardan kalma, yaşamsal tecrübelerin sonucu olarak ortaya çıkma, kısa ve özlü söz niteliğinde olma.

Atasözleri, geniş halk kitlelerinin asırlar boyunca süren denemeleri, gözlemleri, yaşantıları ve bu durumlara dayanan düşünceleri sonucu doğmuştur. Bir ulusun ortak düşünce ve inanışlarını belirten atasözleri, topluma bu düşünceleri ve inanışları aktararak yol gösterir veya bu konular hakkında bilgi verir. Aksoy'a (1988, s. 15) göre atasözleri, "Tanrı ve peygamber sözleri gibi ruha işleyen bir etki taşır". Bu bağlamda yüzyılların bilgi ve deneyimleri sonucu ortaya çıkan bu yol gösterici sözlerin, anlamsal ve kullanımsal özelliklerinin öğrenciler tarafından bilinmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda inandırıcı ve yol gösterici olan atasözlerinin sözcük öğretimi etkinliklerinde yer verilmesiyle, bu deneyimlerin ve gözlemlerin nesilden nesile aktarılması ayrıca da öğrencinin metinlerde ya da gündelik yaşamında karşılaşacağı atasözlerinin anlamını bu etkinlikler aracılığıyla öğrenmesi açısından önem arz etmektedir.

2.1.1.5. İlişki Sözleri/ Kalıp Sözler

Kalıp sözler, özellikle dilin gündelik kullanımında sıkça başvurulmuş söz varlığı unsurlarıdır. Bu yönüyle kalıp sözler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılan birtakım ilişki sözleri olarak ifade edilir. Aksan (2015, s. 42) “insan ilişkilerindeki ayrıntılarla gelenek ve görenekleri yansıttığını belirten sözlerdir” diyerek kalıp sözlerin bir dili konuşan toplumun kültürüne ışık tutacağını vurgulamıştır.

Konuşma eğitimi açısından kalıp sözlerin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır. Gökdayı (2015, s. 1) kalıp sözleri, “sabahleyin gördüğümüz kişilere ‘günaydın’, gün boyu karşılaştığımız insanlara ‘merhaba’ demek, gerçek durumlarını merak etmesek de ‘nasılsın(ız)’ diye hâl hatır sormak” gibi iletişim kurarken düşünmeden söyleyebildiğimiz sözler olarak tanımlar. Kalıp sözlerin, bu açıdan gündelik hayatımızda önemli bir yeri bulunmaktadır.

Günlük hayatta konuşmaya dayalı bir iletişim sürecinin başlatılması ve yine bir iletişim sürecinin sonlandırılmasında ihtiyaç duyulan ve kişinin sosyalleşmesi açısından büyük önem taşıyan kalıp sözlerin, eğitim sürecinde öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Öğrencilerin doğal çevrelerinde edindikleri kalıp sözler farklılıklar gösterdiğinden, yaygın olarak kullanılan ve bilinmesi gereken kalıp sözler, özellikle sözcük öğretimi aracılığıyla öğrencilere kazandırılmalıdır.

2.1.1.6. Kalıplaşmış Sözler

Dildeki kalıplaşmış sözleri ulusal kavramıyla sınırlamak yerine bu sözlerin evrensel olarak düşünülmesi daha doğru olur. “Her dilde rastlanan kalıplaşmış sözler, ünlü kişilerin, hükümdarların, düşünürlerin, sanatçıların belli bir durumda, belli bir olay dolayısıyla söyledikleri, evrenselleşmiş sözlerdir” (Aksan, 2015, s. 43). Kalıplaşmış sözler bir dilin söz varlığında ya özgün şekilleriyle ya da çoğu zaman çevrilerek dile yerleşmiş biçimde yer alır. Aksan (2015, s. 43) kalıplaşmış sözlere “J. Caesar’ın *“Sen de mi Brutus”*, Sinoplu Diogenes’in *“Gölge etme, başka ihsan istemez(m)”*, Shakespeare’in *“to be or not to be”* sözlerini örnek verir. Bu yapıları söyleyicisi bilinen özlü sözler olan özdeyiş olarak değerlendirmemek gerekir. Çünkü özgün ya da çevrilmiş hâlleriyle kullanılan kalıplaşmış sözler, aynı deyimler gibi belli durumlarda söylenen sözler olarak dilde yerini bulur.

Kalıplaşmış sözler, durumlara karşılık söylenen ifadeler olduğu için söz varlığı ögesi olarak değerlendirilir. Bu açıdan sözcük öğretimi etkinliklerinde, bu sözlere yer verilmesi ve bu sözlerin anlamsal özelliklerinin öğretilmesiyle öğrencinin hem anlama hem de anlatma becerisi geliştirilecek ve kalıplaşmış sözleri yazılarında ya da konuşmalarında etkili bir şekilde kullanması sağlanacaktır. Ayrıca da evrensel nitelik taşıyan kalıp sözlerin kullanım alanlarını öğrencinin öğrenmesi, diğer kültürleri de tanımasına fırsat verecektir.

2.1.1.7. Terimler

Terimler; bilim, meslek ya da özel alanlarının kendi alanlarına özgü anlamlarını karşılayan söz varlığı unsurlarıdır. Karaağaç'a (2018, s. 798) göre "terimler çeşitli insan yapıp etmelerinin herhangi bir alanına ait bilgilerinin adlarıdır" ve bu açıdan terimler, genellikle gerçek ve tek anlamlıdır. Aksan (2015, s. 43) "bir ülkede bilim, teknik, sanat ve zanaat dalları ne ölçüde gelişirse o ülkenin terim söz varlığı da o ölçüde gelişir" diyerek terim söz varlığını önemini vurgulamıştır.

Söz varlığı öğelerinin içinde yer alan terimlerin en yaygın kullanım amacı, iletişimin kısa yoldan gerçekleşmesini sağlamaktır. Zülfikar'a (1991, s. 1) göre terimler, "bilim adamlarının, sanatçıların ve çeşitli meslek kollarında çalışanların kısa yoldan anlaşmasını sağlayan sözcüklerdir". Terimler bu açıdan, toplumun geneli tarafından bilinmeyebilir. Buna rağmen bazı terimlerin, toplumun geneli tarafından bilinmesi de söz konusu olabilir. Öğrencilere bilim, sanat, spor ve meslek kollarına ait terimlerden gündelik hayatlarında karşılarına çıkabilecek olanlarını etkinlikler aracılığıyla öğretmek, öğrencinin hem iletişimini kısa yoldan ve doğru bir şekilde gerçekleştirmesi hem de sözcük dağarcığına geliştirmesi amacıyla gerekmektedir.

2.1.1.8. İkilemeler

Anlatımı daha etkili kılmak amacıyla, tek sözcüğün yetmediği durumlarda, iki sözcüğün biçimce ya da anlamca oluşturduğu öbekler olan ikilemeler söz varlığı ögesi olarak değerlendirilmektedir. Hatiboğlu'na (1981, s. 9) göre ikilemeler, "anlatım gücünü artırmak, anlatımı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır". Karaağaç (2018, s. 486) ise ikilemeyi "bir varlığı veya eylemi karşılamak üzere eş görevli iki sözün oluşturduğu söz öbeği" olarak tanımaktadır.

İkilemeler, bir dilde kullanım noktasında çok eski zamanlarda bile görülmektedir. Aksan (2015, s. 68) bu durumu, "Türkçenin tarihsel dönemlerine doğru gidecek olursak ikilemelerin çeşitli biçimleriyle baştan beri yaygın olduğunu görürüz" diyerek ortaya koymuş ve bu söz varlığı ögesinin dilin hem yapı hem de anlam bilimsel yönden önemini vurgulamıştır. Ayrıca Aksan (2015, s. 68) ikilemeleri, "Türkçenin sözcükbilim ve anlambilim açısından önemli bir anlatım özelliği" olduğunu belirtmiştir. Türkçede çok yaygın kullanılan ve Türkçenin zenginliğini ortaya koyan ikilemelerin anlatımı güçlendirdiği ve etkili hale getirdiği bu bağlamda bilinmektedir. Bu açıdan sözcük dağarcığına katkısı olması ve anlatımın etkili bir şekilde oluşturulmasını sağlamak açısından öğrencilere ikilemelerin yapısal ve anlamsal özellikleri metinler ya da etkinliklerle öğretilmelidir. Bu şekilde de öğrencinin anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

2.2. Sözcükte Anlam Özellikleri

Anlam; bir dilin söz, söz öbeği veya tümce kullanımlarıyla veya algılanan birtakım olayların dayandığı sebeplere, gerçekleşen olaylara göre ortaya çıkar. Karaağaç'a göre (2016, s. 529) "beş duyu organıyla gerçekler dünyası olan doğadan, dil yoluyla da saymacalardan oluşan yapay bir dünya olan dil ve düşünce dünyasından alınan bilgilerin kişinin önceki bilgileri ışığında yorumlanmış biçimine" anlam denir. Banveniste'ye göre (1995) anlam, bir söz grubu tarafından aynı şekilde anlaşılan bildirme yollarının tamamıdır. İşcan (2011, s. 504) anlamı, "bir sözcüğün, cümlelerin, söz öbeğinin, eserin, düşüncenin, davranışın ya da olgunun anlatmak istediği muhteva" şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere sözcüklerin anlamdan bağımsız olduğu düşünülemez. Bu bağlamda sözcüklerin ya da söz gruplarının anlamsal özellikleri sözcük öğretimi bakımından önem taşımaktadır. Söz varlığı öğelerinin bu anlam özellikleri aşağıdaki başlıklarla özetlenmiştir:

2.2.1. Temel Anlam / Düz Anlam / Gerçek Anlam / Çekirdek Anlam

Temel anlam, bir sözcüğün akla gelen ilk anlamı olarak tanımlanmaktadır. Alanyazınında değişik adlandırmalarla anılan bu kavramı, İşcan (2011, s. 505) "bir sözcüğün söylendiğinde zihnimizde oluşan ilk anlamı" olarak tanımlar. Temel anlam bu bağlamda, bir sözcüğün herkes tarafından duyulur duyulmaz düşünülen ilk anlamı olarak değerlendirilebilir. Karaağaç'a göre (2018, s. 157) "bir dil biriminin en yaygın anlamı" onun asıl anlamıdır. Sözcüğün akla gelen ilk anlamı; temel, düz, gerçek, çekirdek anlam gibi kavramlarla bu açıdan tanımlanabilmektedir.

Sözcüğün ilk anlamının öğrenciye öğretilmesi sözcük dağarcığını nicelik bakımından arttırarak genişletir. Sözcük öğretiminde temel anlamların öğrencilere öğretilmesi bu yüzden büyük önem arz etmektedir. Sözcüğün temel anlamını öğretmek amacıyla sözcük öğretiminde başvuru en genel yöntem, sözcüğün anlamına sözlükten bakmadır. Genel olarak bu yöntemle sözcüğün ilk anlamını öğrenen öğrenci, bununla birlikte sözcüğün diğer anlamlarını da keşfedecektir. Sözcük öğretiminde bir sözcüğün bütün anlamları öğretmek oldukça önemlidir. Çünkü temel anlam, sözcük dağarcığını sayıca arttırarak zenginleştirirken sözcüğün diğer anlamlarının öğretilmesi de bu dağarcığın derinleşmesini sağlayacaktır.

2.2.2. Yan Anlam ve Çok Anlamlılık

Yan anlam, bir sözcüğün temel anlamına şekil, işlev ve benzerlik yönünden bağlı olarak zaman içinde kazandığı yeni anlamlardır. Bir sözcüğün yan anlamı, temel anlamın yanında o sözcüğün çağrıştırdığı diğer anlam veya anlamlardır. Yan anlamı, Karaağaç (2018, s. 852) "bir varlığı kendi adıyla değil, neden-sonuç, parça-bütün, benzerlik-aykırılık vb. ilişkilerde

bulunduğu komşu bilgiyle anma” olarak tanımlarken; Korkmaz (1992, s. 38) “bir kelimenin temel anlamla bağlantılı olarak birden çok anlamının bulunması; anlam genişlemesi yoluyla asıl anlamı ile olan ilişkisini kaybetmeden yeni anlamlar kazanması” olduğunu belirtmiştir. Tanımların ortak noktası, sözcüğün kullanıma bağlı olarak birden çok anlam kazanmasıdır. Bu bağlamda yan anlam, o sözcüğün çok anlamlılığı olarak değerlendirilmektedir.

Sözcüklerin anlamları, aynı toplumda ve dönemde yaşayan insanlar arasında farklılıklar göstermektedir. Karaağaç’a (2018, s. 853) göre, “dillerin anlam yapıları, aynı zamanın ve aynı coğrafyanın insanları arasında bile yaş farklarına, mesleklere göre farklılıklar taşır, farklı çağrışım alanlarına sahiptir”. Bir sözcüğün bireyde uyandırdığı çağrışım farklı olduğuna göre sözcük öğretiminde yan anlam ya da bir başka deyişle çok anlamlılık önemli bir yer tutmalıdır. Öğrencilere temel anlamı bilinen sözcüklerin yan anlamlarının, bağlamdan çıkarılması ya da sözlükten bulunmasıyla o sözcüğün çok anlamlılığı gösterilmeli ve bir sözcüğün kullanıma bağlı olarak yeni anlamlara karşılık gelebileceği öğretilmelidir.

2.2.3. Mecaz Anlam

Mecaz anlam, bir sözcüğün temel anlamı dışına çıkarak kazandığı yeni anlamlardır. Sözcük temel anlamında somut ve nesnel özellik taşıırken mecaz anlamda soyut ve öznel bir özellik kazanır. Mecaz anlam “metafor” olarak da adlandırılır. TDK (2011, s.1641) sözlüğüne göre mecaz anlam, “bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor” şeklinde tanımlanır. Mecaz anlam, benzetme yoluyla sözcüğün başka anlamlarda kullanılması olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda sözcük, mecaz anlamında temel anlamdan uzaklaşarak başka anlamda ve anlamlarda kullanılmaya başlanır. Sözcüğün kazandığı yeni anlamlar da genellikle somut olan gerçek anlamın soyutlaşmış hâlidir.

Mecaz anlam ayrıca “eğretileme” olarak da adlandırılmaktadır. Karaağaç (2018, s. 603) eğretilemeyi, bir varlığın başka bir varlığın göstereni olması olarak adlandırır. Karaağaç (2016, s.603) eğretilemeli anlamı, “benzerlik, komşuluk ve kültürel ilişkiye dayalı” olmak üzere üçe ayırır. Karaağaç (2016, s. 603-606) benzerlik ilişkisine dayalı eğretilemeyi, “birbirinden apayrı olan varlıklardan birinin herhangi bir benzetme yönüyle bir başka varlığa işaret ettiğini”; komşuluk ilişkisine dayalı eğretilemeyi “benzerlik dışındaki neden-sonuç, eşitlik-zıtlık, parçalık-bütünlük, zaman-mekân, iş-araç, üretim-tüketim vb. türden özelliklere dayalı çağrışımlardan doğduğunu”; kültürel ilişkiye dayalı eğretilemeyi “aralarında benzerlik ya da herhangi bir türden komşuluk ilişkisi olduğu bilinmeyen, bireysel ya da toplumsal kurgulara ve farz etmelere dayalı çağrışımların doğurduğu” anlamlar olduğunu ifade eder. İster benzerlik ister komşuluk ister kültürel ilişkiye dayalı olan sözcüğün yeni anlamları, sözcük öğretimi açısından öğrenciye kazandırılması gereken bir unsurdur. Sözcük dağarcığının derinleşmesi için bir sözcüğün temel

anlamının yanında çok anlamlılığın doğurduğu diğer anlamlarını bilmek, anlama ve anlatma becerisinin etkin bir şekilde kullanılması adına önemlidir.

2.2.4. Eş/Yakın Anlamlılık

Eş anlamlılık yazılışları farklı anlamları aynı veya yakın olan sözcüklerdir. Ses olarak birbirinden farklı olan bu sözcüklerin anlamları aynı veya yakındır. “Eş anlamlılık iki ya da daha çok sözcüğün, yani göstergenin aynı ya da yakın anlama gelmesidir; ayrı gösterenlerin, aynı gösterileni belirtmesidir” (Kılıç, 2009, s. 49). Eş anlamlılıkta anlam ortaklığı esastır. “Bir dil yazı dili olarak ne ölçüde işlenir ne kadar ürün verirse kavramların sayısı artacağı, yeni yeni, aralarında pek az ayırım olan somut ve soyut kavramlar ortaya çıkacağı için o dilde eş anlamlıların sayısı da artar” (Aksan, 2015, s.75). Bir dilde eş anlamlılığı oluşturan sözcüklerin bazıları yabancı kökenlidir. Yabancı kökenli sözcük ya önce kullanılmış ve bu sözcüğe sonradan karşılık bulunmuş ve bu karşılıkla yabancı kökenli sözcük dilde birlikte var olmuş ya da dildeki bir sözcükle yabancı karşılık birlikte yaygınlaşmıştır. Ancak bu eş anlamlılık, kimi zaman birbirinin yerini tam tutmaz. Aksan (2015, s. 75-76), “beyaz peynir yerine ak peynir, beyaz çimento yerine ak çimento, kafalı adam yerine başlı adam” biçimlerinin kullanılmadığını belirterek bu durumu örneklendirmiştir. Bu bağlamda eş anlamlılığı oluşturan sözcükler, sözcüğün kullanıldığı bağlama bağlı olarak kimi zaman birbirinin yerini tutmakta kim zaman da tutmamaktadır.

Yakın anlamlılık, iki sözcük arasındaki anlam ilgisidir. Korkmaz (1992, s. 167), yakın anlamı tanımlarken iki veya daha çok sözcüğün yakın anlam taşımasının yanında sözcüklerin aralarında az da olsa anlam farkı bulunduğunu belirtir. Yakın anlamlılıkta sözcükler arasında benzerlik ve farklılık esastır. Bu bağlamda sözcüğün yakın anlamlısı sözcük söylendiğinde çağrışım yaratan aynı kökene sahip sözcüklerdir ve bu sözcükler bağlamdaki kullanımlarına göre her zaman birbirinin yerini tutmayabilir. Bir sözcüğün yakın ya da eş anlamlıları öğrencilere öğretilerek bu sözcüklerin bağlama göre kullanım özellikleri de gösterilmelidir. Öğrencilerin sözcük dağarcığında yeterli düzeyde eş anlamlı ya da yakın anlamlı sözcüklerin bulunması anlamayı ve anlatmayı zenginleştirecektir. Bir metinde ya da konuşmada farklı bağlamlarda da olsa aynı sözcüğün sürekli yinelenmesi anlatımın veya metnin sıkıcı hâle gelmesine neden olabilir. Böyle bir anlatım sorununun çözülmesi adına eş anlamlı ya da yakın anlamlı sözcükler kurtarıcı bir rol üstlenebilir. Bu özellikleriyle yakın ve eş anlamlı sözcükler, sözcük öğretimi açısından önemli bir yere sahiptir. Öğrencilerin sözcük dağarcığında, yeterli düzeyde eş ya da yakın anlamlı sözcüklerin bulunması anlatımlarını zenginleştirecektir. Ayrıca da birbirinin tam anlamıyla yerini tutmayan eş anlamlı gibi görünen sözcüklerin öğretilmesiyle de yanlış anlaşılmanın ve anlatım bozukluklarının oluşmasına engel olunacaktır.

2.2.5. Zıt/Karşıt Anlamlılık

Zıt anlamlılık bir sözcüğün anlam bakımından birbirine aykırı, karşıt olma durumudur. Bu açıdan karşıt anlamlılık, iki sözcüğün birbirine zıt iki ayrı anlamı belirtmesidir. “Türkçede karşıt anlamlılık, anlam ilişkileri farklı olan çeşitli kelimeler arasında görülür” (Topaloğlu, 1989, s. 97). Zıt anlamlı sözcükler, bu yüzden sözcüğün anlam özellikleri bağlamında ele alınmaktadır. İnsanın doğası gereği olan zıtlığı, Karaağaç (2018, s.530), “insanın her türlü bilgisinin temel eksenlerinden biri karşıtlık” ifadesiyle vurgular. Karşıt anlamlı sözcükler, insanın doğası gereği dikkati kolayca çekmesi açısından önemlidir.

Aynı kavram alanına giren ancak anlam bakımından birbirine karşıt olan sözcükler anlatma etkinliklerinde geniş bir yer tutar. Zıt anlamlı sözcüklerin bilgisi, bu açıdan tartışma anlatım tarzında büyük öneme sahiptir. Tartışma anlatım biçiminde, bir görüşün savunulması ve savunulan görüşün zıt görüşe göre şekillenmesi söz konusudur. Bu yüzden, bu anlatım şekliyle oluşturulan anlatılarda karşıt anlamlı sözcüklere sıkça yer verilir. Sözcük öğretimi etkinliklerinde karşıt anlamlı sözcükleri öğretmek, öğrencinin tartışma tekniğini kullanırken karşıtlıkları kullanmasıyla daha etkileyici bir anlatıma ulaşması açısından önemlidir.

2.2.6. Eş Seslilik/Sesteşlik

Eş sesli sözcükler, yazılışları aynı fakat anlamları arasında ilişki olmayan sözcüklerdir. Karaağaç eş sesli sözcükleri, “bir dilde yer alan, anlam ve işlevce farklı; fakat aynı ses değerlerine sahip biçim birimleri” (Karaağaç, 2018, s.376) olarak tanımlarken Ergene, sesteşliğin “gösterileni ayrı, göstereni özdeş olan sözcüklerin özelliği” (Ergene, 2017, s. 578) olduğunu vurgular. Aksan (2006) eş sesli sözcüklerin, gerçek anlamlarında kullanılmaları gerektiğini söyleyerek anlam ilişkisi olan sözcüklerin eş sesli olamayacağını ortaya koymuştur. Sözcüğün temel anlamına bağlı olarak kazandığı yeni anlamlar bu açıdan eş seslilik özelliği göstermez.

Her dilde farklı anlamları karşılayan aynı ses değerlerine sahip sözcükler olması doğaldır. Dilin ortaya çıkışından bugüne var olan varlıkları ya da kavramları adlandırmada bazen aynı sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir. Dillerde eş sesliliğin çıkışında başlıca üç kaynak vardır. Karaağaç (2016, s. 640-642) bu üç kaynağı “çok anlamlılığın, ses değişmelerinin ve alıntı biçimlerin yol açtığı eş seslilik” olarak adlandırır. Çok anlamlılıktan doğan eş seslilikle ses değişmelerinin ve alıntı biçimlerin yarattığı eş seslilik arasındaki fark, sözcükler arasında anlam ilişkisinin olup olmamasıdır. Bu açıdan eş sesli sözcüklerin öğretimi noktasında bağlam kavramı önemlidir. Çünkü eş sesli sözcüklerin anlamları ancak bağlamdan yola çıkılarak bulunabilir.

2.3. Sözcük Öğretimi

Sözcüğün biçimini, anlamını ve cümledeki görevini öğrencinin zihninde netleştirecek çalışmalar yoluyla öğrencinin sözcük dağarcığını geliştirmek amacıyla yapılan tüm etkinlikler, sözcük öğretimi olarak adlandırılır. Bilişsel olarak sağlıklı doğan her birey, çevresi ile etkileşimleri yoluyla ana dilini öğrenmektedir. Karadağ'a göre (2019, s. 41) "dünyaya yeni gelen bir çocuk kendini bir dil ortamında bulur ve doğduğu andan itibaren dil edinimi süreci de başlamış olur". Bireylerin çevrelerinden edindikleri dil, bu çevrede kullanılan ya da üretilen dil düzeyi ile sınırlanmaktadır. Bu sınırlılık, ailede olduğu gibi bireyin yaşadığı yöreye göre de farklılıklar gösterebilmektedir. "Kişi konuşarak, dinleyerek ve yazarak sözcük öğrenebilir fakat okuma ile sağlanan sözcük öğrenimi en etkili olanıdır" (Yıldız ve Okur, 2010, s. 758). Okuma ile bireyde edilgin bir sözcük dağarcığı oluşur. Ancak bu sözcük dağarcığının etkin hale getirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan okula başlayan çocuklara ana dili eğitimi verilmesi zorunlu ve önemlidir.

Ana dili eğitiminin etkinlik alanlarından birini de sözcük öğretimi oluşturur. Eğitim-öğretim sürecinde öğrencinin sözcük dağarcığının geliştirilmesi hedeflenir. Sözcük dağarcığı yeterli düzeyde olmayan bir kişinin anlama ve anlatma becerilerini kullanarak çevresiyle tam bir iletişim kurabilmesi mümkün değildir. Karadağ'a (2019, s. 41) göre "sahip olunan her sözcük, işaret ettiği anlam ya da anlamlar aracılığıyla düşünme yeteneğinin de sınırlarını çizer". Bireyin doğru bir iletişim için sahip olması gereken sözcük dağarcığı, ilişkilerde anlama ve anlatma kabiliyeti açısından büyük önem taşımaktadır. Lüle Mert'e (2010, s. 6) göre, "daha doğru ve iyi anlayan, anlatan bireylerin yetiştirilmesi; ana dili eğitiminin tümleyen bir süreç olarak sözcük öğretimi alanı ile doğrudan ilişkilidir". Kurudayıoğlu (2005, s. 15) "insanın düşünmesi ve düşüncelerini ifade etmesi dille dolayısıyla da kelimelerle olduğu göz önünde bulundurulduğunda kişinin kelime hazinesinin zenginleştirilmesi aynı zamanda onun düşünce dünyasının da zenginleştirilmesidir" diyerek bireylerin sahip olduğu dilin anlama ve anlatma işlevini tam olarak yerine getirebilmesi ancak zengin bir sözcük dağarcığıyla sağlanacağını vurgulamıştır. Bu yüzden sözcük öğretimi, ana dili eğitiminin temel noktasını oluşturmakta, öğrencinin dil becerilerini etkili olarak kullanmasında tamamlayıcı bir nitelik kazanmaktadır.

Sözcük öğretimi; bireyin sözcük dağarcığını geliştirmeyi ve bu dağarcığı etkin bir şekilde kullanabilmesini amaçlar. İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin özelde sözcük dağarcığının genel olarak da söz varlıklarının geliştirilmesinde temel esasların belirlenmesi gerekmektedir. Bu esasları Karadağ (2019, s. 56-61) şu şekilde maddelendirmiştir:

1. Sözcük öğretiminde dilin en çok kullanılan sözcüklerine öncelik verilmelidir.
2. Yaş düzeylerine göre öğrencilerin sözcük dağarcığının tespit edilmesi, öğrencilere hangi sözcüklerin öğretilmesi belirlenmelidir.

3. Öğretilmesi hedeflenen sözcüklerle, öğrencilerin sahip olduğu sözcükler arasında anlam ilişkileri kurulmalıdır.
4. Sözcük öğretimi sürecinde sözcük dağarcığının genişlik, derinlik ve ağırlık bakımından geliştirilmesi hedeflenmelidir. Genişlik “çeşitli konularda sözcük bilmek”, derinlik “sözcüklerin çeşitli anlamlarını bilmek”, ağırlık “bir konuda çok sözcük bilmek” olarak ifade edilmektedir.
5. Yeni öğrenilen sözcükler, konuşma ve yazma becerileri aracılığıyla üretici sözcük hazinesine dahil edilmelidir.
6. Sözcüklerin söyleniş özellikleri öğretilmelidir.
7. Sözcüklerin yazım özellikleri öğretilmelidir.
8. Hedef sözcükler, bağlam aracılığıyla öğretilmelidir.
9. Sözcüklerin öğretiminde, kelimelerin kökteşlik özelliklerinden yararlanılmalıdır.
10. Sözcük öğretiminde öğrencilere sözcük öğrenme stratejileri kazandırılmalıdır.

Sözcük öğretiminde öğrencinin sözcük dağarcığının genişlik, derinlik ve ağırlık kazanması en önemli unsurdur. “Bireyler, dillerinin geliştiği oranda, yani ne kadar çok sözcük bilirlerse dünyayı o kadar çözümleyebilir; kavram alanlarını genişletip olgular arasındaki ilişkileri çözme ya da farklı ilişkileri görme yetilerini geliştirebilir, kısaca düşünebilirler” (Dilidüzgün, 2014, s. 234). Bu bağlamda sözcük öğretimi, ana dilin söz varlığı unsurlarının öğrenciye öğretilmesi ve öğrencinin sözcük dağarcığının genişlik ve derinlik kazanması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

2.3.1. Türkçe Öğretimi Ders Programında Sözcük Öğretimi

Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) (MEB, 2019) dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini öğrenme alanı olarak belirlemiştir. Kazanımlar ve açıklamaları bu öğrenme alanları altında verilmektedir. Türkçe Ders Öğretim Programının (MEB, 2019) özel amaçları arasında öğrencilerin “okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması” maddesi yer almaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirmek amaçlanmaktadır.

Türkçe Ders Öğretim Programı’nda (MEB, 2019) kazanımlar, “dinleme/izleme, konuşma yazma” becerilerinin kazanımlarına göre sınıflandırılırken alt başlıklandırmaya gidilmemiştir. Ancak “okuma” becerileri kazanımları “Akıcı Okuma, Söz Varlığı ve Anlama” alt başlıklarıyla verilmiştir. Sözcük öğretimiyle ilgili kazanımlar, genel olarak okuma becerileri alanında “Söz Varlığı” başlığında yer almaktadır.

Türkçe Ders Öğretim Programı’nda (MEB, 2019) 5-8. sınıf düzeyleri için sözcük öğretimine özgü kazanımlar ve açıklamalar, öğrenme alanlarına ve sınıflara göre şu şekildedir:

T.5.1. DİNLEME/İZLEME

T.5.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.

T.6.1. DİNLEME/İZLEME

T.6.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

Öğrencilerin tahminlerini kelimelerin sözlük anlamları ile karşılaştırmaları sağlanır.

T.7.1. DİNLEME/İZLEME

T.7.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.

T.8.1. DİNLEME/İZLEME

T.8.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.

T.5.2. KONUŞMA

T.5.2.5. Kelimleri anlamlarına uygun kullanır.

T.5.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.6.2. KONUŞMA

T.6.2.5. Kelimleri anlamlarına uygun kullanır.

T.6.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.7.2. KONUŞMA

T.7.2.5. Kelimleri anlamlarına uygun kullanır.

T.7.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.8.2. KONUŞMA

T.8.2.5. Kelimleri anlamlarına uygun kullanır.

T.8.2.6. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.5.3. OKUMA

Söz Varlığı

T.5.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

a) *Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için görseller, sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.*

b) *Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.*

T.5.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.5.3.7. Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.

T.5.3.8. Kelimelerin zıt anlamlılarını bulur.

T.5.3.9. Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.

Anlama

T.5.3.33. Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri ayırt eder.

T.6.3. OKUMA

Söz Varlığı

T.6.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder

a) *Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.*

b) *Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.*

T.6.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler

T.7.3. OKUMA

Söz Varlığı

T.7.3.5. Bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder

a) *Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.*

b) *Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.*

T.7.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler

T.8.3. OKUMA

Söz Varlığı

T.8.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

a) *Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.*

b) *Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.*

T.8.3.6. Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler.

T.5.4. YAZMA

T.5.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.5.4.12. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.6.4. YAZMA

T.6.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.6.4.12. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.7.4. YAZMA

T.7.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.7.4.9. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.8.4.YAZMA

T.8.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.8.4.10. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin, bu kazanımlar doğrultusunda hazırlanması ve becerilere göre dengeli bir dağılım göstermesi, öğrencinin edilgin sözcük dağarcığının etkin hale getirilmesi adına büyük önem arz etmektedir.

2.3.2. Sözcük Öğretimi Etkinlikleri

Sözcük öğretiminin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayabilecek en temel öğelerden biri etkinliklerdir. Etkinlik kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Etkinlik, Türkçe Sözlük'te "etkin olma durumu, müessiriyet" (TDK, 2011, s. 831); "çocukların, kendi amaç ve gereksinimlerine uygun geldiği için isteyerek katıldıkları herhangi bir öğrenme durumu" (Oğuzkan, 1974, s. 68) biçimlerinde tanımlanmaktadır. Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerde bazı önemli noktalara dikkat edilmelidir. Özmantar vd.ne göre (2010) bir etkinlikte öğrencilere sorumluk verilmeli ve öğrencilerin aktif katılımları sağlanmalıdır. Etkinlikler yapılırken birtakım araç ve kaynaklardan yararlanılır. Bu araç ve kaynaklar, etkinlikler aracılığıyla kazandırılmak istenen becerinin amacına ulaşmasına yardım eder. Bu bağlamda etkinlikler, eğitsel çalışma olarak düşünülür. Özmantar vd. (2010) bir etkinliğin, etkinlik sayılabilmesi için bu etkinliklerin öğrenciler tarafından yapılması; kaynak ve araçlara erişimin kolay olması gerektiğini söyler. Bu açıdan bir öğrencinin erişimin en kolay olduğu kaynak, ders kitabıdır.

Türkçe öğretimini, verimli ve etkin bir şekilde gerçekleştirmek önemlidir. "Bireyin anlama ve anlatma becerilerini geliştirebilmek amacıyla dilin kullanım alanlarından; dilsel, görsel ve işitsel uyaranlarla desteklenmiş çeşitli anlatım olanaklarından yararlanarak oluşturulacak eğitim durumları, Türkçe öğretimi sürecini daha verimli kılacaktır" (Canlı, 2015, s. 4). Bu bağlamda sözcük öğretimi öğrencinin anlama ve anlatma becerisini geliştirmeye yönelik olduğu için bu öğretim amacıyla hazırlanmış olan etkinliklere de önem verilmesi gerekmektedir.

Sözcük öğretimi yoluyla öğrencilere kazandırılması istenen dilsel ve düşünsel beceriler için bilimsel veriler doğrultusunda hazırlanmış nitelikli etkinliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Nitelikli etkinlik tasarlanması sırasında bazı noktalara dikkat edilmesi gerekir:

- "Etkinliklerin amacı ile kazandırması beklenen beceri ve kazanımlar belirtilmelidir,
- Öğrencilerin etkinliklerde hangi bilişsel süreçleri kullanacakları ve etkinlikleri yapmak için gerekli süre açıklanmalıdır,
- Öğrencilerin etkinliklerde yararlanacakları bilgi kaynakları sunulmalıdır,
- Etkinliklerin yapılmasıyla ortaya çıkacak ürün ve bu ürünü değerlendirme türleri (öz değerlendirme, akran değerlendirmesi, sonuç değerlendirme vb.) belirlenmelidir,
- Etkinliklerin birbiriyle olan ilişkisi ve öğrencilerin etkinliği gerçekleştirirken ortaya çıkacak gereksinimleri ve bu gereksinimleri gidermek için kimlerden destek alacakları (öğretmen, aile vb.) konusunda bilgi verilmelidir" (Contamines, 2013; Akt. Güneş, 2017, s. 113).

Türkçe dersi öğretim programı ve etkinlikler arasında bir anlamlı ilişki vardır. Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin “yaşamları boyunca kullanacakları dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma ile ilgili dilsel ve bilişsel becerileri kazanmalarını; bu becerileri etkin kullanarak kendilerini bireysel ve toplumsal yönden geliştirmelerini, etkili iletişim kurmalarını, Türkçe sevgisiyle isteyerek okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak biçimde yapılandırılmıştır” (MEB, 2019, s. 8). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda yer alan “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri” doğrultusunda 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- “Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Okuma-yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılabilir biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır” (MEB, 2019, s. 8).

Türkçe ders kitapları MEB’in Türkçe Dersi Öğretim programındaki amaçlara ulaşmak için en önemli araç-gereçlerinden biridir. Türkçe ders kitapları, öğretim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda hazırlanmaktadır. Türkçe ders kitaplarında belirlenen bu kazanımları karşılayacak etkinliklerin yer alması için dikkatli bir çalışma yapılması gerekmektedir.

Araştırmanın değişkenlerinden biri olan Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki (MEB, 2019) kazanımlar Tablo 2.1’de gösterilmiştir:

Tablo 2.1.
2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Dağılımı

Sınıf Seviyeleri	Dinleme-İzleme	Konuşma	Okuma	Yazma
5. Sınıf	12	7	34	16
6. Sınıf	12	7	35	14
7. Sınıf	14	7	38	17
8. sınıf	14	7	35	20
Toplam	52	28	142	67

Tablo 2.1'e göre ortaokul sınıf düzeyleri için dört temel dil becerisi biçiminde kümelenmiştir. Bu dört temel dil becerisi sırasıyla dinleme-izleme, konuşma, okuma ve yazmadır. MEB'in Türkçe Dersi Öğretim programındaki (MEB, 2019, s. 35-50) kazanımlara bakıldığında okuma becerisinin 142, yazma becerisinin 67, dinleme-izleme becerisinin 52, konuşma becerisinin 28 kazanımının olduğu görülmektedir. Sever (2011) Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki dil becerilerinin kazandırılmasında çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinin birlikte ve dengeli bir biçimde kullanılması gerektiğini ifade eder. "Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen amaçlara ulaşılabilmesi için çeşitli duyuları işe katacak, öğrencilerin duygularını ve düşüncelerini eğitecek, onların bakış açılarını genişletecek, kültürel yönden gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikli etkinliklerle buluşması sağlanmalıdır" (Aslan, 2017, s. 6). Bu bağlamda anlama ve anlatma becerilerinin öğrenciye kazandırılması için etkinliklerin çok yönlü olması gerekmektedir.

2.3.3. Zenginleştirilmiş Sözcük Öğretimi

Zenginleştirilmiş sözcük öğretimi öğrencinin hem sözcük dağarcığını geliştirmek hem de kavrama seviyesini yükseltmek için farklı etkinliklerin bir arada yapılmasını içerir. Bu bakımından sözcük dağarcığının derinlik, genişlik ve ağırlık açısından sözcük öğretimi etkinliklerinin zenginleştirilmesi yararlı görülmektedir. Bu yönüyle zenginleştirilmiş sözcük öğretimi, McKeown, Beck'e göre (2004) sadece sözcük dağarcığını geliştirmeyi değil, aynı zamanda bu sözcükleri içeren metni kavratmayı da amaçlar. Zenginleştirilmiş sözcük öğretiminde amaç, "öğrencilerin bir yandan sözcüğün anlamları diğer yandan da sözcükler arası ilişkiler hakkında düşünmelerini tetiklemektir" (Ülper ve Karagül, 2012, s. 263). Bu açıdan zenginleştirilmiş sözcük öğretiminin, Türkçe öğretiminin hedeflerine ulaşılması bakımından önemli olduğu görülmektedir. Bu yüzden bu çalışmada, Türkçe ortaokul ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin zenginleştirilmiş sözcük öğretimi bağlamında değerlendirilmesi temel amaç olarak belirlenmiştir.

Zenginleştirilmiş sözcük öğretimi, Ülper ve Karagül'e (2012, s. 265) göre, "tanımsal bilgi, bağlamsal bilgi ve çoklu karşılaşmayı" içeren üç boyutta gerçekleşmektedir. Bu bağlamda "tanımsal bilgi", sözün veya sözcüğün şekil, anlam ve görevini tanıma, bu şekilde edilgin sözcük

dağarcığı oluşturma amaçlı etkinlikleri içermektedir. “Bağlamsal bilgi”, sözcükleri üretici dil becerileri içinde kullanarak etkin sözcük dağarcığı oluşturma amaçlı etkinlikleri içermektedir. “Çoklu karşılaşma”, aynı sözcüğün farklı bağlamlarda tekrar edilmesiyle kavram alanını geliştirme amaçlı etkinlikleri içermektedir.

Sözcük öğretimi etkinliklerinin sınıflandırılmasında temel olarak Ülper ve Karagül’ün zenginleştirilmiş sözcük öğretimi etkinlik boyutları ve niteliklerinden yararlanılmıştır. Zenginleştirilmiş sözcük öğretimi boyutları ve bu boyutların içerdiği etkinlikler, Ülper ve Karagül’e göre (Ülper ve Karagül, 2012, s. 264) tanımsal bilgi “eş anlamlılarını öğretmek, karşıt anlamlılarını öğretmek, yakın anlamlılarını öğretmek, değişmece anlamını öğretmek, öğrencilerin kendilerinin sözcüğün anlamını söyleme/yazması, ulamlara ayırmak, biçimbilgisel özellikleri öğretmek, örnek sözcükler sağlamak, örnek olmayan sözcükler sağlamak” etkinlik çeşitlerini içerirken bağlamsal bilgi “sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak, aynı sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak, sözcükle ilgili senaryo oluşturmak, sözcüğün anlamı çerçevesinde karşılıklı konuşma yapmak, önemli konular ya da yaşantılar çerçevesinde karşılıklı konuşma yapmak” etkinliklerini içermektedir ancak çoklu karşılaşma boyutunda alt başlıklandırmaya gidilmemiştir. Bu boyutlar ve içerdiği etkinlik sınıflandırılmasında yer almayan ancak konunun gerektirdiği, araştırmacının yaptığı eklemeler ve değişiklikler ise tanımsal bilgi boyutunda “deyim anlamını öğretmek, atasözü anlamını öğretmek, ikilemeleri öğretmek, yansıma sözcükleri öğretmek, terimleri öğretmek, kalıplaşmış sözleri öğretmek, eş sesli/sesteş sözcükleri öğretmek, aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek, kalıp sözleri/ilişki sözlerini öğretmek, söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme, anlamı sözlükte bulma, sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca, sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek, anlamı verilen sözcüğü metinden bulma, yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak, sözcüklerden bulmaca oluşturma”; bağlamsal bilgi boyutunda “cümle tamamlama, anlamı bağlamdan bulma, sözcüğü kullanarak konuşma yapmak, sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak, sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak, sözcüğü kullanarak metin oluşturmak, sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek”; çoklu karşılaşma boyutunda “sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak, sözcüğün farklı kullanımlarını görmek, sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak” etkinlikleri şeklindedir.

Sözcük öğretimi etkinliklerinin çok yönlü olması, Türkçe Ders Öğretim Programı’nda (MEB, 2019) belirlenen amaçlara ulaşmayı kolaylaştıracaktır. İşte bu yüzden tek yönlü etkinliklerle yapılacak sözcük öğretimi etkinlikleri, öğrencide istenilen düzeydeki ve derinlikteki sözcük dağarcığının oluşmasını engelleyecektir. Öğrencilerin çok yönlü sözcük öğretimi etkinlikleriyle sözcük dağarcıklarının genişlik ve derinlik kazanması; bağlamdan anlama ulaşma ve bu anlamdan yapılacak çıkarımlardan hareketle düşüncelerini yazılı veya sözlü aktarmaları açısından zenginleştirilmiş sözcük öğretimi büyük önem taşımaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı etkinliklerinin, sözcük öğretimine etkisini betimlemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel bir araştırma örneğidir. Yıldırım ve Şimşek (2000, s. 19) nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadır. Nitel araştırmada asıl amaç, disiplinler arası ve bütüncül bir bakış açısını esas alan, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemektir. Nitel araştırma sürecinde ele alınması gereken bir diğer nokta “örneklemin temsil kapasitesi (representativeness) ve bulguların genellenebilirliği (generalizability)” (Tanyaş, 2014, s. 28). Bu çalışmada, hem olguları olduğu gibi betimlemek amacıyla doküman analizi tekniği kullanılmış hem de araştırma problemine bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılmış, genellenebilir bulgulara ulaşmak amaçlanmıştır. Bu bakımdan çalışma, nitel modelin sınırlarına girmektedir.

Çalışmada ders kitaplarındaki söz varlığı etkinlikleri incelendiğinden doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Doküman incelemesi, “araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 140). Araştırma kapsamında incelenen dokümanlar, 2019 İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve 2019-2020 eğitim öğretim yılında 5-8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarıdır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından “Etkinliklerin Niteliği ve Çeşidi” tablosu oluşturulmuştur. Bu tablo oluşturulurken temel olarak Ülper ve Karagül’ün zenginleştirilmiş sözcük öğretimi etkinlik boyutları ve niteliklerinden (Ülper ve Karagül, 2012, s. 264) yararlanılmıştır. Bu boyutlar ve içerdiği etkinlik sınıflandırmasında yer almayan ancak konunun gerektirdiği eklemeler, araştırmacı tarafından yapılmıştır.

3.3. Veri Analiz Yöntemi

Doküman analizi ile elde edilen veriler, içerik analizi tekniğiyle tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır. “İçerik analizi son yıllarda tüm yayınlara ve iletişim türlerine uygulanmaktadır. Bu bakımdan içerik analizi, başkaları tarafından ortaya konulan iletişim materyalinin içerdikleri mesajlar, karakterler, simgeler, kimlikler, bilgiler, sloganlar vb. gibi açılardan incelenmesi ve

sayısallaştırılmasıdır” (Arıkan, 2000, s. 77). Nitel araştırma modellerinde sıkça kullanılan içerik analizi tekniğinin genel özellikleri şunlardır:

“İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde organize edilmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 162).

Bu çalışmada ortaokul Türkçe MEB ders kitabındaki sözcük öğretime yönelik etkinlikler; söz varlığı ögesine, zenginleştirilmiş sözcük öğretiminin boyutu ve türüne, temaya ve metne göre sınıflandırıldığı için içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. Bu açıdan söz varlığı ögeleri, sözcük kapsamındaki ögeleri (temel söz varlığı, yabancı sözcükler, terimler); kalıplaşmış ögeleri (deyimler, atasözleri, ilişki sözleri/kalıp sözler, ikilemeler, kalıplaşmış sözler); her iki gruptaki söz varlığı ögelerini içeren etkinlikler olmak üzere üç sınıfa ayrılacak ve bu sınıflandırma çerçevesinde tablolaştırılacaktır. Ayrıca karakteristik özelliğe sahip olan ve araştırma sorularını temsil ettiği düşünülen üçer etkinliğe çalışma içinde, diğer etkinliklere ise ekler kısmında yer verilmiştir.

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi:

Bu çalışmanın genel evrenini, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel öğretim kurumlarının ortaokul Türkçe Ders Kitapları oluşturmaktadır. Bu araştırma kapsamında incelenen Türkçe ders kitapları¹ şunlardır:

1. Baran Ş. Ç. ve Diren E. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
2. Demirel, T. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Ekoyay Eğitim Yayıncılık Matbaacılık.
3. Erkal H. ve Erkal M. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Özgün Matbaacılık.
4. Eselioğlu H., Set S. ve Yücel A. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

¹ Araştırmada, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde en çok kullanılan Türkçe ders kitaplarını belirleyebilmek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünden bilgi alınmıştır. Alınan bilgilere göre, altı ilde (Adana, Ankara, Bursa, Elâzığ, Eskişehir, Konya) MEB Yayınlarının, diğer tüm illerde ise özel yayınevlerinin yayımladığı Türkçe ders kitapları okullara dağıtılmıştır. Bu yüzden araştırmada inceleme nesnesi olarak özel yayınevlerince yayımlanan (5-7. sınıf) Türkçe ders kitapları seçilmiştir. 8. sınıf Türkçe ders kitabı sadece MEB tarafından yayımlandığından incelemeye MEB yayını 8. sınıf Türkçe ders kitabı alınmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin tema ve metinlere göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.1’de gösterilmiştir:

Tablo 4.1.

5.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Tema ve Metinlere Göre Dağılımı

TEMA	METİN	Etkinlik Sayısı	Sözcük Öğretimi Etkinlik Sayısı
5.1.TEMA	5.1.1.Memleket İsterim	12	3
	5.1.2.Hoşça Kal, Güle Güle	9	4
	5.1.3.Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir	8	2
	5.1.4.İlk Ders	13	2
	Toplam	42	11
5.2.TEMA	5.2.1.Mustafa Kemal’in Kağnısı	11	4
	5.2.2.Dumlupınar Savaşı	10	3
	5.2.3. 6 Mart 1915 Gecesi	13	3
	5.2.4.Şahin Bey	8	2
	Toplam	42	12
5.3.TEMA	5.3.1.Bu Nehir Bizim	12	1
	5.3.2.Okland Adası	10	3
	5.3.3.Deprem	11	1
	5.3.4.Sakın Kesme	12	1
	Toplam	45	6
5.4.TEMA	5.4.1.Kilim	10	1
	5.4.2.Vatan yahut Silistre	9	2
	5.4.3.Boğaç Han	9	1
	5.4.4.Ali Kuşçu	9	1
	Toplam	37	5
5.5.TEMA	5.5.1.Çocuk Bahçesindeki Bekçi	10	2
	5.5.2.Bilinçli Tüketici	11	3
	5.5.3.Özgürlük	10	2
	5.5.4.Sokak	9	1
	Toplam	40	8
5.6.TEMA	5.6.1.Karagöz Kibarlık Öğreniyor	11	3
	5.6.2.Çitlembik	9	2
	5.6.3.Spor ve Beden	10	2
	5.6.4.Tavşan ile Kaplumbağa	12	3
	Toplam	42	10
5.7.TEMA	5.7.1.İyiliğin Değerini Bilen Kim	12	1
	5.7.2.Büyüklerle Saygı	11	2
	5.7.3.Yaşama Sevinci	11	2
	5.7.4.Paylaşım	9	1
	Toplam	43	6

Tablo 4.1 (devamı)			
5.8.TEMA	5.8.1.Barkod	9	1
	5.8.2.Sosyal Medya	11	3
	5.8.3.Akıllı Ulaşım Sistemleri	8	1
	5.8.4.Aziz Sancar	8	1
	Toplam	36	6
GENEL TOPLAM		327	64

Tablo 4.1 incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabında (Anıttepe, 2019) yer alan 327 etkinlikten 64 tanesinin sözcük öğretimi etkinliği olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle ders kitabının içindeki etkinliklerin %19,67'si söz varlığı öğeleriyle ilgilidir. Temalardaki etkinlikler içerisinde sözcük öğretimi etkinliklerinin oran olarak en fazla 2. temada %28,57, en az ise 3.temada %13,33 kullanıldığı görülmektedir. Sözcük öğretimi etkinlikleri, en fazla 4 tane etkinlik sayısı ile, 1. temanın 2. metni olan “Hoşça Kalın, Güle Güle” ve 2. temanın 1. metni olan “Mustafa Kemal’in Kağnısı” metinlerinde olduğu tespit edilmiştir. Sözcük öğretimi etkinliklerinin yüzde olarak temalara göre dağılım sıralamasına bakıldığında 2.tema %28,57, 1.tema %26,19, 6.tema %23,81, 5.tema %20, 8.tema %16,67, 7.tema %13,95, 4.tema %13,51 ve 3.tema %13,33 olduğu görülmektedir.

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı öğelerine göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.2’de gösterilmiştir:

Tablo 4.2.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Öğelerine Göre Dağılımı

Söz Varlığı Ögesi	f	%
Sözcük Düzeyindeki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler (Temel Söz Varlığı, Yabancı Sözcükler, Terimler)	43	67,19
Kalıplaşmış Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler (Deyimler, Atasözleri, Kalıp Sözler/İlişki Sözleri, İkilemeler, Kalıplaşmış Sözler)	15	23,44
Her İki Gruptaki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler	6	9,37
Toplam	64	100

Tablo 4.2 incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe, 2019) 64 sözcük öğretimi etkinliğinin 43’ünde (%67,19) sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerinin; 15’inde (%23,44) ise kalıplaşmış söz varlığı öğelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin 6 tanesinde (%9,67) hem sözcük düzeyindeki öğeler hem de kalıplaşmış öğeler bir arada kullanılmıştır. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı öğelerine göre dağılımı incelendiğinde, sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerinin içinde yer alan temel söz varlığı olan sözcüklerin ağırlıklı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşidine ve niteliğine ilişkin bulgular Tablo 4.3'te gösterilmiştir:

Tablo 4.3.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşidine ve Niteliğine Göre Dağılımı

Etkinliğin Niteliği	Etkinliğin Çeşidi	f	%
Tanımsal Bilgi	Anlamı sözlükte bulma	18	15,25
	Sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca	9	7,63
	Deyim anlamını öğretmek	9	7,63
	Söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme	5	4,23
	Sözcüğün anlamını söylemesi/yazması	4	3,39
	Eş anlamlılarını öğretmek	4	3,39
	Sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek	3	2,54
	Atasözü anlamını öğretmek	3	2,54
	Kalıp sözleri/İlişki sözleri öğretmek	3	2,54
	Anlamı verilen sözcüğü metinden bulma	2	1,69
	Aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek	2	1,69
	Karşıt anlamlılarını öğretmek	2	1,69
	Yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak	2	1,69
	Terimleri öğretmek	1	0,85
	Kalıplaşmış sözleri öğretmek	1	0,85
	Eş Sesli/Sesteş sözcükleri öğretmek	1	0,85
	Örnek sözcükler sağlamak	-	0
	Sözcüklerden bulmaca oluşturma	-	0
	Yakın anlamlılarını öğretmek	-	0
	İkilemeleri öğretmek	-	0
	Yansıma sözcükleri öğretmek	-	0
TOPLAM		69	58,47
Bağlamsal Bilgi	Sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak	13	11,02
	Anlamı bağlamdan bulma	12	10,17
	Sözcüğü kullanarak konuşma yapmak	6	5,08
	Sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak	5	4,24
	Sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak	4	3,39
	Cümle tamamlama	2	1,69
	Sözcüğü kullanarak metin oluşturmak	2	1,69
	Sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek	1	0,85
	Sözcüğün anlamı üzerine konuşmak	-	0
	Sözcükle ilgili senaryo oluşturmak	-	0
TOPLAM		45	38,14
Çoklu Karşılaşma	Sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak	3	2,54
	Sözcüğün farklı kullanımlarını görmek	1	0,85
	Sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak	-	0
TOPLAM		4	3,39
GENEL TOPLAM		118	100

Tablo 4.3 incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe, 2019) 64 sözcük öğretimi etkinliğinin 18'inde (%28,12) tek etkinlik çeşidi, 46'sında (%71,88) birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini barındırdığı tespit edilmiştir. Etkinliklerin %58,47'sinde tanımsal bilgi, %38,14'ünde bağlamsal bilgi, %3,39'unda çoklu karşılaşma niteliği görülmektedir.

"Tanımsal bilgi" etkinliklerinden "Anlamı sözlükte bulma" %15,25, "Sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca" %7,63, "Deyim anlamını öğretmek" %7,63, "Söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme" %4,23, "Sözcüğün anlamını söylemesi/yazması" %3,39, "Eş anlamlılarını öğretmek" %3,39, "Sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek" %2,54, "Atasözü anlamını öğretmek" %2,54, Kalıp sözleri/İlişki sözlerini kullanmak" %2,54, "Anlamı verilen sözcüğü metinden bulma" %1,69, "Aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek" %1,69, "Karşıt anlamlılarını öğretmek" %1,69, "Yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak" %1,69, "Terimleri kullanmak" %0,85, "Kalıplaşmış Sözleri/Özdeyişleri kullanmak" %0,85, "Eş Sesli (Sesteş) sözcükleri öğretmek" %0,85 kullanıldığı tespit edilmiştir. "Örnek sözcükler sağlamak", "Sözcüklerden bulmaca oluşturma", "Yakın anlamlılarını öğretmek", "İkilemeleri öğretmek, "Yansıma sözcükleri öğretmek" etkinlik çeşitlerinin ise hiç kullanılmadığı görülmektedir.

"Bağlamsal bilgi" etkinliklerinden "Sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak" %11,02, "Anlamı bağlamdan bulma" %10,17, "Sözcüğü kullanarak konuşma yapmak" %5,08, "Sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak" %4,24, "Sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak" %3,39, "Cümle tamamlama" %1,69, Sözcüğü kullanarak metin oluşturmak" %1,69, "Sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek" %0,85 kullanıldığı tespit edilmiştir. "Sözcüğün anlamı üzerine konuşmak" ve "Sözcükle ilgili senaryo oluşturmak" etkinliklerinin ise hiç kullanılmadığı görülmektedir.

"Çoklu Karşılaşma" etkinliklerinden "Sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak" %2,54, "Sözcüğün farklı kullanımlarını görmek" %0,85 kullanıldığı tespit edilmiştir. "Sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak" etkinlik çeşidinin hiç kullanılmadığı görülmüştür.

Tablo 4.4'te, 5. sınıf Türkçe ders kitabında (Anıttepe, 2019) yer alan sözcük öğretimi etkinliklerinin anlama-anlatma becerilerine göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır:

Tablo 4.4.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı

Beceriler	f	%
Okuma	56	75,68
Dinleme/İzleme	9	12,16
Konuşma	6	8,11
Yazma	3	4,05
Toplam	74	100

Tablo 4.4 incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabında (Anıttepe, 2019) yer alan 64 sözcük öğretimi etkinliğinin %75,68'inin okuma, %12,16'sının dinleme/izleme, %8,11'inin konuşma ve %4,05'inin yazma becerilerine yönelik olduğu görülmektedir. 64 sözcük öğretimi etkinliğinin 10'unda(%15,62) birden fazla beceriye ilişkin kazanımın bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir. Tabloya göre 5. sınıf düzeyi için hazırlanan Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde özellikle okuma becerisi etkinlik sayısı ile yazma becerisi etkinlik sayısı arasında çok büyük oranda farklılık görülmektedir.

Tablo 4.5'te 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır:

Tablo 4.5.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Becerilerin Kazanımlarına Göre Dağılımı

5. Sınıf Okuma Becerisi Kazanımları	f	%
T.5.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.	29	39,19
a) <i>Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için görseller, sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.</i>		
b) <i>Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.</i>		
T.5.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.	16	21,62
T.5.3.33. Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri ayırt eder.	5	6,76
T.5.3.7. Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.	3	4,05
T.5.3.8. Kelimelerin zıt anlamlılarını bulur.	2	2,70
T.5.3.9. Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.	1	1,35
Toplam	56	75,68
5. Sınıf Dinleme/İzleme Becerisi Kazanımları		
T.5.1.2.Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. <i>Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.</i>	9	12,16
Toplam	9	12,16
5. Sınıf Konuşma Becerisi Kazanımları		
T.5.2.5. Kelimeleri anlamına uygun kullanır.	5	6,76
T.5.2.7.Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.	1	1,35
Toplam	6	8,11
5. Sınıf Yazma Becerisi Kazanımları		
T.5.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.	2	2,70
T.5.4.12.Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.	1	1,35
Toplam	3	4,05
GENEL TOPLAM	74	100

Tablo 4.5 incelendiğinde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019, s.36-37) belirlenen 5. sınıf okuma becerisi kazanımlarından 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinde “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” (%39,19), “Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.” (%21,62), “Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri ayırt eder.” (%6,76), “Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.” (%4,05), “Kelimelerin zıt anlamlılarını bulur.” (%2,70), “Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.” (%1,35) kazanımlarını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.35) belirlenen 5. sınıf Dinleme/izleme becerisi kazanımlarından 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.” (%12,16) kazanımını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.35) belirlenen 5. sınıf konuşma becerisi kazanımlarından 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Kelimeleri anlamına uygun kullanır.” (%6,76), “Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” (%1,35) kazanımlarına karşılık gelen etkinliklere; (MEB, 2019, s.37-38) belirlenen 5. sınıf yazma becerisi kazanımlarından 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.” (%2,70), “Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” (%1,35) yazma becerisi kazanımlarını karşılayan etkinliklere yer verildiği görülmektedir.

4.1.1. Birinci Alt Problem Kapsamındaki Etkinliklerden Seçilen Örnekler

1. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Çocukların kullandıkları kelimeleri günlük hayatta ne zaman kullanıyorsunuz? Yazınız.

Günaydın.

.....

.....

.....

Merhaba.

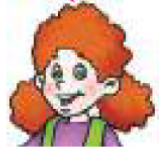

.....

.....

.....

İyi günler.

.....

.....

.....

b) Günlük hayatta insanlarla iletişim kurarken hangi kelimeleri ya da sözleri kullanırsınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

[5. Sınıf/1. TEMA Birey ve Toplum/ Memleket İsterim (Anıttepe, 2019, s. 11)]

2. ETKİNLİK

a) Okuduğunuz metinde geçen bazı kelimeler, harfleri eksik olarak verilmiştir. Sözlük anlamından hareketle eksik harfleri örnekteki gibi tamamlayarak kelimeleri belirleyiniz.

1. o r d u

2. _ u r _

3. t _ _ r _ _ z

4. _ u y _ _ k

5. s _ _ e _

6. t _ _ s _ k

7. i _ _ a _

8. r _ _ t ı _

9. ş _ _ l i _

1. Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü.
2. Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan.
3. Yıpratmak amacıyla doğrudan doğruya silahlı veya silahsız bir eylemde bulunma, hücum.
4. Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, buyuru, emir.
5. Askerlerin savaşta vurulmamaları ve rahat ateş edebilmele-ri için kazılmış, üstü açık hendek.
6. Savaşta ele geçen düşman, esir.
7. Bir yeri ele geçirme.
8. Bir akarsu veya deniz kıyısında doldurularak yapılmış, gemilerin indirme bindirme veya yükleme boşaltma yapabileceği yer.
9. Şen olma durumu, şetaret.

b) Bu kelimelerden üç tanesini seçerek cümle içinde kullanınız.

.....

.....

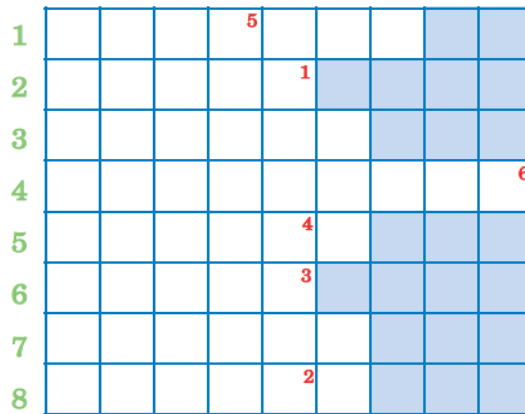
.....

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Dumlupınar Savaşı (Anıttepe, 2019, s. 48)]

1. ETKİNLİK

Aşağıda anlamları verilen kelimeleri bulup bulmacaya yerleştiriniz. Bulmacada gizlenen şifreyi bulunuz.

- 1) Her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumu.
- 2) Gemilerin barınmalarına, yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine yarayan doğal veya yapay sığınak.
- 3) Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim.
- 4) Dinlenme, rahat etme.
- 5) Çok koyu.
- 6) Güneyden veya güneybatıdan esen ve bazen de yağış getiren yerel rüzgâr.
- 7) İnsan aklının alamayacağı olay.
- 8) Bilinmeyen, bilinmedik.

Şifre: _ _ _ _ _ _
1 2 3 4 5 6

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ 6 Mart 1915 Gecesi (Anıttepe, 2019, s. 54)]

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Ekoyay, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin tema ve metinlere göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.6'da gösterilmiştir:

Tablo 4.6.

6.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Tema ve Metinlere Göre Dağılımı

TEMA	METİN	Etkinlik Sayısı	Sözcük Öğretimi Etkinlik Sayısı
6.1.TEMA	6.1.1.Meşeler	6	1
	6.1.2.Tartışarak... Gerçeğe Doğru	7	1
	6.1.3.Elveda Ağustos Böceği	7	2
	6.1.4. Deniz Hasreti	7	1
	Toplam	27	5
6.2.TEMA	6.2.1. Kuşların Çektiği Kadar	7	1
	6.2.2.Çanakkale	8	2
	6.2.3.Anadolu İmeci	8	1
	6.2.4.Baba	9	1
	Toplam	32	5
6.3.TEMA	6.3.1.Uçurtma	9	1
	6.3.2.Oyun	9	2
	6.3.3.Kanatların Çocuklar	8	2
	6.3.4.Oyuncak	7	2
	Toplam	33	7
6.4.TEMA	6.4.1.Sevgiyle	6	2
	6.4.2.Azim	7	3
	6.4.3.İyilik Üzerine	9	1
	6.4.4.Ceylana Yardım Edenler	10	3
	Toplam	32	9
6.5.TEMA	6.5.1.Gazlı Göl	10	1
	6.5.2.Forsa	11	2
	6.5.3.Nineme Ninni	8	1
	6.5.4.Öğretmenimin Mektubu	6	2
	Toplam	35	6
6.6.TEMA	6.6.1.Büyük Keşifler	6	2
	6.6.2.Mavi Portakal	6	1
	6.6.3.Buldum... Buldum...	6	1
	6.6.4.İçimdeki Müzik	10	1
	Toplam	28	5
6.7.TEMA	6.7.1.Çocuk ve Resim	7	1
	6.7.2.Yaz Sinemaları	8	1
	6.7.3.Yürekler	7	2
	6.7.4.Mozart'ın Müziği	8	2
	Toplam	30	6

Tablo 4.6. (devamı)			
6.8.TEMA	6.8.1.Kurtla Köpek	12	2
	6.8.2.Nazilli Destanı	6	1
	6.8.3.Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	6	2
	6.8.4.Seyfi Dede	10	2
	Toplam	34	7
GENEL TOPLAM		251	50

Tablo 4.6 incelendiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitabında (Ekoyay, 2019) yer alan 251 etkinlikten 50 tanesinin sözcük öğretimi etkinliği olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle ders kitabının içindeki etkinliklerin %19,92'si söz varlığı öğeleriyle ilgilidir. Bu etkinlikler içerisinde sözcük öğretimi etkinliklerinin oran olarak en fazla 4. temada %28,13, en az ise 2. temada %15,63 yer aldığı görülmektedir. Sözcük öğretimi etkinliklerin metin yönünden en fazla 3 tane etkinlik sayısı ile 4. temanın 2. metni olan "Azim" ve 4. metni "Ceylana Yardım Edenler" olduğu tespit edilmiştir. Sözcük öğretimi etkinliklerinin temalara göre dağılımının yüzde olarak sıralamasının 4.tema %28,13, 3.tema %21,21, 8.tema %20,59, 7.tema %20, 1.tema %18,52, 6. tema %17,86, 5.tema 17,14 ve 2.tema %15,63 biçimde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda 6. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki (Ekoyay, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı öğelerine göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.7'de gösterilmiştir:

Tablo 4.7.

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Öğelerine Göre Dağılımı

Söz Varlığı Ögesi	f	%
Sözcük Düzeyindeki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler (Temel Söz Varlığı, Yabancı Sözcükler, Terimler)	42	84
Kalıplaşmış Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler (Deyimler, Atasözleri, Kalıp Sözler/İlişki Sözleri, İkilemeler, Kalıplaşmış Sözler)	7	14
Her İki Gruptaki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler	1	2
Toplam	50	100

Tablo 4.7 incelendiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Ekoyay, 2019) 50 sözcük öğretimi etkinliğinin 42'sinde (%84) sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerinin; 7'sinde (%14) ise kalıplaşmış söz varlığı öğelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin 1 tanesinde (%2) hem sözcük düzeyindeki öğeler hem de kalıplaşmış öğeler bir arada kullanılmıştır. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı öğelerine göre dağılımı incelendiğinde, sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerinin içinde yer alan temel söz varlığı olan sözcüklerin ağırlıklı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Ekoyay, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşidine ve niteliğine ilişkin bulgular Tablo 4.8'de gösterilmiştir:

Tablo 4.8.

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşidine ve Niteliğine Göre Dağılımı

Etkinliğin Niteliği	Etkinliğin Çeşidi	f	%
Tanımsal Bilgi	Anlamı sözlükte bulma	20	22,22
	Söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme	6	6,66
	Atasözü anlamını öğretmek	6	6,66
	Deyim anlamını öğretmek	5	5,55
	Yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak	5	5,55
	Sözcüklerden bulmaca oluşturma	4	4,44
	Kalıplaşmış sözleri öğretmek	2	2,22
	Sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca	2	2,22
	Sözcüğün anlamını söylemesi/yazması	1	1,11
	Örnek sözcükler sağlamak	1	1,11
	Anlamı verilen sözcüğü metinden bulma	-	0
	Eş Sesli/Sesteş sözcükleri öğretmek	-	0
	İkilemeleri öğretmek	-	0
	Yansıma sözcükleri öğretmek	-	0
	Sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek	-	0
	Aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek	-	0
	Eş anlamlılarını öğretmek	-	0
	Karşıt anlamlılarını öğretmek	-	0
	Yakın anlamlılarını öğretmek	-	0
	Terimleri öğretmek	-	0
	Kalıp sözleri/İlişki sözleri öğretmek	-	0
TOPLAM		52	57,78
Bağlamsal Bilgi	Anlamı bağlamdan bulma	24	26,66
	Sözcüğü kullanarak konuşma yapmak	9	10
	Sözcüğü kullanarak metin oluşturmak	2	2,22
	Sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek	1	1,11
	Sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak	1	1,11
	Sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak	1	1,11
	Cümle tamamlama	-	0
	Sözcükle ilgili senaryo oluşturmak	-	0
	Sözcüğün anlamı üzerine konuşma yapmak	-	0
	Sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak	-	0
TOPLAM		38	42,22
Çoklu Karşılaşma	Sözcüğün farklı kullanımlarını görmek	-	0
	Sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak	-	0
	Sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak	-	0
TOPLAM		0	0
GENEL TOPLAM		90	100

Tablo 4.8 incelendiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Ekoyay, 2019) 50 sözcük öğretimi etkinliğinin 17'sinde (%34) tek etkinlik çeşidi, 33'ünde (%66) birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini barındırdığı tespit edilmiştir. Etkinliklerin %57,78'inde tanımsal bilgi, %42,22'sinde bağlamsal bilgi niteliği görülmektedir. Etkinliklerde çoklu karşılaşma niteliği görülmemektedir.

"Tanımsal bilgi" etkinliklerinden "Anlamı sözlükte bulma" %22,22, "Söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme" %6,66, "Atasözü anlamını öğretmek" %6,66, "Deyim anlamını öğretmek" %5,55, "Yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak" %5,55, "Sözcüklerden bulmaca oluşturma" %4,44, "Kalıplaşmış Sözcükler/Özdeyişleri kullanmak" %2,22, "Sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca" %2,22, "Sözcüğün anlamını söylemesi/yazması" %1,11, "Örnek sözcükler sağlamak" %1,11 biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir. "Eş anlamlılarını öğretmek", "Sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek", "Kalıp sözleri/İlişki sözlerini kullanmak", "Anlamı verilen sözcüğü metinden bulma", "Aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek", "Karşıt anlamlılarını öğretmek", "Terimleri kullanmak", "Eş Sesli (Sesteş) sözcükleri öğretmek", "Yakın anlamlılarını öğretmek", "İkilemeleri öğretmek" ve "Yansıma sözcükleri öğretmek" gibi etkinlik çeşitlerine ise yer verilmediği görülmektedir.

"Bağlamsal bilgi" etkinliklerinden "Anlamı bağlamdan bulma" %26,66, "Sözcüğü kullanarak konuşma yapmak" %10, "Sözcüğü kullanarak metin oluşturmak" %2,22, "Sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak" %1,11, "Sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak" %1,11, "Sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek" %1,11 kullanıldığı tespit edilmiştir. "Sözcüğün anlamı üzerine konuşmak", "Sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak", "Cümle tamamlama" ve "Sözcükle ilgili senaryo oluşturmak" gibi etkinlik çeşitlerine ise hiç yer verilmediği görülmektedir.

"Çoklu Karşılaşma" etkinliklerinden "sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak", "sözcüğün farklı kullanımlarını görmek" ve "sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak" gibi etkinlik çeşitlerinin hiç kullanılmadığı görülmüştür.

Tablo 4.9'da, 6. sınıf Türkçe ders kitabında (Ekoyay, 2019) yer alan sözcük öğretimi etkinliklerinin anlama-anlatma becerilerine göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır:

Tablo 4.9.

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı

Beceriler	f	%
Okuma	28	52,83
Konuşma	14	26,42
Dinleme/İzleme	8	15,09
Yazma	3	5,66
Toplam	53	100

Tablo 4.9 incelendiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitabında (Ekoyay, 2019) yer alan 50 sözcük öğretimi etkinliğinin %52,83'ü okuma, %26,42'sinin konuşma, %15,09'unun dinleme/izleme ve %5,66'sının yazma becerilerine yönelik olduğu görülmektedir. 50 etkinliğin 3'ünde(%6) birden fazla beceriye ilişkin kazanımın bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir. Tabloya göre 6. sınıf düzeyi için hazırlanan Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde özellikle okuma becerisi etkinlik sayısı ile yazma becerisi etkinlik sayısı arasında çok büyük oranda farklılık görülmektedir.

Tablo 4.10'da 6. sınıf Türkçe ders kitabında (Ekoyay, 2019) yer alan sözcük öğretimi etkinliklerinin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır:

Tablo 4.10.

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Becerilerin Kazanımlarına Göre Dağılımı

6. Sınıf Okuma Becerisi Kazanımları	f	%
T.6.3.5 Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.	24	45,28
a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.		
b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.		
T.6.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.	4	7,55
Toplam	28	52,83
6. Sınıf Konuşma Becerisi Kazanımları		
T.6.2.5. Kelimeleri anlamına uygun kullanır.	10	18,87
T.6.2.7.Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.	4	7,55
Toplam	14	26,42
6. Sınıf Dinleme/İzleme Becerisi Kazanımları		
T.6.1.2.Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.	8	15,09
Toplam	8	15,09
6. Sınıf Yazma Becerisi Kazanımları		
T.6.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.	2	3,77
T.6.4.12.Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.	1	1,89
Toplam	3	5,66
GENEL TOPLAM	53	100

Tablo 4.10 incelendiğinde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019, s.40) belirlenen 6. sınıf okuma becerisi kazanımlarından 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Ekoyay, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinde “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” (%45,28), “Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.” (%7,55) kazanımlarını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.39) belirlenen 6. sınıf konuşma becerisi kazanımlarından 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Kelimeleri anlamına uygun kullanır.” (%18,87), “Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” (%18,87) kazanımlarına karşılık gelen etkinliklere; (MEB, 2019, s.39) belirlenen 6. sınıf Dinleme/izleme becerisi kazanımlarından 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.” (%8) kazanımını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.42) belirlenen 6. sınıf yazma becerisi kazanımlarından 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.” (%3,77), “Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” (%1,89) yazma becerisi kazanımlarını karşılayan etkinliklere yer verildiği görülmektedir.

4.2.1. İkinci Alt Problem Kapsamındaki Etkinliklerden Seçilen Örnekler

Metni bir kez de sessiz okuyunuz. Bu okuma sırasında metinde geçen anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını bir kâğıda yazınız. Bağlamlarından hareketle bunların anlamlarını tahmin ediniz. Bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını aşağıya yazarak bir kare bulmaca hazırlayınız. Bulmacanızda daha önce öğrendiğiniz kelime ve kelime gruplarını da kullanabilirsiniz. Bulmacanızı sıra arkadaşınıza çözdürünüz.

Kare Bulmaca

Soldan Sağa

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Yukarıdan Aşağıya

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

[6. Sınıf/ 1. TEMA Doğa ve Evren/ Elveda Ağustos Böceği (Ekoyay, 2019, s. 27)]

1. Etkinlik Okuduğunuz metindeki anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tahmin ediniz. Bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanınız. Dönemin başında oluşturduğunuz sözlüğe bu kelime ve kelime gruplarını eklemeyi unutmayınız. Anlamını yeni öğrendiğiniz kelime ve kelime gruplarına aşağıya bir kelime avı bulmacası hazırlayınız. Bulmacanızda kelimeleri sağdan sola, yukarıdan aşağıya ve çapraz biçimde gizleyiniz. Bulmacanızı sıra arkadaşınızın çözmesini sağlayınız.

Kelime Avı

[illegible]

Kelime ve Kelime Grupları

[illegible]

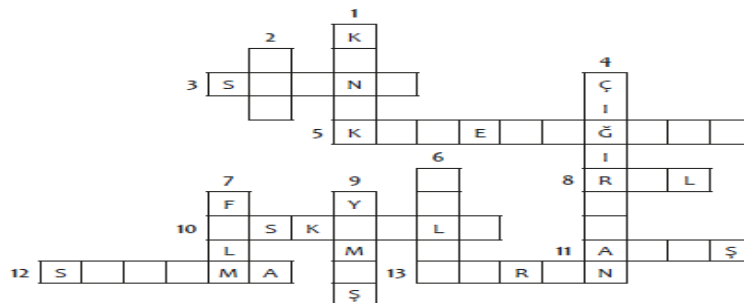
[6. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Anadolu İmecesı (Ekoyay, 2019, s. 60)]

Okuduğunuz metindeki bazı kelimeler ile bunların sözlük anlamlarını kullanarak aşağıya bir bulmaca hazırlanmıştır. Ama bu bulmacada bazı eksiklikler vardır. Bulmacadaki eksik yerleri tamamlayınız. Yeni öğrendiğiniz kelimeleri kendi sözlüğünüze kaydediniz.

Çengel Bulmaca

1. Misafir.
2. İlkbaharla sonbahar arasındaki sıcak mevsim.
3. Bir oyun veya filmin başlıca bölümlerinden her biri.
4. Bir olayı, bir haberi yüksek sesle çevreye duyuran kimse.
5. İçine bazı şeyler konulmak için kâğıttan yapılmış kese biçiminde torba.
6. Para ile alınan ve konser, sinema, tiyatro vb. eğlence yerlerine girme, ulaşım araçlarına binme veya bir talih oyununa katılma imkânı veren belge.
7. Sinemalarda gösterilen eser.
8. Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı.
9. Meyve.
10. Arkalıksız sandalye.
11. Bir şeyi duyurmak ve tanıtmak için hazırlanan, kalabalığın görebileceği yere asılmış, genellikle resimli duvar ilanı, ası.
12. Güzel sanatların bir dalı, beyaz perde, yedinci sanat.
13. Anma, kutlama, nişan, evlenme, ölüm gibi sebeplerle yapılan toplantı, merasim.

[6. Sınıf/ 7. TEMA Sanat/ Yaz Sinemaları (Ekoyay, 2019, s. 224)]

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi doğrultusunda 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Özgün, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin tema ve metinlere göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.11’de gösterilmiştir:

Tablo 4.11.

7.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Tema ve Metinlere Göre Dağılımı

TEMA	METİN	Etkinlik Sayısı	Sözcük Öğretimi Etkinlik Sayısı
7.1.TEMA	7.1.1. Karanfiller ve Domates Suyu	11	4
	7.1.2. Ninenin Kitabı	11	2
	7.1.3.Baba, Bana Bir Şiir Bul	8	2
	7.1.4.Akıllı Kız	8	1
	Toplam	38	9
7.2.TEMA	7.2.1.Atatürk ve Anıları	9	2
	7.2.2.Koca Seyit	6	1
	7.2.3.Bir Mustafa Kemal Vardı	7	3
	7.2.4.Bayrağımız Altında	7	1
	Toplam	29	7
7.3.TEMA	7.3.1.Meşe ile Saz	7	1
	7.3.2.Küçük Çocuk	7	2
	7.3.3.Yıkamak Kolay	8	2
	7.3.4.Sözcüklerin Gücü	9	1
	Toplam	31	6
7.4.TEMA	7.4.1.İstiklâl Marşı’nın Kabulü	8	1
	7.4.2.Büyük Mimar Koca Sinan	9	1
	7.4.3.Yurt Türküsü	5	-
	7.4.4.Anadolu Üstüne	8	1
	Toplam	30	3
7.5.TEMA	7.5.1.Küçük Yunus	10	2
	7.5.2.Son Leylek	8	1
	7.5.3.Güz	8	1
	7.5.4.Dünya Kadar Plastik	8	1
	Toplam	34	5
5.6.TEMA	7.6.1.Anadolu Davulu	10	1
	7.6.2.Sazıma	9	2
	7.6.3.Karagöz ile Hacivat	8	1
	7.6.4.Türkiye’de Geleneksel Sanatlar	10	2
	Toplam	37	6
7.7.TEMA	7.7.1.Ağaç ve Sen	9	2
	7.7.2.Bazı İnsanlar	12	3
	7.7.3.Karamsar ve İyimser Bakış	8	2
	7.7.4.İletişim Becerilerimiz	8	1
	Toplam	37	8

Tablo 4.11. (devamı)

7.8.TEMA	7.8.1.Ampulün İlk Yanışı	8	1
	7.8.2.İbni Sina	8	1
	7.8.3.Işıkla Haberleşenler	7	1
	7.8.4.Elinizin Altındaki Dünya	8	1
	Toplam	31	4
GENEL TOPLAM		267	48

Tablo 4.11 incelendiğinde 7. sınıf Türkçe ders kitabında (Özgün, 2019) yer alan 267 etkinlikten 48 tanesinin sözcük öğretimi etkinliği olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle ders kitabının içindeki etkinliklerin %17,98'i söz varlığı öğeleriyle ilgilidir. Temalardaki etkinlikler içerisinde oran olarak söz varlığı etkinliklerinin en fazla 2. temada %24,14, en az ise 4. temada %10 kullanıldığı görülmektedir. Sözcük öğretimi etkinliklerinin metin yönünden en fazla 4 tane etkinlik sayısı ile 1. temanın 1. metni olan “Karanfiller ve Domates Suyu” nun olduğu tespit edilmiştir. 4. temanın 3. metninde sözcük öğretimiyle ilgili etkinlik kullanılmamıştır. Sözcük öğretimi etkinliklerinin temalara göre dağılımının yüzde olarak sıralamasının 2.tema %24,14, 1.tema %23,68, 7.tema %21,62, 3.tema %19,35, 6.tema %16,22, 5.tema %14,71, 8.tema %12,90 ve 4.tema %10 olduğu görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi doğrultusunda 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Özgün, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı öğelerine göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.12’de gösterilmiştir:

Tablo 4.12.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Öğelerine Göre Dağılımı

Söz Varlığı Ögesi	f	%
Sözcük Düzeyindeki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler (Temel Söz Varlığı, Yabancı Sözcükler, Terimler)	36	75
Kalıplaşmış Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler (Deyimler, Atasözleri, Kalıp Sözler/İlişki Sözleri, İkilemeler, Kalıplaşmış Sözler)	10	20,83
Her İki Gruptaki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler	2	4,17
Toplam	48	100

Tablo 4.12 incelendiğinde 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Özgün, 2019) 48 sözcük öğretimi etkinliğinin 36’sında (%75) sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerinin; 10’unda (%20,83) ise kalıplaşmış söz varlığı öğelerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin 2 tanesinde (%4,17) hem sözcük düzeyindeki öğeler hem de kalıplaşmış öğeler bir arada kullanılmıştır. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı öğelerine göre dağılımı incelendiğinde, sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerinin içinde yer alan temel söz varlığı olan sözcüklerin ağırlıklı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir

Araştırmanın üçüncü alt problemi doğrultusunda 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Özgün, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşidine ve niteliğine göre elde edilen bulgular Tablo 4.13'te gösterilmiştir:

Tablo 4.13.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşidine ve Niteliğine Göre Dağılımı

Etkinliğin Niteliği	Etkinliğin Çeşidi	f	%
Tanımsal Bilgi	Anlamı sözlükte bulma	17	17,89
	Söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme	12	12,63
	Deyim anlamını öğretmek	7	7,37
	Eş anlamlılarını öğretmek	5	5,26
	Anlamı verilen sözcüğü metinden bulma	5	5,26
	Karşıt anlamlılarını öğretmek	4	4,21
	Sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca	3	3,16
	Sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek	3	3,16
	Atasözü anlamını öğretmek	3	3,16
	Yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak	2	2,11
	Kalıplaşmış sözleri öğretmek	2	2,11
	Aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek	1	1,05
	Sözcüğün anlamını söylemesi/yazması	1	1,05
	Eş Sesli/Sesteş sözcükleri öğretmek	1	1,05
	İkilemeleri öğretmek	1	1,05
	Yakın anlamlılarını öğretmek	-	0
	Sözcüklerden bulmaca oluşturma	-	0
	Yansıma sözcükleri öğretmek	-	0
	Kalıp sözleri/İlişki sözleri öğretmek	-	0
	Terimleri öğretmek	-	0
	Örnek sözcükler sağlamak	-	0
TOPLAM		67	70,53
Bağlamsal Bilgi	Anlamı bağlamdan bulma	13	13,68
	Sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak	9	9,47
	Sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek	4	4,21
	Sözcüğü kullanarak metin oluşturmak	1	1,05
	Sözcüğü kullanarak konuşma yapmak	1	1,05
	Cümle tamamlama	-	0
	Sözcükle ilgili senaryo oluşturmak	-	0
	Sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak	-	0
	Sözcüğün anlamı üzerine konuşma yapmak	-	0
	Sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak	-	0
TOPLAM		28	29,47
Çoklu Karşılaşma	Sözcüğün farklı kullanımlarını görmek	-	0
	Sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak	-	0
	Sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak	-	0
TOPLAM		0	0
GENEL TOPLAM		95	100

Tablo 4.13 incelendiğinde 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Özgün, 2019) 48 sözcük öğretimi etkinliğinin 15'inde (%31,25) tek etkinlik çeşidi, 33'ünde (%68,25) birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini barındırdığı tespit edilmiştir. Etkinliklerin %70,53'ünde tanımsal bilgi, %29,47'sinde bağlamsal bilgi niteliği görülmektedir. Etkinliklerde çoklu karşılaşma niteliği görülmemektedir.

"Tanımsal bilgi" etkinliklerinden "Anlamı sözlükte bulma" %17,89, "Söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme" %12,63, "Deyim anlamını öğretmek" %7,37, "Eş anlamlılarını öğretmek" %5,26, "Anlamı verilen sözcüğü metinden bulma" %5,26, "Karşıt anlamlılarını öğretmek" %4,21, "Sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca" %3,16, "Sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek" %3,16, "Atasözü anlamını öğretmek" %3,16, "Yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak" %2,11, "Kalıplaşmış Sözcükleri/Özdeyişleri kullanmak" %2,11, "Aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek" %1,05, "Sözcüğün anlamını söylemesi/yazması" %1,05, "Eş Sesli (Sesteş) sözcükleri öğretmek" %1,05, "İkilemeleri öğretmek" %1,05 kullanıldığı tespit edilmiştir. "Sözcüklerden bulmaca oluşturma", "Örnek sözcükler sağlamak", "Kalıp sözleri/İlişki sözlerini kullanmak", "Terimleri kullanmak", "Yakın anlamlılarını öğretmek" ve "Yansıma sözcükleri öğretmek" etkinlik çeşitlerinin ise hiç kullanılmadığı görülmektedir.

"Bağlamsal bilgi" etkinliklerinden "Anlamı bağlamdan bulma" %13,68, "Sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak" %9,47, "Sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek" %4,21, "Sözcüğü kullanarak konuşma yapmak" %1,05, "Sözcüğü kullanarak metin oluşturmak" %1,05 kullanıldığı tespit edilmiştir. "Sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak", "Sözcüğün anlamı üzerine konuşmak", "Sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak", "Cümle tamamlama" ve "Sözcükle ilgili senaryo oluşturmak" etkinliklerinin ise hiç kullanılmadığı görülmektedir.

"Çoklu Karşılaşma" etkinliklerinden "Sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak", "Sözcüğün farklı kullanımlarını görmek" ve "Sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak" etkinlik çeşidinin hiç kullanılmadığı görülmüştür.

Tablo 4.14'te, 7. sınıf Türkçe ders kitabında (Özgün, 2019) yer alan sözcük öğretimi etkinliklerinin anlama-anlatma becerilerine göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır:

Tablo 4.14.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı

Beceriler	f	%
Okuma	39	75
Dinleme/İzleme	9	17,31
Yazma	3	5,77
Konuşma	1	1,92
Toplam	52	100

Tablo 4.14 incelendiğinde 7. sınıf Türkçe ders kitabında (Özgün, 2019) yer alan 48 sözcük öğretimi etkinliğinin %75'i okuma, %17,31'inin dinleme/izleme, %5,77'sinin yazma ve %1,92'sinin konuşma becerilerine yönelik olduğu görülmektedir. 48 etkinliğin 4'ünde (%8,33) birden fazla beceriye ilişkin kazanımın bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir. Tabloya göre 7. Sınıf düzeyi için hazırlanan Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde özellikle okuma becerisi etkinlik sayısı ile konuşma becerisi etkinlik sayısı arasında çok büyük oranda farklılık görülmektedir.

Tablo 4.15'te 7. sınıf Türkçe ders kitabında (Özgün, 2019) yer alan sözcük öğretimi etkinliklerinin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır:

Tablo 4.15.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Becerilerin Kazanımlarına Göre Dağılımı

7. Sınıf Okuma Becerisi Kazanımları	f	%
T.7.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.	29	55,77
a) <i>Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.</i>		
b) <i>Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.</i>		
T.7.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.	10	19,23
Toplam	39	75
7. Sınıf Dinleme/İzleme Becerisi Kazanımları		
T.7.1.2.Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. <i>Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.</i>	9	17,31
Toplam	9	17,31
7. Sınıf Yazma Becerisi Kazanımları		
T.7.4.9.Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.	2	3,85
T.7.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.	1	1,92
Toplam	3	5,77
7. Sınıf Konuşma Becerisi Kazanımları		
T.7.2.5. Kelimeleri anlamına uygun kullanır.	1	1,92
T.7.2.7.Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.	-	0
Toplam	1	1,92
GENEL TOPLAM	52	100

Tablo 4.15 incelendiğinde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019, s.44) belirlenen 7. sınıf okuma becerisi kazanımlarından 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Özgün, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinde “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” (%55,77), “Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.” (%19,23) kazanımlarını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.43) belirlenen 7. sınıf Dinleme/izleme becerisi kazanımlarından 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.” (%17,31) kazanımını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.46) belirlenen 7. sınıf yazma becerisi kazanımlarından 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” (%3,85), “Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.” (%1,92) yazma becerisi kazanımlarını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.43) belirlenen 7. sınıf konuşma becerisi kazanımlarından 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Kelimeleri anlamına uygun kullanır.” (%1,92) kazanımına karşılık gelen etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Ancak Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019, s.43) belirlenen 7. sınıf konuşma becerisi kazanımlarından 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımına karşılık gelen herhangi bir etkinlik tespit edilememiştir.

4.3.1. Üçüncü Alt Problem Kapsamındaki Etkinliklerden Seçilen Örnekler

2. ETKİNLİK

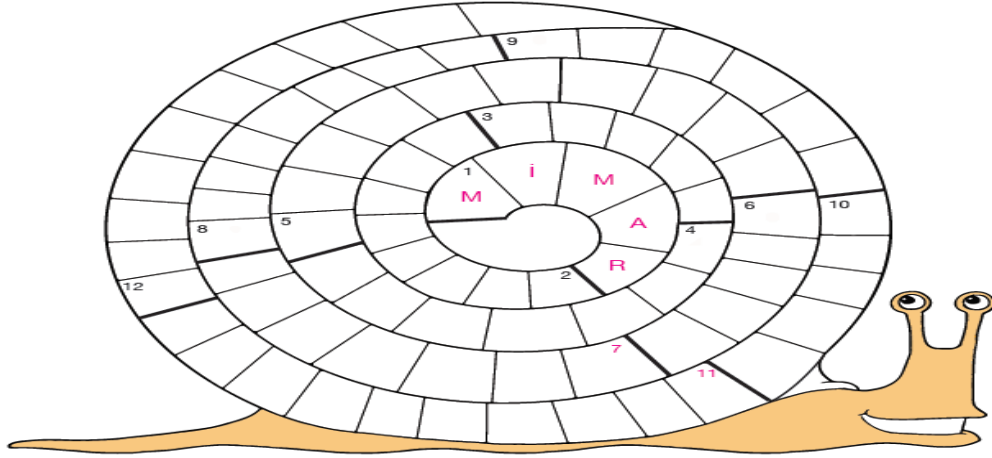
Metinde geçen ve aşağıda harfleri karışık olarak verilen deyimleri örnekteki gibi yazınız. Bu deyimlerin anlamlarını deyimler sözlüğünden bulup deyimleri anlamlarına uygun olarak birer cümlede kullanınız.

Deyimler	Cümleler
küy oklam yük olmak	
dözgen kimgerçe	
lindene geline kaymap	
bazoğı kanıtkam	
döngüzen şay başonkam	

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Ninenin Kitabı (Özgün, 2019, s. 23)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen ve aşağıda anlamları verilen sözcükleri belirleyip örnekteki gibi bulmacaya yerleştiriniz.

1. Yapıların planını yapıp bunların gerçekleşmesini sağlayan kişi.
2. Ağaç işleriyle uğraşan ve ağaçtan çeşitli eşya yapan usta.
3. Beceri isteyen ustalık, beceriklilik.
4. Bir üniversitenin, öğrenim alanı veya uzmanlık konusu bakımından ayrılmış kollarından her biri.
5. Belli bir işte, belli bir konuda bilgi, görüş ve becerisi çok olan kişi.
6. İstek, eğilim, arzu.
7. Ustalık, hüner, uzmanlık.
8. Bir şeyi yapmaya, başarmaya gücü yeten.
9. Yıkma, kırıp dökme, harap etme, bozma.
10. Uzman, işini iyi bilen, usta.
11. Eksikliği duyulan şey, ihtiyaç.
12. Gösterişi çok olan.

[7. Sınıf/ 3. TEMA Duygular/ Yıkmak Kolay (Özgün, 2019, s. 88)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen ve aşağıda harfleri karışık olarak verilen sözcükleri belirleyip bu sözcüklerin eş anlamlılarını örnekteki gibi yazınız.

kc ü z s ö
..... —
sözcük — kelime

g u d y u
..... —

k u l u m t u l
..... —

m i g e z
..... —

ı b a c n a y
..... —

a y ü r
..... —

e v d a t
..... —

r e k e d
..... —

a t t
..... —

n a t ı y
..... —

[7. Sınıf/ 3. TEMA Duygular/ Sözcüklerin Gücü (Özgün, 2019, s. 93)]

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi doğrultusunda 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki (MEB, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerin tema ve metinlere göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.16'da gösterilmiştir:

Tablo 4.16.

8.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Tema ve Metinlere Göre Dağılımı

TEMA	METİN	Etkinlik Sayısı	Sözcük Öğretimi Etkinlik Sayısı
8.1.TEMA	8.1.1. İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine	9	2
	8.1.2. Kaşığı	8	1
	8.1.3. İnsanla Güzel	8	2
	8.1.4. Kedi ile Fare	7	1
	Toplam	32	6
8.2.TEMA	8.2.1. Bayrağımız Altında	7	1
	8.2.2. Atatürk ve Müzik	7	2
	8.2.3. Kınalı Ali'nin Mektubu	8	2
	8.2.4. Atatürk'ü Gördüm	8	1
	Toplam	30	6
8.3.TEMA	8.3.1. Gündelik Hayatımızdaki E-Hastalıklar	10	1
	8.3.2. Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri	8	1
	8.3.3. Parktaki Bilim	8	1
	8.3.4. Uzun Giysileri	8	1
	Toplam	34	4
8.4.TEMA	8.4.1. Kaldırımlar	7	1
	8.4.2. Portakal	7	1
	8.4.3. Dilimiz Kuşatma Altında	8	2
	8.4.4. Karanlığın Rengi beyaz	6	1
	Toplam	28	5
8.5.TEMA	8.5.1. Eşref Saat	7	2
	8.5.2. Türkiye	7	1
	8.5.3. Peri Bacaları	7	1
	8.5.4. Robinson Crusoe	7	1
	Toplam	28	5
8.6.TEMA	8.6.1. Göç Destanı	9	1
	8.6.2. Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	10	1
	8.6.3. Bir Fincan Kahve	7	1
	8.6.4. Kız Kulesi	10	1
	Toplam	36	4
8.7.TEMA	8.7.1. Yılkı Atı	10	1
	8.7.2. Rüzgâr	8	1
	8.7.3. Gündüzü Kaybeden Kuş	8	1
	8.7.4. Hava Kirliliği	8	1
	Toplam	34	4

Tablo 4.16. (devamı)

8.8.TEMA	8.8.1.Haritada Bir Nokta	9	1
	8.8.2.Yaşamaya Dair	7	1
	8.8.3.Kalbim Rumeli’de Kaldı	8	1
	8.8.4.Zeytinyağı Üretimi	7	1
	Toplam	31	4
GENEL TOPLAM		250	38

Tablo 4.16 incelendiğinde 8. sınıf Türkçe ders kitabında (MEB, 2019) yer alan 250 etkinlikten 38 tanesinin sözcük öğretimi etkinliği olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle ders kitabının içindeki etkinliklerin %15,2’si söz varlığı öğeleriyle ilgilidir. Bu etkinlikler içerisinde söz varlığı etkinliklerinin en fazla 1 ve 2. temada 6 etkinlikle en az ise 3, 6, 7 ve 8. temada 4 etkinlikle yer aldığı görülmektedir. Temalardaki etkinlikler içerisinde oran olarak söz varlığı etkinliklerinin en fazla 2. temada %20, en az ise 6. temada %11,11 kullanıldığı görülmektedir. Metin yönünden bakıldığında 1. tema 1. metin “İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine”, 1. tema 3. metin “İnsanla Güzel”, 2. tema 2. metin “Atatürk ve Müzik”, 2. tema 3. metin “Kınalı Ali’nin Mektubu”, 4. tema 3. metin “Dilimiz Kuşatma Altında”, 5. tema 1. metin “Eşref Saat” in iki tane etkinliğinin sözcük öğretimi etkinliği olduğu görülmüştür. Sözcük öğretimi etkinliklerinin temalara göre dağılımının yüzde olarak sıralamasının 2.tema %20, 1.tema %18,75, 4 ve 5.tema %17,86, 8.tema %12,90, 3 ve 7.tema %11,76 ve 6.tema %11,11 olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi doğrultusunda 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki (MEB, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı öğelerine göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.17’de gösterilmiştir:

Tablo 4.17.

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Öğelerine Göre Dağılımı

Söz Varlığı Ögesi	f	%
Sözcük Düzeyindeki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler (Temel Söz Varlığı, Yabancı Sözcükler, Terimler)	29	76,31
Kalıplaşmış Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler (Deyimler, Atasözleri, Kalıp Sözler/İlişki Sözleri, İkilemeler, Kalıplaşmış Sözler)	4	10,53
Her İki Gruptaki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinlikler	5	13,16
Toplam	38	100

Tablo 4.17 incelendiğinde 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki (MEB, 2019) 38 sözcük öğretimi etkinliğin 29’unda (%76,31) sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerin; 4’ünde (%10,53) ise kalıplaşmış söz varlığı öğelerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin 5 tanesinde (%13,16) hem sözcük kapsamındaki öğeler hem de kalıplaşmış öğeler bir arada kullanılmıştır.

Araştırmanın dördüncü alt problemi doğrultusunda 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki (MEB, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşidine ve niteliğine göre ilişkin bulgular Tablo 4.18’de gösterilmiştir:

Tablo 4.18.

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşidine ve Niteliğine Göre Dağılımı

Etkinliğin Niteliği	Etkinliğin Çeşidi	f	%
Tanımsal Bilgi	Anlamı sözlükte bulma	16	21,33
	Sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca	11	14,67
	Söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme	8	10,67
	Deyim anlamını öğretmek	7	9,33
	Yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak	2	2,67
	Terimleri öğretmek	2	2,67
	Kalıplaşmış sözleri öğretmek	1	1,33
	Anlamı verilen sözcüğü metinden bulma	1	1,33
	Atasözü anlamını öğretmek	1	1,33
	Sözcüğün anlamını söylemesi/yazması	1	1,33
	Eş anlamlılarını öğretmek	-	0
	Karşıt anlamlılarını öğretmek	-	0
	Yakın anlamlılarını öğretmek	-	0
	Sözcüklerden bulmaca oluşturma	-	0
	Aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek	-	0
	Eş Sesli/Sesteş sözcükleri öğretmek	-	0
	İkilemeleri öğretmek	-	0
	Yansıma sözcükleri öğretmek	-	0
	Sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek	-	0
	Kalıp sözleri/İlişki sözleri öğretmek	-	0
	Örnek sözcükler sağlamak	-	0
TOPLAM		50	66,67
Bağlamsal Bilgi	Anlamı bağlamdan bulma	14	18,67
	Sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak	9	12
	Cümle tamamlama	1	1,33
	Sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak	1	1,33
	Sözcüğü kullanarak metin oluşturmak	-	0
	Sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek	-	0
	Sözcüğü kullanarak konuşma yapmak	-	0
	Sözcükle ilgili senaryo oluşturmak	-	0
	Sözcüğün anlamı üzerine konuşma yapmak	-	0
	Sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak	-	0
TOPLAM		25	33,33
Çoklu Karşılaşma	Sözcüğün farklı kullanımalarını görmek	-	0
	Sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak	-	0
	Sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak	-	0
TOPLAM		0	0
GENEL TOPLAM		75	100

Tablo 4.18 incelendiğinde 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki (MEB, 2019) 38 sözcük öğretimi etkinliğinin 12'sinde (%31,58) tek etkinlik çeşidi, 26'sında (%68,42) birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini barındırdığı tespit edilmiştir. Etkinliklerin %66,67'sinde tanımsal bilgi, %33,33'ünde bağlamsal bilgi niteliği görülmektedir. Etkinliklerde çoklu karşılaşma niteliği görülmemektedir.

"Tanımsal bilgi" etkinliklerinden "Anlamı sözlükte bulma" %21,33, "Sözcüğü tanımdan bulma/bulmaca" %14,67, "Söz varlığı unsurunu anlamıyla eşleştirme" %10,67, "Deyim anlamını öğretmek" %9,33, "Yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulmak" %2,67, "Terimleri kullanmak" %2,67, "Kalıplaşmış Sözleri/Özdeyişleri kullanmak" %2,67, "Anlamı verilen sözcüğü metinden bulma" %1,33, "Atasözü anlamını öğretmek" %1,33, "Sözcüğün anlamını söylemesi/yazması" %1,33 kullanıldığı tespit edilmiştir. "Eş anlamlılarını öğretmek", "Karşıt anlamlılarını öğretmek", "Sözcüklerden bulmaca oluşturma", "Örnek sözcükler sağlamak", "Kalıp sözleri/İlişki sözlerini kullanmak", "Yakın anlamlılarını öğretmek", "Sözcüğün anlam özelliğini (gerçek, mecaz, yan) öğretmek", "Aynı kavram alanına giren sözcükleri öğretmek", "Eş Sesli (Sesteş) sözcükleri öğretmek", "İkilemeleri öğretmek" ve "Yansıma sözcükleri öğretmek" etkinlik çeşitlerinin ise hiç kullanılmadığı görülmektedir.

"Bağlamsal bilgi" etkinliklerinden "Anlamı bağlamdan bulma" %18,67, "Sözcüğü kendi tümcesi içinde kullanmak" %12, "Cümle tamamlama" %1,33, "Sözcüğün anlatıma katkısını anlatmak" %1,33 kullanıldığı tespit edilmiştir. "Sözcüğün anlamı üzerine konuşmak", "Sözcüğün günlük yaşamda kullanımını tartışmak", "Sözcüğün metinle ilişkisini belirlemek", "Sözcüğü kullanarak konuşma yapmak", "Sözcüğü kullanarak metin oluşturmak" ve "Sözcükle ilgili senaryo oluşturmak" etkinliklerinin ise hiç kullanılmadığı görülmektedir.

"Çoklu Karşılaşma" etkinliklerinden "Sözcüğü farklı anlama gelecek şekilde kullanmak", "Sözcüğün farklı kullanımlarını görmek" ve "Sözcüğün farklı tümcelerdeki anlamını tartışmak" etkinlik çeşidinin hiç kullanılmadığı görülmüştür.

Tablo 4.19'da, 8. sınıf Türkçe ders kitabında (MEB, 2019) yer alan sözcük öğretimi etkinliklerinin anlama-anlatma becerilerine göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır:

Tablo 4.19.

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı

Beceriler	f	%
Okuma	28	71,8
Dinleme/İzleme	8	20,51
Yazma	3	7,69
Konuşma	-	0
Toplam	39	100

Tablo 4.19 incelendiğinde 8. sınıf Türkçe ders kitabında (MEB, 2019) yer alan 38 sözcük öğretimi etkinliğinin %71,8'i okuma, %20,51'inin dinleme/izleme, %7,69'unun yazma becerilerine yönelik olduğu görülmektedir. 8. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda konuşma becerilerine yönelik herhangi bir sözcük öğretimine yönelik bir etkinlik tespit edilememiştir. 38 etkinliğin 1'inde (%2,63) birden fazla beceriye ilişkin kazanımın bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir. Tabloya göre hazırlanan Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde özellikle okuma becerisi etkinlik sayısı ile yazma becerisi etkinlik sayısı arasında çok büyük oranda farklılık görülmektedir.

Tablo 4.20'de 8. sınıf Türkçe ders kitabında (MEB, 2019) yer alan sözcük öğretimi etkinliklerinin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır:

Tablo 4.20.

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Becerilerin Kazanımlarına Göre Dağılımı

8. Sınıf Okuma Becerisi Kazanımları	f	%
T.8.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder. a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır. b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.	24	61,54
T.8.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.	4	10,26
Toplam	28	71,80
8. Sınıf Dinleme/İzleme Becerisi Kazanımları		
T.8.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.	8	20,51
Toplam	8	20,51
8. Sınıf Yazma Becerisi Kazanımları		
T.8.4.10. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır	2	5,13
T.8.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.	1	2,56
Toplam	3	7,69
8. Sınıf Konuşma Becerisi Kazanımları		
T.8.2.6. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.	-	0
T.8.2.5. Kelimeleri anlamına uygun kullanır.	-	0
Toplam	-	0
GENEL TOPLAM	39	100

Tablo 4.20 incelendiğinde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019, s.48) belirlenen 8. sınıf okuma becerisi kazanımlarından 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki (MEB, 2019) sözcük öğretimi etkinliklerinde “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” (%61,54), “Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.” (%10,26) kazanımlarını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.47) belirlenen 8. sınıf Dinleme/izleme becerisi kazanımlarından 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.” (%20,51) kazanımını karşılayan etkinliklere; (MEB, 2019, s.50) belirlenen 8. sınıf yazma becerisi kazanımlarından 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” (%5,13), “Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.” (%2,56) yazma becerisi kazanımlarını karşılayan etkinliklere yer verildiği görülmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019, s.47) belirlenen 8. sınıf konuşma becerisi kazanımlarından 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.”, “Kelimeleri anlamına uygun kullanır.” kazanımlarına karşılık gelen herhangi bir sözcük öğretimi etkinliğine yer verilmemiştir.

4.4.1. Dördüncü Alt Problem Kapsamındaki Etkinliklerden Seçilen Örnekler

1.
ETKİNLİK

Anlamları verilen sözcükleri kullanarak numaralandırılmış yerlere yazınız.

1. Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol.
2. Kapatılmış, hapsedilmiş kimse.
3. Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araç.
4. Bakır, nikel ve çinkodan oluşan gümüş görünüşünde bir alaşım.
5. Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.
6. Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat.
7. Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.
8. Hüzünlü.
9. Söğütgillerden, sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç.
10. At bakıcısı.
11. Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm.

Öğrendiğiniz sözcükleri oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

[8. Sınıf/1. TEMA Erdemler/ Kaşığı (MEB, 2019, s. 23)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen sözcüklerle ilgili etkinliği ipuçlarından yola çıkarak örnekteki gibi çözünüz. Sarı renkli kutucuktaki harfleri numara sırasına göre birleştirip gizli sözcüğü bulunuz.

1. ACİRMUH **M U H A C İ R**

Sözlük Anlamı: Göçmen.

Cümlem:

Yolda uzun bir muhacir kafilesine tesadüf ettik. (Ömer Seyfettin)

2. TARMU **U**

Sözlük Anlamı: İstek, dilek.

Cümlem:

3. İYLİKMET **U**

Sözlük Anlamı: Değerli.

Cümlem:

4. KHAL **U**

Sözlük Anlamı: Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu.

Cümlem:

5. LUKOĞNLU **U**

Sözlük Anlamı: İnsanların bilgi, görgü ve hoş-görü bakımından gereği kadar gelişmiş olma durumu, yetkinlik, kemal.

Cümlem:

6. ADBNİAR **U**

Sözlük Anlamı: Bir geminin hangi devlete ait olduğunu gösteren bayrak.

Cümlem:

7. TİMÜ **U**

Sözlük Anlamı: Umut.

Cümlem:

8. ZANYİ **U**

Sözlük Anlamı: Zarar.

Cümlem:

9. ELEÖSK **U**

Sözlük Anlamı: Ayakkabı tabanı, bavul, çanta yapımında kullanılan, büyükbaş hayvanların işlenmiş derisi.

Cümlem:

10. KINTIYI **U**

Sözlük Anlamı: Yıkılan bir şeyin parçaları, kalıntıları, enkaz.

Cümlem:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
C

1. ETKİNLİK

Metinde geçen bazı sözcüklerin ve sözcük gruplarının harfleri karışık olarak verilmiştir. Bu harflerden, anlamı verilen sözcükleri oluşturup uygun cümlelerde kullanınız.

Amca.	— — — — — i m e m	Sınav.	— — — — — t i i m h a n
Cümlem		Cümlem	
Utandırmak.	— — — — — c u p h a m m e k e t	Yetişme, erişme, büyüme.	— — — — — m e k y e t i k l e ş
Cümlem		Cümlem	
Sürmeyi sürüp kapamak.	— — — — — m e k s ü r l e m e	Büyükanne, nine.	— — — — — b e e
Cümlem		Cümlem	
Ekmekle doymak gerektiğinde, ekmeğe katılan peynir, zeytin, helva gibi yiyecek.	— — — — — t k ı a k	İçi yumuşak bir madde ile doldurularak dikilen, oturmayaya, yaslanmaya yarar şilte.	— — — — — i n d e m r
Cümlem		Cümlem	

4.5. Genel Değerlendirme

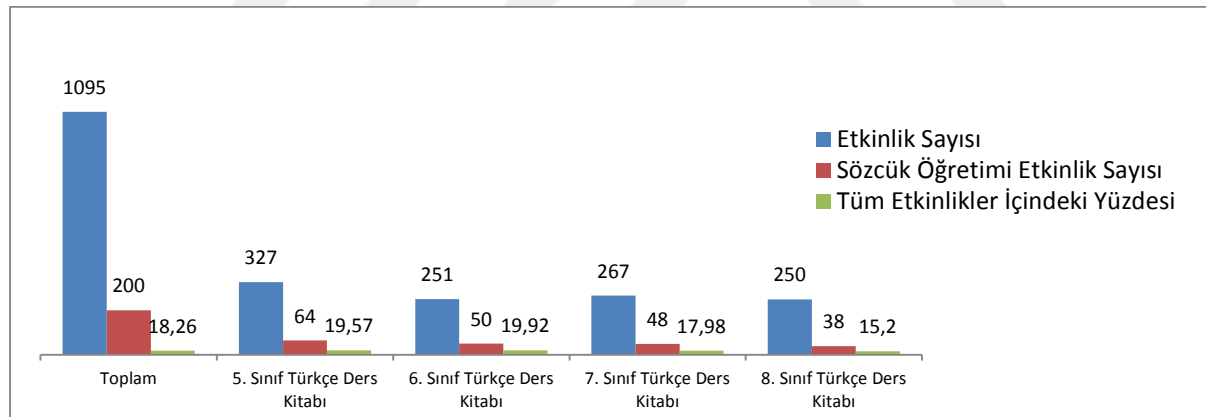
Sözcük öğretimi etkinliklerinin tüm sınıflara göre dağılımı Tablo 4.21’de gösterilmiştir:

Tablo 4.21.

5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Sınıflara Göre Dağılımı

	Etkinlik Sayısı	Sözcük Öğretimi Etkinlik Sayısı	Tüm Etkinlikler İçerisindeki Yüzdesi
5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	327	64	%19,57
6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	251	50	%19,92
7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	267	48	%17,98
8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	250	38	%15,2
Toplam	1.095	200	%18,26

Tablo 4.21 incelendiğinde, sözcük öğretimi etkinliklerin sayısı olarak en çok 5. sınıf Türkçe ders kitabında 64 etkinlikle yer almasına rağmen yüzde 19,92’yle en çok 6. sınıf Türkçe ders kitabında olduğu görülmektedir. Sözcük öğretimi etkinliğinin 38 örnekle (%15,2) en az yer aldığı kitap ise 8. sınıf ders kitabıdır. Öğrencilerin en önemli kaynağı olan ders kitaplarında, söz varlığı öğeleri açısından bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik sözcük öğretimi etkinliklerinin nitelik ve nicelik bakımından daha iyi düzeyde olması beklenir.

Grafik 4.1. Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Sınıflara Göre Dağılımı

Grafik 4.1’de sözcük öğretimi etkinliklerinin sınıflara göre dağılımında toplam etkinlik sayısına oranla içerdikleri yüzdeleri incelenmiştir. Buna göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 327 etkinliğin 64’ü, 6. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 251 etkinliğin 50’si, 7. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 267 etkinliğin 48’i, 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise toplam 250 etkinliğin 38’i sözcük öğretimiyle ilgilidir. En çok etkinlik sayısı 5. sınıf Türkçe ders kitabında saptanmıştır. 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinlik sayısı birbirine yakın değer gösterirken 8. sınıf Türkçe ders kitabının, tüm sınıflar arasında en düşük sayıda etkinlik barındırdığı görülmektedir.

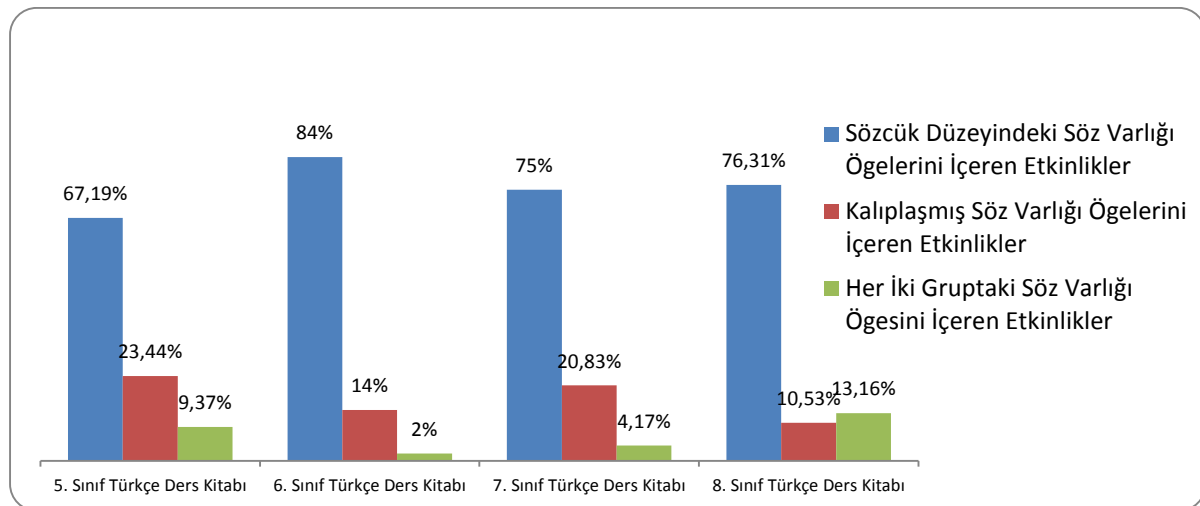
Sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı ögelerine göre bütün sınıflardaki dağılımı Tablo 4.22’de gösterilmiştir:

Tablo 4.22.

5-8. Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Ögelerine Göre Dağılımı

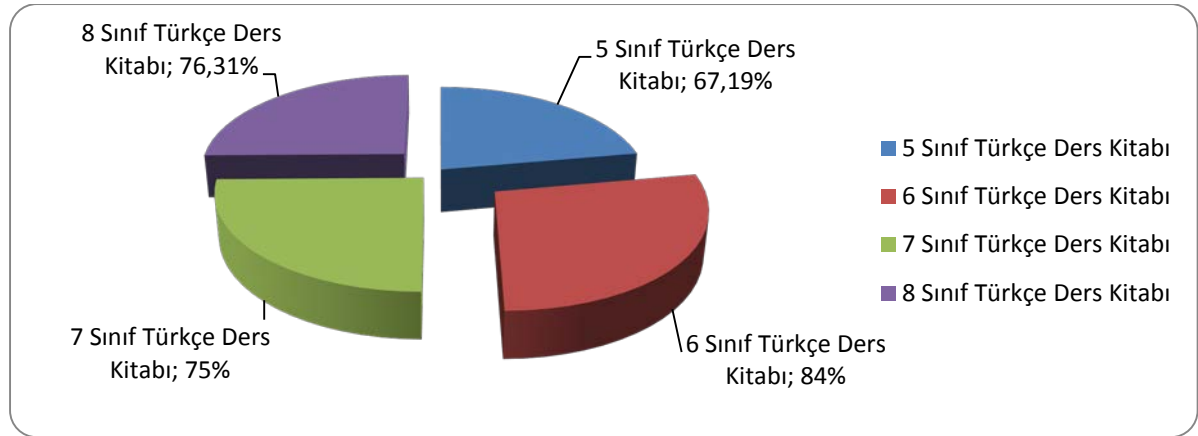
Söz Varlığı Ögesi	5. Sınıf	6. Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf
Sözcük Düzeyindeki Söz Varlığı Ögelerini İçeren Etkinlikler (Temel Söz Varlığı, Yabancı Sözcükler, Terimler)	%67,19	%84	%75	%76,31
Kalıplaşmış Söz Varlığı Ögelerini İçeren Etkinlikler (Deyimler, Atasözleri, Kalıp Sözler/İlişki Sözleri, Kalıplaşmış Sözler, İkilemeler)	%23,44	%14	%20,83	%10,53
Her İki Gruptaki Söz Varlığı Ögesini İçeren Etkinlikler	%9,37	%2	%4,17	%13,16
Toplam	%100	%100	%100	%100

Tablo 4.22 incelendiğinde, sözcük öğretimi etkinliklerinin tüm sınıflarda büyük bir oranla sözcük düzeyindeki söz varlığı ögelerini barındırdığı görülmektedir. Etkinliklerde genellikle temel söz varlığı ögeleri kullanılmış, terimler ve yabancı sözcüklere yönelik etkinliklere fazla yer verilmemiştir. Kalıplaşmış söz varlığı ögelerini içeren sözcük öğretimi etkinliklerine tüm sınıflarda fazla yer verilmemiştir. Her iki gruptaki söz varlığı ögesini barındıran etkinlikler; 5, 6 ve 7. sınıflarda en az yüzdeye sahipken 8. sınıfta kalıplaşmış söz varlığı ögelerinden fazla bir yüzdeye sahiptir.

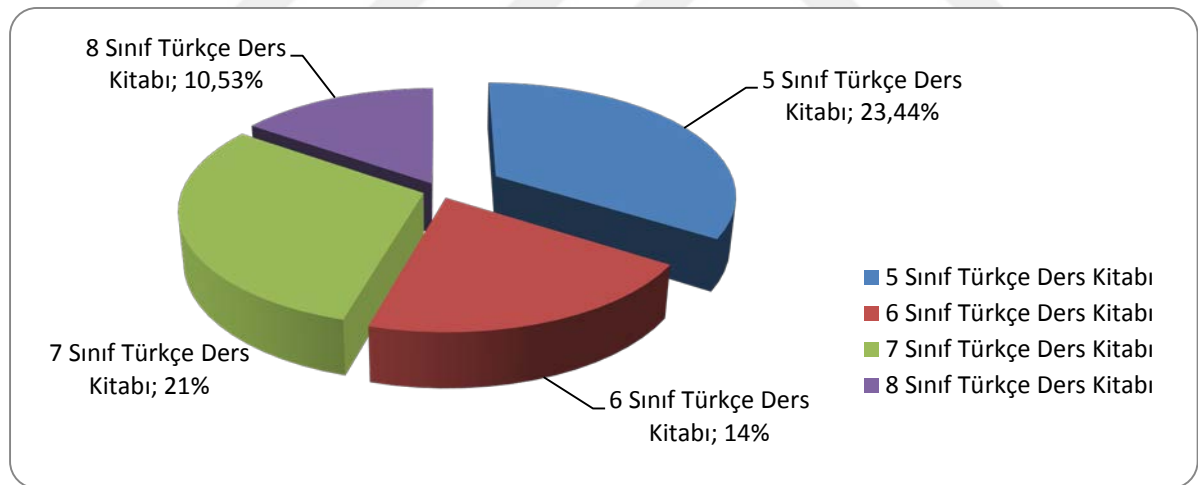
Grafik 4.2. Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Söz Varlığı Ögelerine Göre Dağılımı

Grafik 4.2’de Türkçe ders kitaplarında sözcük öğretimi etkinliklerinin söz varlığı ögelerine göre dağılımı genel olarak ele alınmıştır. Sınıflar bazında etkinliklerin dağılımının tamamı grafikte aktarılmıştır. 5, 6, 7 ve 8. sınıfların Türkçe ders kitaplarındaki etkinlik dağılımı bölümleri 3, 4 ve 5. grafikte ayrı bir şekilde yer verilmiştir.

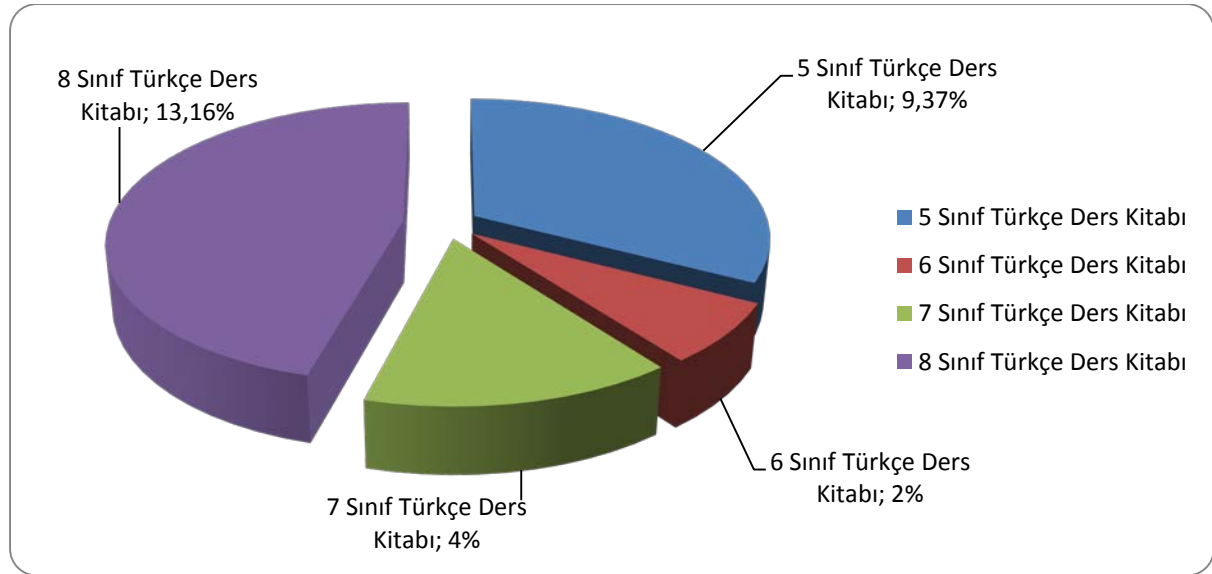
Grafik 4.3. Sözcük Düzeyindeki Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinliklerin Sınıflara Göre Dağılımı

Grafik 4.3'te Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinlikleri, söz varlığı öğelerine göre incelenip kümelendirilmiştir. Bu kümede sözcük kapsamındaki öğeler (temel söz varlığı, yabancı sözcükler, terimler) yer almaktadır. Sınıflar bazında yüzdelik oranlar incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabında %67,19; 6. sınıf Türkçe ders kitabında %84; 7. sınıf Türkçe ders kitabında %75; 8. sınıf Türkçe ders kitabında %76,31 oranında sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerini içeren etkinlik görülmektedir.

Grafik 4.4. Kalıplaşmış Söz Varlığı Öğelerini İçeren Etkinliklerin Sınıflara Göre Dağılımı

Grafik 4.4'te ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinlikleri söz varlığı öğelerine göre incelenip kümelendirilmiştir. Bu kümede, kalıplaşmış söz varlığı öğelerini içeren etkinlikler (deyimler, atasözleri, kalıp sözler/ilişki sözleri, kalıplaşmış sözler, ikilemeler) yer almaktadır. Sınıflar bazında yüzdelik oranlar incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabında %23,44; 6. sınıf Türkçe ders kitabında %14; 7. sınıf Türkçe ders kitabında %21; 8. sınıf Türkçe ders kitabında %10,53 oranında kalıplaşmış söz varlığı öğelerini içeren etkinlik görülmektedir.

Grafik 4.5 Her İki Gruptaki Söz Varlığı Ögesini İçeren Etkinliklerin Sınıflara Göre Dağılımı

Grafik 4.5'te ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinlikleri söz varlığı öğelerine göre incelenip kümelendirilmiştir. Bu kümede, her iki kümedeki söz varlığı öğelerini içeren etkinlikler yer almaktadır. Sınıflar bazında yüzdeler oranlar incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabında %9,37; 6. sınıf Türkçe ders kitabında %2; 7. sınıf Türkçe ders kitabında %4; 8. sınıf Türkçe ders kitabında %13,16 oranında her iki söz varlığı ögesini içeren etkinlik görülmektedir.

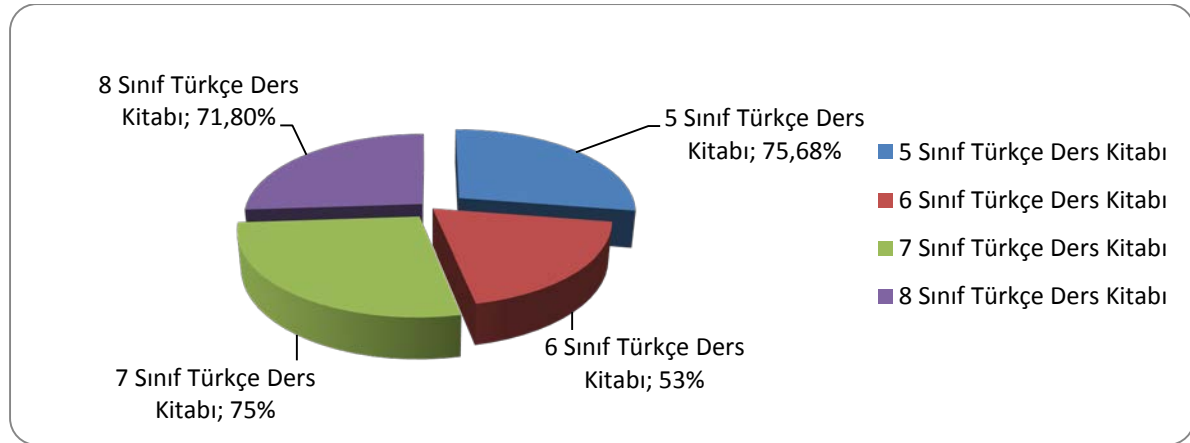
Sözcük öğretimi etkinliklerinin bütün sınıfların anlama-anlatma becerilerine göre dağılımı Tablo 4.23'te gösterilmiştir:

Tablo 4.23.

5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Anlama-Anlatma Becerilerine Göre Dağılımı

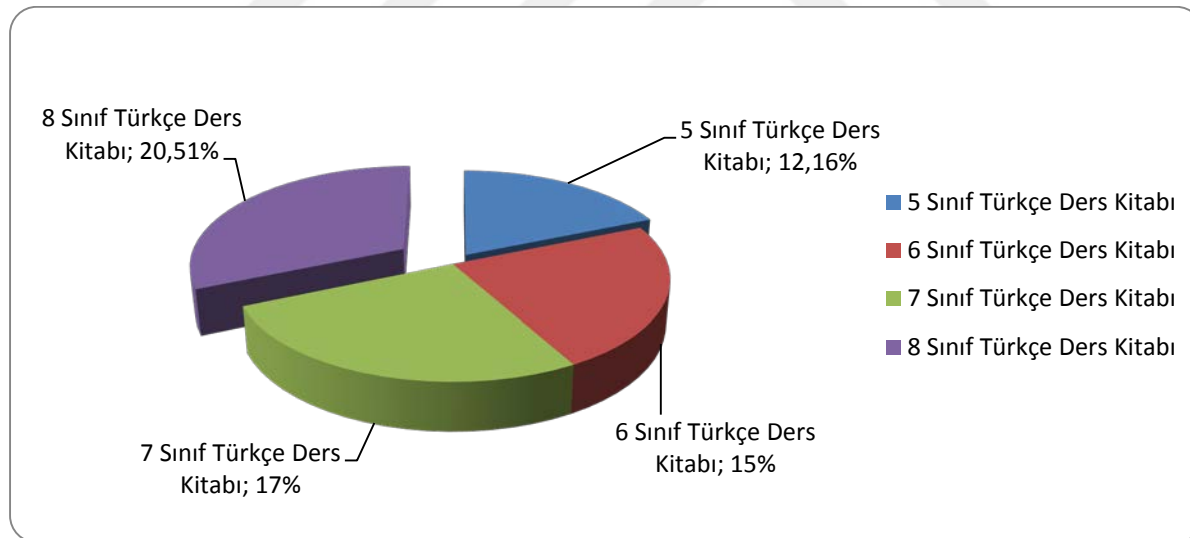
	5. Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf
Okuma	%75,68	%52,83	%75	%71,8
Dinleme/İzleme	%12,16	%15,09	%17,31	%20,51
Yazma	%4,05	%5,66	%5,77	%7,69
Konuşma	%8,11	%26,42	%1,92	%0
Toplam	%100	%100	%100	%100

Tablo 4.23 incelendiğinde, 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin temel dil becerilerine göre dağılımının eşit ve dengeli olmadığı görülmektedir. Ders kitaplarında özellikle okuma becerisine yönelik etkinliklerde söz varlığı öğelerine daha çok yer verilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında genel olarak söz varlığının okuma becerisinin alt başlığı olarak nitelendirilmesi ve kazanımların bu şekilde sınıflandırılması etkilidir. Okuma ve dinleme becerilerinin birinci kazanımlarında yer alan “bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder” ifadesine yönelik olması bu dağılımı etkilemektedir.

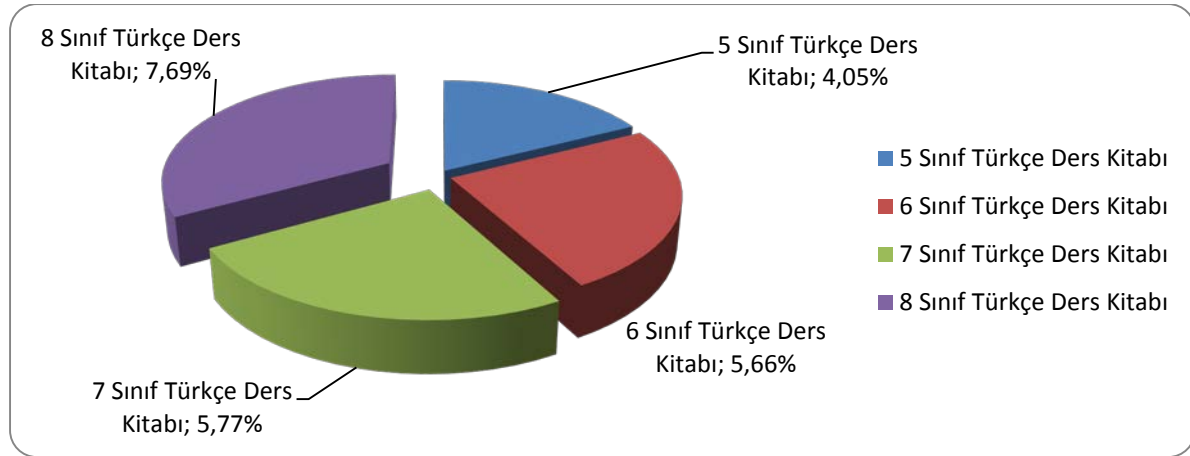
Grafik 4.6. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Okuma Becerisine Göre Dağılımı

Grafik 4.6'da 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin okuma becerisine göre dağılımının yüzdelik oranlarına yer verilmiştir. Sözcük öğretimi etkinliklerinin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında %75,68; 6. sınıfların sınıf Türkçe ders kitabında %53; 7. sınıf Türkçe ders kitabında %75; 8. sınıf Türkçe ders kitabında %71,80 oranında okuma becerisinin kazanımlarıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir.

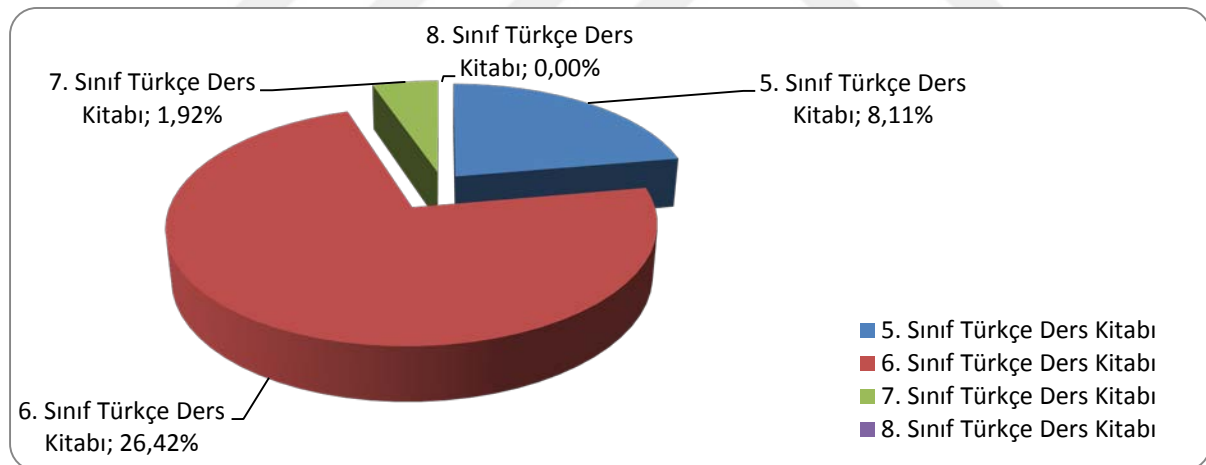
Grafik 4.7. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Dinleme/İzleme Becerisine Göre Dağılımı

Grafik 4.7'de 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin dinleme/izleme becerisine göre dağılımının yüzdelik oranlarına yer verilmiştir. Sözcük öğretimi etkinliklerinin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında %12,16; 6. sınıfların sınıf Türkçe ders kitabında %15; 7. sınıf Türkçe ders kitabında %17; 8. sınıf Türkçe ders kitabında %20,51 oranında dinleme/izleme becerisinin kazanımlarıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 4.8. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Yazma Becerisine Göre Dağılımı

Grafik 4.8’de 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin yazma becerisine göre dağılımının yüzdelik oranlarına yer verilmiştir. Sözcük öğretimi etkinliklerinin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında %4,05; 6. sınıfların sınıf Türkçe ders kitabında %5,66; 7. sınıf Türkçe ders kitabında %5,77; 8. sınıf Türkçe ders kitabında %7,69 oranında yazma becerisinin kazanımlarıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 4.9. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Konuşma Becerisine Göre Dağılımı

Grafik 4.9’da 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin konuşma becerisine göre dağılımının yüzdelik oranlarına yer verilmiştir. Sözcük öğretimi etkinliklerinin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında %8,11; 6. sınıfların sınıf Türkçe ders kitabında %26,42; 7. sınıf Türkçe ders kitabında %1,92 oranında konuşma becerisinin kazanımlarıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise konuşma becerisinin kazanımlarıyla ilgili herhangi bir etkinlik belirlenememiştir.

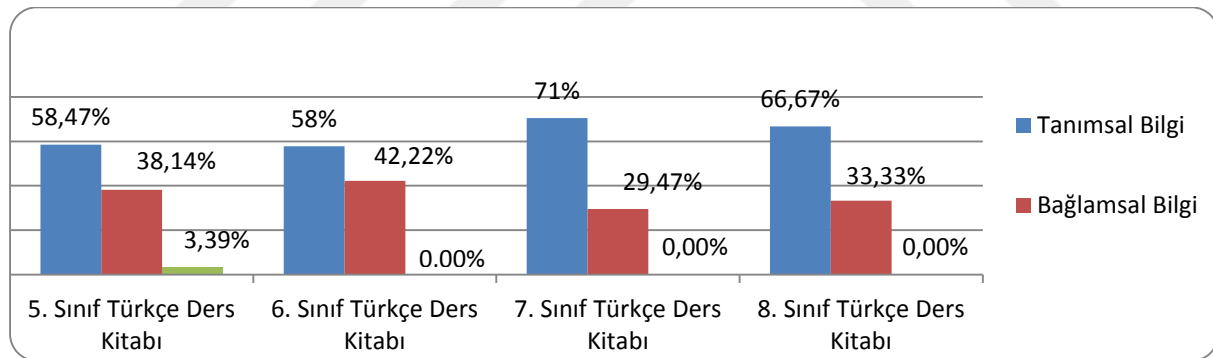
5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin niteliklerine göre dağılımı Tablo 4.24'te gösterilmiştir:

Tablo 4.24.

5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Niteliklerine Göre Dağılımı

Etkinliğin Niteliği	5.Sınıf		6.Sınıf		7.Sınıf		8.Sınıf	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Tanımsal Bilgi	69	58,47	52	57,78	67	70,53	50	66,67
Bağlamsal Bilgi	45	38,14	38	42,22	28	29,47	25	33,33
Çoklu Karşılaşma	4	3,39	0	0	0	0	0	0
Toplam	118	100	90	100	95	100	75	100

Tablo 4.24 incelendiğinde, 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin %58,47'sinde tanımsal bilgi, %38,14'ünde bağlamsal bilgi, %3,39'unda çoklu karşılaşma niteliği; 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin %57,78'inde tanımsal bilgi, %42,22'sinde bağlamsal bilgi niteliği; 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin %70,53'ünde tanımsal bilgi, %29,47'sinde bağlamsal bilgi niteliği; 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin %66,67'sinde tanımsal bilgi, %33,33'ünde bağlamsal bilgi niteliği görülmektedir. 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinde çoklu karşılaşma niteliği tespit edilememiştir.

Grafik 4.10. 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Niteliklerine Göre Dağılımı

Grafik 4.10'da 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin niteliklerine göre dağılımının yüzdelik değerleri incelenmiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında tanımsal bilgi %58,47, bağlamsal bilgi %38,14, çoklu karşılaştırma %3,39; 6. sınıf Türkçe ders kitabında tanımsal bilgi %58, bağlamsal bilgi %42,22, çoklu karşılaştırma %0; 7. sınıf Türkçe ders kitabında tanımsal bilgi %71, bağlamsal bilgi %29,47, çoklu karşılaştırma %0; 8. sınıf Türkçe ders kitabında tanımsal bilgi %66,67, bağlamsal bilgi %33,33, çoklu karşılaştırma %0 olarak belirlenmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu araştırma, Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin içerdiği söz varlığı öğelerine, anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarına ve etkinlik türlerine göre dağılımını incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2019-2020 eğitim-öğretim döneminde okullarda en çok kullanılan 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinlikleri, çeşitli araştırma soruları odağında incelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre incelenen 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimiyle ilgili etkinliklerde Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (MEB, 2019, s.35-50) kazanımların bazılarına çok fazla yer verildiği, bazılarına hiç yer verilmediği, bazılarına da sadece bir ya da birkaç etkinlikle yer verildiği görülmektedir. Bu açıdan incelenen etkinliklerin kazanımlara göre dengeli bir dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu durumun Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan ve öğrencilerin edinmeleri beklenen kazanımları istenilen düzeyde edinmesine engel olabileceği söylenebilir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin “dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi; Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması; okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları” (MEB, 2019, s. 8) amaçlanmaktadır. Programda belirtilen bu amaçlara ulaşmada en önemli araçlardan biri Türkçe ders kitaplarıdır. Ders kitapları da öğretim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bu nedenle öğretimin amacına ulaşabilmesi için Türkçe ders kitaplarında programda belirlenen kazanımları karşılayacak etkinliklerin eksiksiz, çeşitli ve nitelikli bir şekilde yer alması gerekmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular kapsamında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırma kapsamında incelenen 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerindeki söz varlığı öğelerinin dağılımının dengeli olmadığı belirlenmiştir:

- 5. sınıf Türkçe ders kitabında en çok sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerine, en az kalıplaşmış söz varlığı öğelerine;
- 6. sınıf Türkçe ders kitabında en çok sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerine, en az kalıplaşmış söz varlığı öğelerine;
- 7. sınıf Türkçe ders kitabında en çok sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerine, en az kalıplaşmış söz varlığı öğelerine;
- 8. sınıf Türkçe ders kitabında en çok sözcük düzeyindeki söz varlığı öğelerine, en az kalıplaşmış söz varlığı öğelerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında bütün sınıf düzeylerinde en çok sözcük kapsamındaki ögelere yer verildiği görülmüştür. Etkinliklerde sözcük düzeyindeki söz varlığı ögelerine fazla yer verilmiş olması öğrencinin sözcük dağarcığını nicelik bakımından arttıracak görülmektedir. Fakat 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinde kalıplaşmış söz varlığı ögelerinden olan deyimlere ve atasözlerine az yer verilmesi, öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Öğrencilerin metinlerde ya da gerçek hayatta karşılaşacağı deyim ve atasözlerini, eğitim sürecinde öğrencilere kazandırılması bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Ayrıca da 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi" (MEB, 2019, s. 8) amacı ortaya koyulmuş, bu bağlamda bir toplumun değerlerini, hayata bakışını ortaya koyan atasözlerine ve bu durumları karşılayan deyimlere sözcük öğretimi etkinliklerinde daha fazla yer verilmesi gerekmektedir.

2. Araştırma kapsamında incelenen 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki anlama-anlatma becerilerine göre dağılımının dengeli olmadığı tespit edilmiştir:

- 5. sınıf Türkçe ders kitabında en çok okuma becerisi, en az yazma becerisi;
- 6. sınıf Türkçe ders kitabında en çok okuma becerisi, en az yazma becerisi;
- 7. sınıf Türkçe ders kitabında en çok okuma becerisi, en az konuşma becerisi;
- 8. sınıf Türkçe ders kitabında en çok okuma becerisi, en az ise yazma becerisine yönelik sözcük öğretimi etkinliklerine yer verilmiştir.
- 8. sınıf Türkçe ders kitabında konuşma becerisine yönelik sözcük öğretimi etkinliğine yer verilmemiştir.

5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde en çok okuma becerisiyle ilgili sözcük öğretimi etkinliğine yer verildiği saptanmıştır. Etkinliklerde tüm sınıflar için okuma becerisinin en sık görülen beceri olması, bu becerinin kazanım bakımından sözcük öğretimini en fazla kapsayan beceri olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrencinin okuduğu, dinlediği ya da izlediği metindeki sözcüğün veya söz öbeğinin anlamını bulması; okuma, dinleme ve izleme becerisinin temel kazanımlarından biridir. Ancak öğrenciyi sadece bu beceri noktasında geliştiren bu etkinlikler, öğrencinin konuşma ve yazma becerisini geliştirme noktasında zayıf kalmaktadır. Konuşma ve yazma becerisine yönelik sözcük öğretimi etkinliklerinin azlığı, öğrencinin okuma sürecinde sözcük dağarcığına kattığı söz varlığı ögelerini, konuşma ve yazma etkinliklerinde işlevsel bir şekilde kullanmasına engel olmaktadır. Bu durum 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki yer alan "duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması" (MEB, 2019, s. 8) amacına

katkı sunmamaktadır. Bu açıdan, konuşma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik sözcük öğretimi etkinliklerine Türkçe ders kitaplarında daha fazla yer verilmesinin, öğrencinin anlatma becerisini daha yetkin ve etkili bir şekilde kullanmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

3. 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki sözcük öğretimine yönelik kazanımlara karşılık gelen etkinlik örnekleri bulunmaktadır. Buna rağmen kazanımların bazılarına ilişkin etkinliklere çok fazla, bazılarına sadece bir ya da birkaç etkinlikle Türkçe ders kitabında yer verildiği görülmektedir:

- 5. sınıf Türkçe ders kitabında en çok okuma becerisi “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” kazanımına, en az yazma becerisi “Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımına ait etkinliklere;
- 6. sınıf Türkçe ders kitabında en çok okuma becerisi “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” kazanımına, en az yazma becerisi “Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımına ait etkinliklere;
- 7. sınıf Türkçe ders kitabında en çok okuma becerisi “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” kazanımına, en az konuşma becerisi “Kelimeleri anlamına uygun kullanır.” kazanımına ait etkinliklere;
- 8. sınıf Türkçe ders kitabında en çok okuma becerisi “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” kazanımına, en az yazma becerisi “Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.” kazanımına ait etkinliklere yer verildiği tespit edilmiştir.

5 ve 6. sınıf düzeylerinde “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” kazanımına, en az yazma becerisi “Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımına ait sözcük öğretimi etkinliklerinin yer alması 5 ve 6. sınıf ders kitaplarının sözcük öğretimi esasına dayalı bir yapıya sahip olduğunu gösterirken anlama becerisini kazanan öğrencinin anlatma becerisinde zayıf kalacağı düşünülmektedir. Bu açıdan ders kitapları öğrencinin tüm becerilerini geliştirmeye yönelik olmalı ayrıca da bilgi ve beceri alanlarıyla iç içe yürütülmeli ve bütünlük anlayışıyla tasarlanmış etkinliklerle desteklenmelidir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında, 5 ve 6. sınıfta olduğu gibi en çok “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” kazanımına yönelik sözcük öğretimi etkinliklerinin fazla kullanılmasıyla öğrencinin sözcük dağarcığını geliştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Buna karşın konuşma becerisinin “Kelimeleri anlamına uygun

kullanır.” kazanımına yönelik sözcük öğretimi etkinliklerinin en az olması, anlama ve anlatma becerisinin bağlantısının düşük olduğunu göstermektedir. Hâlbuki öğrenciler, okuduğu metinden edindiği söz varlığı öğelerini konuşmalarında etkin bir şekilde kullanabilmelidir. Bu da 7. sınıf Türkçe ders kitabının, tüm becerilerin kazanımlarına yönelik sözcük öğretimi etkinliklerini barındırması noktasında eksik olduğunu göstermektedir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında, 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinde olduğu gibi en çok kullanılan etkinlik “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” kazanımına yöneliktir. En az kullanılan “Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.” kazanımına yönelik sözcük öğretimi etkinliklerinin olması 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki “duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması” (MEB, 2019, s. 8) amacına ulaştırma noktasında Türkçe ders kitabının, eksik kalacağı düşünülmektedir. Bu açıdan öğrencinin en kolay ve hızlı bir şekilde ulaşacağı ders araç ve gereçlerinden olan Türkçe ders kitaplarının 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan tüm amaçlara yönelik nitelikli etkinlikleri, nicelik bakımından da dengeli bir şekilde barındırması gerekmektedir.

4. 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki kazanımlardan bazılarının ilişkin sözcük öğretimine yönelik etkinlik bulunmamaktadır:

- 7. sınıf Türkçe ders kitabında, konuşma becerisinin “Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımına karşılık gelen herhangi bir sözcük öğretimi etkinliğine;
- 8. sınıf Türkçe ders kitabında, konuşma becerisinin “Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.”, “Kelimeleri anlamına uygun kullanır.” kazanımlarına karşılık gelen herhangi bir sözcük öğretimi etkinliğine yer verilmemiştir.

Ders kitapları, dersin eğitim ve öğretim programını kapsayacak ve anlama-anlatma becerilerinin kazanımlarını destekleyici nitelikte hazırlanır. Bu açıdan, dersin bütün kazanımlarını geliştirmeye yönelik etkinliklerin, kitaplarda yer alması gerekmektedir. 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında konuşma becerisinin bazı kazanımlarına yönelik sözcük öğretimi etkinliklerine yer verilmemiş olması, bu gerekliliğe aykırıdır. Ayrıca konuşma becerisini geliştirmeye yönelik sözcük öğretimi etkinliklerine 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer verilmemesi, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki yer alan “Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması” (MEB, 2019, s. 8) amacına ulaşmada katkı sunmayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, konuşma becerilerini

geliştirmeye yönelik sözcük öğretimi etkinliklerine Türkçe ders kitaplarında yer verilmesinin, öğrencinin anlatma becerisini daha bilinçli kullanmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

5. 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin bazılarının tek çeşitli, bazılarının ise çok çeşitli olduğu tespit edilmiştir:

- 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 64 sözcük öğretimi etkinliğinin 18'inde (%28,12) tek etkinlik çeşidi, 46'sında (%71,88) birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini barındırdığı;
- 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 50 sözcük öğretimi etkinliğinin 17'sinde (%34) tek etkinlik çeşidi, 33'ünde (%66) birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini barındırdığı;
- 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 48 sözcük öğretimi etkinliğinin 15'inde (%31,25) tek etkinlik çeşidi, 33'ünde (%68,25) birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini barındırdığı;
- 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 38 sözcük öğretimi etkinliğinin 12'sinde (%31,58) tek etkinlik çeşidi, 26'sında (%68,42) birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini barındırdığı görülmektedir.

Tüm sınıfların Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin büyük bir çoğunluğu birden fazla etkinlik çeşidinin özelliğini içermektedir. Zenginleştirilmiş sözcük öğretiminin temel amacı olan “sözcüğün anlamı, farklı kullanımları ve sözcükler arası ilişkileri açısından öğrencinin aktif düşünmesini sağlamak” durumunu karşılayan çok yönlü etkinliklerin olması, ders kitaplarının yetkinliğini gösterir. Ancak incelenen sözcük öğretimi etkinliklerinde “okuduğunuz/dinlediğiniz/izlediğiniz metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz; bu sözcüklerin anlamını sözlükten bulunuz, kontrol ediniz; bu sözcüğü kendi cümleinizde kullanınız” ifadelerini barındıran etkinlik türünün fazlalığı bu durumu ortaya çıkarmaktadır. Aslında zenginleştirilmiş sözcük öğretimi hem sözcük dağarcığını geliştirmek hem de kavrama düzeyini yükseltmek için çeşitli etkinliklerin bir arada yapılmasını içerir. Bu tek yönlü etkinlik türü -anlamı tahmin etme, sözlükten bulma, cümlede kullanma- öğrencinin sözcük dağarcığını nicelik bakımından geliştirir fakat sözcük dağarcığına bir derinlik kazandırmaz. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin zenginleştirilmesi ve Türkçe dersini tekdüzelikten kurtaracak yapıda olması gerekmektedir.

6. 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin farklı niteliklere sahip olduğu tespit edilmiştir:

- 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin %58,47'sinde tanımsal bilgi, %38,14'ünde bağlamsal bilgi, %3,39'unda çoklu karşılaşma niteliği;
- 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin %57,78'inde tanımsal bilgi, %42,22'sinde bağlamsal bilgi niteliği;

- 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin %70,53'ünde tanımsal bilgi, %29,47'sinde bağlamsal bilgi niteliği;
- 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin %66,67'sinde tanımsal bilgi, %33,33'ünde bağlamsal bilgi niteliği görülmektedir.
- 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinde çoklu karşılaşma niteliği tespit edilememiştir.

Bütün sınıf düzeylerindeki sözcük öğretimi etkinliklerinde tanımsal bilgi etkinliklerinin ağırlıkta olması, öğrencilerin bağlamdan hareketle sözcük öğretiminden çok, tanıma dayalı bir öğretimin olduğunu göstermektedir. Bağlamsal bilgi yorumlamayla, tanımsal bilginin bilgiyi doğrudan ezberlemeyle ilgili olduğu düşünüldüğünde bu farklılığın, etkin sözcük dağarcığı oluşturmaktan ziyade edilgin sözcük dağarcığını geliştireceği düşünülmektedir. Bağlam temelli çalışmaya yönelik sözcük öğretimi etkinlikleri, öğrencinin bilişsel süreçlerini etkin kılmasını sağlayacaktır. "Sözcük öğretiminde sözcüğün tanımından çok, öğrencilerin sözcüğün kullanıldığı bağlamdaki anlamını yapısal, konusal ve sesbilimsel olarak değerlendirmesini sağlayan bilişsel süreçler sonucu çıkarsamalarını odaklayan çalışmalar önemlidir" (Dilidüzgün, 2014, s.237). Bunun için öğrencinin bilmediği sözcüğe sözlükten bakınız yerine öğrencinin yaşamıyla ve bağlamla ilişki kuran etkinliklerin Türkçe ders kitaplarında yer alması gerekmektedir.

6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinde çoklu karşılaşma niteliği tespit edilememesi ve 5. sınıf Türkçe ders kitabında bu etkinlik niteliğinin çok az olması (%3,39), öğrencinin edindiği söz varlığı ögesinin hem kalıcılığının sağlanmasına hem de o söz varlığı unsurunun farklı kullanım özelliklerini görmesine ve anlamsal karşılaştırmalarla sözcük dağarcığını etkin hale getirmesine engel teşkil etmektedir. Bu açıdan ortaokul düzeyindeki tüm sınıflardaki Türkçe kitapları, eksiklik taşımaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki sözcük öğretimi kazanımlarına yönelik kimi etkinliklerin yetersiz kaldığını ve bu etkinliklerin birkaç cümle ile geçirildiğini görülmektedir. Ayrıca etkinliklerin fazla çeşitlilik göstermemesinin, Türkçe derslerindeki ders içi etkinliklerinin tekdüze bir yapıya dönüşmesine yol açacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda incelenen Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin temel dil becerilerinin ve kazanımlarının genelini barındırmasına rağmen temel dil becerilerine ve kazanımlarına dağılımının dengeli olmadığı, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki bazı kazanımlara yönelik etkinlik örneklerine Türkçe ders kitaplarında yer verilmediği, etkinliklerin zenginleştirilmiş sözcük öğretimi niteliklerinin özelliklerini tam taşımadığı belirlenmiştir. Bu durumun, Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan ve öğrencilerin edinmeleri beklenen kazanımları istenilen düzeyde edinmesine engel olacağı düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler şu şekildedir:

1. Sözcük öğretimi etkinliklerinin sınıflara, temalara ve metinlere göre dağılımında dengeli olunmalıdır.
2. Ders kitabı hazırlayıcılarına etkinlik hazırlama konusunda mesleki eğitim çerçevesinde alanında uzman kişilerce eğitim verilmelidir.
3. Sözcük öğretimi etkinlikleri hazırlanırken MEB'in Türkçe öğretim programındaki amaçlar esas alınmalı ve öğrencinin bu amaçlara ulaşmasını sağlayacak nitelikte etkinliklere Türkçe ders kitaplarında yer verilmelidir.
4. Sözcük öğretimi etkinliklerinin hazırlanma sürecinde Türkiye'nin farklı bölgelerindeki okullarda görev yapan Türkçe ders öğretmenlerinin görüşleri alınmalı ve etkinliklere bu görüşler doğrultusunda şekil verilmelidir.
5. Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinde anlama ve anlatma becerilerine oransal bakımdan dengeli bir şekilde yer verilmelidir. Böylelikle öğrencilerin, anlama ve anlatma becerilerinin üst düzeye ulaşması sağlanmalıdır.
6. Türkçe ders kitabındaki sözcük öğretimi etkinlikleri hazırlanırken Türkçe öğretim programındaki sözcük öğretimiyle ilişkili kazanımların bütününe yer verilmelidir.
7. Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinlikleri, etkin söz dağarcığını geliştirecek ve öğrenciyi düşündürmeye yönlendirecek özellikte olmalıdır.
8. Sözcük öğretimi etkinlikleri, birden çok niteliği barındıracak şekilde hazırlanmalıdır. Tanımsal bilgiden çok, bağlamsal özellik barındırması gereken sözcük öğretimi etkinlikleriyle öğrencinin söz varlığı ögesini etkin sözcük dağarcığına dahil edeceği ayrıca da çoklu karşılaşma niteliğinin de sözcük öğretimini kalıcı hale getireceği unutulmamalıdır.
9. Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşitliği sağlanmalıdır. Sözcük öğretimi etkinliklerinin her metinden sonra aynı şekilde yinelenmesindenense daha farklı ve nitelikli bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Bu şekilde bir dilin en önemli unsurları olan söz varlığı ögeleri, daha etkin bir şekilde öğretilmiş ve hem Türkçe ders kitapları hem de Türkçe dersi tekdüzelikten kurtulmuş olacaktır.

KAYNAKLAR

- [1]. Akarsu, B. (1998). *Dil-Kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- [2]. Aksan, D. (2006). *Anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- [3]. Aksan, D. (2015). *Türkçenin söz varlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- [4]. Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yayınları
- [5]. Arıkan, R. (2000). *Araştırma teknikleri ve rapor yazma*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- [6]. Aslan, C. (2017). *Örnek eğitim durumlarıyla Türkçe-Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- [7]. Banveniste, E. (1995). *Genel dilbilim sorunları*, (Çev. E. ÖZTOKAT). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- [8]. Canlı, S. (2015). *Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde çocuğa yönelik ilkesi*. Journal of Language Education and Research, 1 (1), 98-123. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jlere/issue/18969/200367>
- [9]. Dilidüzgün, S. (2014). Türkçe öğretiminde sözcük öğretme yöntemlerinin yeterliliği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(17), 233-258.
- [10]. Ergene, O. (2014). Türkiye Türkçesinin söz varlığında hayvan adlarının organ adlarıyla ya da vücut bölümlerine ilişkin adlarla oluşturduğu deyim aktarması örnekleri. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(6), 319-365.
- [11]. Ergene, O. (2017). Harezmi Türkçesi metinlerinde eş adlılık. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(2), 577-610.
- [12]. Gökdayı, H. (2015). *Türkçede kalıp sözler*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- [13]. Güneş, F. (2017). Alıştırmalardan etkinliklere: Eğitimdeki gelişmeler. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi (KSBD)*, 9(2), 103-120
- [14]. Hatiboğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikileme*. Ankara: TDK Yayınları.
- [15]. İşcan, A. (2011). Anlam bilgisi konularının öğretimi. *Turkish Studies*, 6(2), 503-522
- [16]. Karaağaç, G. (2016) *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- [17]. Karaağaç, G. (2018). *Dil bilimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [18]. Karadağ, Ö. (2019). *Kelime öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- [19]. Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141-153.
- [20]. Kaplan, M. (2016) *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- [21]. Kılıç, V. (2009). *Anlambilime giriş -Temel kavramlar*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- [22]. Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [23]. Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma / A research about the vocabulary of elementary school students from 6th to 8th grades* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- [24]. McKeown, M.G. ve Beck, L. (2004). *Direkt and Rich Vocabulary Instruction*, (Ed. J. F. Baumann and E.J. Kame'enui). In *Vocabulary Instruction*. New York: Guilford Press. P.13-27.
- [25]. MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları. (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2020) Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663>
- [26]. Lüle Mert, E. (2010). *Etkinliklerle sözcük öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- [27]. Lüle Mert, E. (2013). İlköğretim Türkçe programı ile Türkçe çalışma kitaplarındaki kazanım ve etkinliklerin sözcük öğretimi açısından değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(5), 13-31.
- [28]. Oğuzkan, A.F. (1974). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- [29]. Özdemir, S. (2019). *Kuramdan uygulamaya Türkçe ders kitabı incelemeleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- [30]. Özmantar, M.F., Bingölbali, E. ve Akkoç, H. (2010). *Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- [31]. Sever, S. (2011). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- [32]. Tanyaş, B. (2014). Nitel araştırma yöntemlerine giriş: Genel ilkeler ve psikolojideki uygulamaları. *Eleştirel Psikoloji Bülteni*, 5, 25-38.
- [33]. Topaloğlu, A. (1989). *Dil bilgisi terimler sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- [34]. Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [35]. Ülper, H. ve Karagül, S. (2012). *Sözcük öğretimi yaklaşımları açısından Türkçe ders kitaplarının değerlendirilmesi*. (Ed. E. Yılmaz, M. Gedizli, E. Özcan, Y. Koçmar). *Türkçenin eğitimi öğretimi üzerine çalışmalar içinde* s.262-272. Ankara: Pegem Akademi.
- [36]. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- [37]. Yıldız, C. ve Okur, A. (2010). İlköğretim okullarındaki okuma etkinliklerinde göz ardı edilen bir konu: Sözcük öğretimi. *TÜBAR*, XXVII, 753-773.
- [38]. Zülfikar, H. (1991). *Terim sorunları ve terim yapma yolları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İncelenen Kitaplar

- [39]. Baran Ş. Ç. ve Diren E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- [40]. Demirel, T. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Eğitim Yayıncılık Matbaacılık.
- [41]. Erkal H. ve Erkal M. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. sınıf ders kitabı*. Ankara: Özgün Matbaacılık.
- [42]. Eselioğlu H., Set S. ve Yücel A. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. sınıf ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

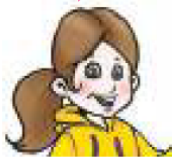
EKLER

➤ Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgulara Ait Etkinlikler

1. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Çocukların kullandıkları kelimeleri günlük hayatta ne zaman kullanıyorsunuz? Yazınız.

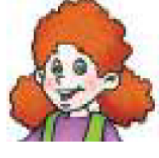
Günaydın.

Merhaba.

İyi günler.

.....

.....

.....

b) Günlük hayatta insanlarla iletişim kurarken hangi kelimeleri ya da sözleri kullanırsınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

[5. Sınıf/1. TEMA Birey ve Toplum/ Memleket İsterim (Anıttepe, 2019, s. 11)]

2. ETKİNLİK Aşağıda anlamları verilen kelimeleri bularak bulmacaya yerleştiriniz.

1) Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı, sızlanma, yakınma.
→ şikâyet.....

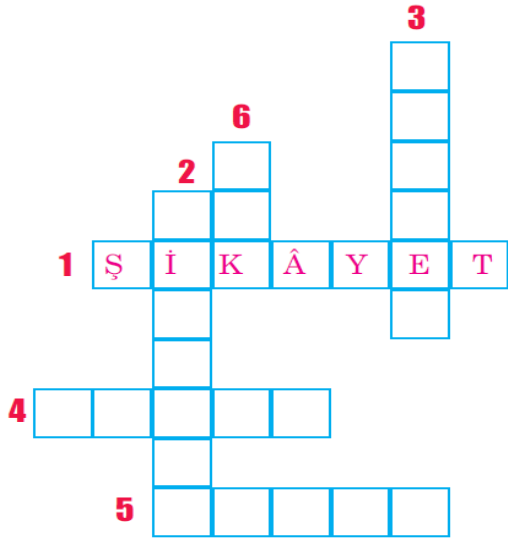
2) Son, bitim.
→

3) Özlem.
→

4) Ülke.
→

5) Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası.
→

6) İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema.
→

[5. Sınıf/1. TEMA Birey ve Toplum/ Memleket İsterim (Anıttepe, 2019, s. 11)]

9. ETKİNLİK “Memleket İsterim” şiirinden alınan dizeleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Memleket isterim,

Ne **zengin** fakir ne sen ben farklı olsun;

Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Memleket isterim,

Yaşamak, **sevmek** gibi gönülden olsun;

Olursa bir şikâyet ölümden olsun.

a) Bu dizelerde kırmızı renkle yazılan kelimelerin anlamlarını aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

b) Bu kelimeler, aklınıza gelen ilk anlamı ile mi kullanılmıştır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

c) “Yaşamak, gün” kelimelerini gerçek anlam içerecek şekilde birer cümlede kullanınız. Cümlelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

[5. Sınıf/1. TEMA Birey ve Toplum/ Memleket İsterim (Anıttepe, 2019, s. 11)]

1. ETKİNLİK Metinde geçen “hoşça kalın, güle güle” sözlerini ne zaman ve hangi durumlarda kullandığınızı yazınız.

.....

.....

.....

Bu sözleri birer cümlede kullanınız.

Cümlem:

.....

Cümlem:

.....

[5. Sınıf/ 1. TEMA Birey ve Toplum/ Hoşça Kalın, Güle Güle (Anıttepe, 2019, s. 19)]

2. ETKİNLİK Metinde anlamını bilmediğiniz kelimeleri defterinize not ediniz. Bu kelimelerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.

[5. Sınıf/ 1. TEMA Birey ve Toplum/ Hoşça Kalın, Güle Güle (Anıttepe, 2019, s. 19)]

8. ETKİNLİK Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümleleri altı çizili kelimelere dikkat ederek okuyunuz.

• “Güle güleee”ler sinirime dokunuyor.

• Kafayı takacak başka şey kalmamış gibi vedalaşmalara, iyi dileklere taktım bugünlerde.

• Bir rahatladım, bir hafifledim o kadar olur.

a) Yukarıdaki cümlelerde altı çizili kelimeler gerçek anlamda mı kullanılmıştır? Neden?

.....

b) Bu kelimelerin gerçek anlamıyla yukarıdaki anlamı arasında fark var mıdır? Açıklayınız.

.....

c) Aşağıda verilen kelimeleri mecaz anlam içerecek şekilde cümlede kullanınız.

KELİMELER

CÜMLELERİM

tutmak →

bağlamak →

soğuk →

sert →

[5. Sınıf/ 1. TEMA Birey ve Toplum/ Hoşça Kalın, Güle Güle (Anıttepe, 2019, s. 21)]

9. ETKİNLİK Aşağıdaki kutucuklarda verilen sözleri kullanarak bir metin yazınız. Yazınıza başlamadan önce bir taslak oluşturunuz.

güle güle

hoşça kal

merhaba

arkadaş

gülümseme

Yazı çalışmam için sırasıyla yapacaklarım:

1.
2.
3.
4.
5.

[5. Sınıf/ 1. TEMA Birey ve Toplum/ Hoşça Kalın, Güle Güle (Anıttepe, 2019, s. 21)]

2. ETKİNLİK Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki kelimelerin anlamlarını sözlükten bulunuz. Öğrendiğiniz anlamıyla bu kelimeleri birer cümlede kullanınız. Anlamını bilmediğiniz diğer kelimeleri ve anlamlarını kendi sözlüğünüze not ediniz.

geleneksel	Anlamı	
	Cümlem	
Ahilik	Anlamı	
	Cümlem	
telaş	Anlamı	
	Cümlem	

[5. Sınıf/ 1. TEMA Birey ve Toplum/ Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir (Anıttepe, 2019, s. 25)]

7. ETKİNLİK

a) Metinden alınan cümlelerde altı çizili kelimelerin anlam özelliğini (gerçek, mecaz) yazınız.

• Anadolu'daki konukseverlik gelenek ve göreneğinin temelinde eski Ahi gelenekleri yatmaktadır.

• Anadolu; yemeğini konuğuna yedirmekten, konuğunu memnun etmekten zevk alır.

b) Bu kelimeleri cümlelerde kullanılan anlam özelliğinden farklı olacak şekilde birer cümlede kullanınız.

yatmak:

yedirmek:

c) Aşağıdaki kelimeleri gerçek ve mecaz anlamda birer cümlede kullanınız.

ısınmak

Gerçek anlam:

Mecaz anlam:

soğuk

Gerçek anlam:

Mecaz anlam:

acı

Gerçek anlam:

Mecaz anlam:

[5. Sınıf/ 1. TEMA Birey ve Toplum/ Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir (Anıttepe, 2019, s. 25)]

2. ETKİNLİK Dinlediğiniz metinde anlamını bilmediğiniz kelimeleri yazarak bu kelimelerin anlamını tahmin ediniz. Kelimelerin anlamını sözlükten bulunuz, kelimeleri birer cümlede kullanınız. Bu kelimeleri kendi sözlüğünüze de ekleyiniz.

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

[5. Sınıf/ 1. TEMA Birey ve Toplum/ İlk Ders (Anıttepe, 2019, s. 29)]

4. ETKİNLİK

a) Dinlediğiniz metinde “Benim adım Munise, hocanım, dedi.” cümlesinde geçen “hocanım” kelimesini günümüz Türkçesinde nasıl söylüyorsunuz?

b) Yazar niçin böyle bir yazım şekli kullanmış olabilir? Bunun yerine günümüzde hangi kelimeyi kullanıyorsunuz?

[5. Sınıf/ 1. TEMA Birey ve Toplum/ İlk Ders (Anıttepe, 2019, s. 29)]

1. ETKİNLİK Okuduğunuz şiirde geçen bazı kelimeler ve kelimelerin anlamları aşağıda verilmiştir. Bu kelimeleri, anlamlarıyla örnekteki gibi eşleştiriniz.

- a) Üzerinde savaşın sürdüğü bölge.
b) Ölüm veya bir felaketten doğan acı ve bu acıyı belirten davranışlar, matem.
c) İki veya dört tekerlekli, dingili tekerlekle birlikte dönen öküz arabası.
ç) Erdemleri bakımından çok büyük, yüce.
d) Üzgün.
e) Belli kimselerde bulunduğu inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiğine inanılan uğursuzluk, göz.
f) İşlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı.

kağnı	
ulu	
nazar	
cephe	a
yas	
mahzun	
çarık	

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Mustafa Kemal'in Kağnısı (Anıttepe, 2019, s. 42)]

6. ETKİNLİK Aşağıdaki dizelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını bulunuz. Bu kelimeleri birer cümlede kullanınız.

Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,

.....

Kınalı ellerinden rüzgâr geçerdi, daim;

.....

Uzak cephelerin acısıydı gıcırtilar,

.....

Nam salmıştı asker içinde.

.....

Bu kez yine herkesten evvel almıştı yükünü,

.....

Kocabaş, çok ihtiyardı, çok zayıftı,

.....

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Mustafa Kemal'in Kağnısı (Anıttepe, 2019, s. 43)]

7. ETKİNLİK Şiirde geçen “iyceden iyceden” ifadesini günümüz Türkçesinde nasıl söylersiniz? Şair, bu şekilde niçin kullanmış olabilir?

.....
.....
.....

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Mustafa Kemal'in Kağnısı (Anıttepe, 2019, s. 43)]

8. ETKİNLİK

Şiirden alınmış aşağıdaki dizeleri okuyunuz.
Kınalı ellerinden rüzgâr geçerdi, daim;
Toprak gülümserdi çarıklı ayaklarına.

a) Bu dizelerde insana ait davranışlar gösteren varlıkları ve gösterdikleri bu davranışları yazınız.

İnsana ait davranış gösteren varlıklar	Gösterdikleri davranışlar

b) Siz de aşağıdaki örnekten yararlanarak cümleler kurunuz.

Güneş, bu sabah bizlere sınırsız gülümsüyordu.

.....

.....

.....

.....

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Mustafa Kemal'in Kağnısı (Anıttepe, 2019, s. 44)]

2. ETKİNLİK

a) Okuduğunuz metinde geçen bazı kelimeler, harfleri eksik olarak verilmiştir. Sözlük anlamından hareketle eksik harfleri örnekteki gibi tamamlayarak kelimeleri belirleyiniz.

1. o r d u

2. _ u r _

3. t _ _ r _ _ z

4. _ u y _ _ k

5. s _ _ e _

6. t _ _ s _ k

7. i _ _ a _

8. r _ _ t ı _

9. ş _ _ l i _

1. Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü.
2. Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan.
3. Yıpratmak amacıyla doğrudan doğruya silahlı veya silahsız bir eylemde bulunma, hücum.
4. Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, buyuru, emir.
5. Askerlerin savaşta vurulmamaları ve rahat ateş edebilmele-ri için kazılmış, üstü açık hendek.
6. Savaşta ele geçen düşman, esir.
7. Bir yeri ele geçirme.
8. Bir akarsu veya deniz kıyısında doldurularak yapılmış, gemilerin indirme bindirme veya yükleme boşaltma yapabileceği yer.
9. Şen olma durumu, şetaret.

b) Bu kelimelerden üç tanesini seçerek cümle içinde kullanınız.

.....

.....

.....

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Dumlupınar Savaşı (Anıttepe, 2019, s. 48)]

3. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki cümlelerde koyu yazılan deyimlerin anlamlarını, cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi boş bırakılan yerlere yazınız.

Eli silah tutan herkes orduya alındı.

Yunan siperlerini **yıldırım gibi** aşıyordu.

Düşman **neye uğradığına şaşırıyordu**.

Fakat bu yangınlar kimsenin **umrunda bile değildi**.

Halk **sokaklara dökülmüş**, şenlik içinde kurtarıcısını selamlıyor, Mehmetçikleri çiçek yağmuruna tutuyordu.

Gün ağarırken verdiği buyrukla görülmemiş bir taarruz başladı.

b) Deyimlere yönelik tahminlerinizi deyimler sözlüğünden kontrol ederek bu deyimleri cümle içinde kullanınız.

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Dumlupınar Savaşı (Anıttepe, 2019, s. 48)]

4. ETKİNLİK Aşağıdaki kelimeleri zıt anlamları ile birlikte örnekteki gibi cümlede kullanınız.

küçük – büyük

Bayram kutlamalarına büyük küçük herkes katıldı.

düşman

savaş

erken

sonra

gelmek

ileri

girmek

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Dumlupınar Savaşı (Anıttepe, 2019, s. 49)]

1. ETKİNLİK Aşağıda anlamları verilen kelimeleri bulup bulmacaya yerleştiriniz. Bulmacada gizlenen şifreyi bulunuz.

- 1) Her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumu.
- 2) Gemilerin barınmalarına, yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine yarayan doğal veya yapay sığınak.
- 3) Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim.
- 4) Dinlenme, rahat etme.
- 5) Çok koyu.
- 6) Güneyden veya güneybatıdan esen ve bazen de yağış getiren yerel rüzgâr.
- 7) İnsan aklının alamayacağı olay.
- 8) Bilinmeyen, bilinmedik.

1				5				
2					1			
3								
4								6
5					4			
6					3			
7								
8					2			

Sifre: _____
 1 2 3 4 5 6

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/6 Mart 1915 Gecesi (Anıttepe, 2019, s. 54)]

2. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklardaki deyimlerden uygun olanları getirerek cümleleri tamamlayınız.

endişe vermek

ablukaya almak

çaba harcamak

ne pahasına olursa olsun

- Kendinizi göstermemek için
- bu görevin hakkıyla ve eksiksiz yerine getirilmesi gerekiyordu.
- Uzaktan devriye gezen düşman gemilerinin güçlü projektörleri arada denizi yalar-
ken
- Türk kıyılarında bir projektör yandı ve düşman gemisinin projektörünü

b) Anlamını öğrendiğiniz bu deyimleri birer cümlede kullanınız.

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/6 Mart 1915 Gecesi (Anıttepe, 2019, s. 54)]

6. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki cümlelerde geçen eş sesli kelimeleri bularak örnekteki gibi altlarını çiziniz.

- Mayın hatlarını geçti ve hedef olarak seçilen karanlık limana vardı.
- Vatanın selameti bu mayınların denize dökülmesine bağlıydı.
- Düşmanın yüzen kaleleri teker teker yan yatmaya başladı.

b) İşaretlediğiniz bu kelimeleri yukarıda verilen anlamından farklı anlama gelecek şekilde cümle içinde kullanınız.

.....

.....

.....

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/6 Mart 1915 Gecesi (Anıttepe, 2019, s. 55)]

2. ETKİNLİK

a) Metinde geçen bazı kelimeler aşağıda verilmiştir. Bu kelimelerin anlamlarını metinden yola çıkarak tahmin ediniz. Daha sonra tahminlerinizi TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.

baygın	Tahminim: Sözlük anlamı:
SIZI	Tahminim: Sözlük anlamı:
olağanüstü	Tahminim: Sözlük anlamı:
gergin	Tahminim: Sözlük anlamı:
birlik	Tahminim: Sözlük anlamı:

b) Anlamını öğrendiğiniz kelimeleri birer cümle içinde kullanınız.

.....

.....

.....

.....

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Bir Temmuz Gecesi (Anıttepe, 2019, s. 59)]

3. ETKİNLİK

a) Dinlediğiniz metinde geçen deyimleri anlamları ile eşleştiriniz.

hop oturup hop kalkmak

Yakınında konuşulanları konuşmaya katılmadan dinleme.

yola çıkmak

Ya heyecanından ya da öfkesinden yerinde duramaz olmak.

yenik düşmek

Bir yere gitmek üzere bulunduğu yerden ayrılmak.

kulak misafiri olmak

Yenilmek, mağlup olmak.

b) Anlamını öğrendiğiniz deyimleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

[5. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Bir Temmuz Gecesi (Anıttepe, 2019, s. 60)]

1. ETKİNLİK Okuduğunuz metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamı aşağıda verilmiştir. Kelime ve kelime gruplarını anlamları ile eşleştiriniz.

a göz yummak b duyarsız c atık ç şok olmak d tetkik e imza

1. Görmezlikten gelmek, hoş görmek. (....a.)
2. Bir kimsenin herhangi bir belgeyi yazdığını veya onayladığını belirtmek için her zaman aynı biçimde kullandığı işaret. (.....)
3. Duyarlı olmayan. (.....)
4. İnceleme. (.....)
5. Birdenbire şaşırmak, hoş gitmeyecek bir şeyle karşılaşmak. (.....)
6. Hastane, ev, fabrika vb. yerlerde kullanılmış; artık işlenemez veya çevre için zarar oluşturan her türlü madde. (.....)

[5. Sınıf/ 3. TEMA Doğa ve Evren/ Bu Nehir Bizim (Anıttepe, 2019, s. 73)]

2. ETKİNLİK

a) Metinde geçen bazı kelime ve kelime grupları ile anlamları verilmiştir. Kelime ve kelime gruplarını anlamlarıyla örnekteki gibi eşleştiriniz.

☒ 4	ada	1) Ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünü, işleyim.
☐	koy	2) Oturduğu bölgede doğup büyüyen, ataları da orada yaşamış olan.
☐	düşkün	3) Denizin, gölün küçük girintiler biçiminde karaya doğru sokulduğu bölümü.
☐	baş başa kalmak	4) Dört tarafı suyla çevrili kara parçası.
☐	yerli	5) Biriyle veya bir şeyle yalnız kalmak.
☐	endüstri	6) Herkes tarafından bilinen, dilden dile gezen.
☐	dillere destan	7) Bir şeye kendini aşırı vermiş olan, çok bağlı, tutkun.

b) Yukarıdaki kelimeleri öğrendiğiniz anlamıyla birer cümlede kullanınız.

ada
koy
düşkün
baş başa kalmak
yerli
endüstri
dillere destan

[5. Sınıf/ 3. TEMA Doğa ve Evren/ Okland Adası (Anıttepe, 2019, s. 81)]

5. ETKİNLİK “Kent içinde adım başı park bulunuyor. Ada zaten başlı başına park. Ama yine de beton binaların soğukluğunu kırmak için yerleşim alanlarının çevresi, hep park olarak düzenlenmiş.”

a) Okuduğunuz metinden alınan yukarıdaki bölümde altı çizili sözle anlatılmak istenen nedir?

.....
.....
.....

b) Buna benzer sözlerin anlatıma olan katkılarını açıklayınız.

.....
.....
.....

[5. Sınıf/ 3. TEMA Doğa ve Evren/ Okland Adası (Anıttepe, 2019, s. 82)]

9. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki kelimeleri kullanarak bir konuşma yapınız.

gezi kültürel farkındalık yabancı dil iletişim

[5. Sınıf/ 3. TEMA Doğa ve Evren/ Okland Adası (Anıttepe, 2019, s. 84)]

1. ETKİNLİK Anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını yazınız. Bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını TDK Türkçe Sözlük'ten bulunuz. Bunları öğrendiğiniz anlamıyla birer cümlede kullanınız. Öğrendiğiniz kelimeleri kendi oluşturduğunuz sözlüğünüze de yazınız.

.....	Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	---

.....	Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	---

.....	Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	---

.....	Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	---

.....	Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	---

[5. Sınıf/ 3. TEMA Doğa ve Evren/ Deprem (Anıttepe, 2019, s. 88)]

2. ETKİNLİK Aşağıda sözlük anlamları verilen kelime ve kelime gruplarını karşlarına yazınız.

1) Arkadaş, ahbap anlamında hitap sözü. (.....)

2) Kuru durumunda olan sık ağaçlı yer. (.....)

3) Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı. (.....)

4) Daha iyi bir duruma girmek. (.....)

5) Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat. (.....)

[5. Sınıf/ 3. TEMA Doğa ve Evren/ Sakın Kesme (Anıttepe, 2019, s. 94)]

1. ETKİNLİK

a) Şiirden alınan kelimeler, harfleri karıştırılarak verilmiştir. Bu kelimeleri belirleyiniz. Anlamalarını TDK Türkçe Sözlük'ten bularak boş bırakılan yerlere yazınız.

rıs **yeşkâti** **mersek** **tadev** **teyimnek** **gâhder**
şanık **nere** **likit** **öret** **ağrıç** **mili**

Kelimeler	Anlamları
sır	Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen gizli kalan, gizli tutulan şey.

b) Anlamını öğrendiğiniz kelimeleri birer cümlede kullanınız.

-
-
-
-

[5. Sınıf/ 4. TEMA Millî Kültürümüz/ Kilim (Anıttepe, 2019, s. 105)]

1. ETKİNLİK

a) Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki kelimelerin anlamlarını tahmin ediniz. Sonra bu kelimelerin anlamlarını TDK Türkçe Sözlük'ten bularak yazınız. Anlamını öğrendiğiniz kelimeleri hazırladığınız sözlüğüze de ekleyiniz.

kale	Tahminim: Sözlük anlamı:
zeval	Tahminim: Sözlük anlamı:
münasebetsiz	Tahminim: Sözlük anlamı:
lakırdı	Tahminim: Sözlük anlamı:
semiz	Tahminim: Sözlük anlamı:
niyet	Tahminim: Sözlük anlamı:

b) Anlamını sözlükten kontrol ettiğiniz kelimeleri cümle içinde kullanınız.

.....

.....

.....

.....

[5. Sınıf/ 4. TEMA Millî Kültürümüz/ Vatan yahut Silistre (Anıttepe, 2019, s. 114)]

8. ETKİNLİK

a) “Vatan” kelimesi size neler çağrıştırıyor? Düşünme balonlarının içine yazınız.

b) Vatan kelimesinin sizde çağrıştırdıklarından yola çıkarak vatan sevgisi konulu bir konuşma yapınız.

[5. Sınıf/ 4. TEMA Millî Kültürümüz/ Vatan yahut Silistre (Anıttepe, 2019, s. 116)]

2. ETKİNLİK Okuduğunuz metinde geçen anlamını bilmediğiniz kelimeleri aşağıya yazınız. Bu kelimelerin anlamlarını metinden yola çıkarak tahmin ediniz. Sonra bu kelimelerin anlamlarını sözlükten bularak tahmininizi kontrol ediniz. Anlamını öğrendiğiniz bu kelimeleri birer cümlede kullanınız.

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
.....	Tahminim : Sözlük anlamı : Cümlem :
.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:

[5. Sınıf/ 4. TEMA Millî Kültürümüz/ Boğaç Han (Anıttepe, 2019, s. 118)]

2. ETKİNLİK

a) İzlediğiniz çizgi filmde geçen anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını not ediniz.

b) Bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tahmin ediniz. Daha sonra tahminlerinizi TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.

[5. Sınıf/ 4. TEMA Millî Kültürümüz/ Ali Kuşçu (Anıttepe, 2019, s. 127)]

2. ETKİNLİK Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelimeleri belirleyiniz. Kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ederek yazınız. Tahminlerinizin doğruluğunu TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ederek kelimeleri birer cümlede kullanınız.

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

.....	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
-------	--

[5. Sınıf/ 5. TEMA Vatandaşlık/ Çocuk Bahçesindeki Bekçi (Anıttepe, 2019, s. 139)]

3. ETKİNLİK

a) Aşağıda verilen deyimler ile anlamlarını metinden yola çıkarak eşleştiriniz.

● kara kara düşünmek	● Donakalmak, çok şaşırarak.
● elinden kurtulmak	● Birinden kaçmayı başarmak.
● ödü patlamak	● Çok üzüntülü olmak, düşünceye dalmak.
● gözden kaybolmak	● Çok korkmak.
● kanı donmak	● Ortadan çekilmek veya görünmez olmak.

b) Bu deyimleri birer cümlede kullanınız.

.....

.....

.....

.....

c) Bu deyimlerin metnin anlatımına nasıl bir katkısı vardır? Açıklayınız.

.....

.....

[5. Sınıf/ 5. TEMA Vatandaşlık/ Çocuk Bahçesindeki Bekçi (Anıttepe, 2019, s. 139-140)]

1. ETKİNLİK

a) Şiirde geçen bazı kelimelerin anlamları verilmiştir. Anlamlarından hareketle bu kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimeleri örnekteki gibi işaretleyiniz.

U	T	F	R	N	G	M	A	Z	S	X	Ç
F	Y	N	D	R	N	H	Y	L	M	K	M
T	A	Z	O	L	D	E	M	E	K	P	F
G	S	A	C	H	Y	S	M	K	T	Z	T
B	A	A	B	Y	U	A	A	T	R	D	U
A	L	F	İ	G	E	P	Z	A	A	S	T
L	Y	V	L	U	B	H	Y	L	M	K	U
İ	H	T	İ	Y	A	Ç	U	L	G	E	M
Z	S	H	N	R	T	Y	Y	K	I	U	L
V	T	J	Ç	B	I	Y	S	B	D	V	U
B	H	Y	L	M	N	T	Z	L	A	K	M
T	Ü	K	E	T	İ	C	İ	U	N	G	V

1. Eksikliği duyulan şey.
2. İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.
3. Yasanın, dinin ve kamu vicdanının doğru bulduğu, yasalara uygun.
4. Mal ve hizmetlerden yararlanan, satın alıp kullanan, tüketen kimse.
5. Yenilebilir, beslenmeye elverişli her tür madde, besin.
6. Aşırı harcamalardan kaçman, idareli.
7. Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü.

b) Anlamını belirlediğiniz bu kelimeleri birer cümlede kullanınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

[5. Sınıf/ 5. TEMA Vatandaşlık/ Bilinçli Tüketici (Anıttepe, 2019, s. 144)]

2. ETKİNLİK Metinde geçen kelimeleri eş anlamlılarıyla eşleştiriniz.

● ihtiyaç	● tutumsuz
● sonsuz	● gereksinim
● bilinçli	● ebedî
● savurgan	● şuurlu
-

[5. Sınıf/ 5. TEMA Vatandaşlık/ Bilinçli Tüketici (Anıttepe, 2019, s. 144)]

5. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki dördlüğü okuyunuz. Şairin bu dördlükte vermek istediği mesaj nedir? Söyleyiniz.

Hesabını bilmeli,
Zor günleri görmeli.
Değer verip emeğe,
Savurgan olmamalı.

b) Aşağıdaki atasözlerinden bu şiirin dördlüğüyle ilgili olanları işaretleyiniz.

- ☐ Ak akçe kara gün içindir.
- ☐ El elden üstündür.
- ☐ Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
- ☐ Sakla samanı gelir zamanı.
- ☐ Dost ile ye iç alışveriş etme.
- ☐ Güvenme varlığa, düşersin darlığa.
- ☐ Bin bilsen de bir bilene danış.
- ☐ Ağaç yaprağıyla gürler.
- ☐ Ayağını yorganına göre uzat.
- ☐ İşten artmaz, dıştan artar.

[5. Sınıf/ 5. TEMA Vatandaşlık/ Bilinçli Tüketici (Anıttepe, 2019, s. 145)]

1. ETKİNLİK Metinde geçen anlamını bilmediğiniz kelimeleri belirleyerek aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

Kelime		
Tahminim	Sözlük anlamı	Cümlem

Kelime		
Tahminim	Sözlük anlamı	Cümlem

Kelime		
Tahminim	Sözlük anlamı	Cümlem

Kelime		
Tahminim	Sözlük anlamı	Cümlem

Kelime		
Tahminim	Sözlük anlamı	Cümlem

[5. Sınıf/ 5. TEMA Vatandaşlık/ Özgürlük (Anıttepe, 2019, s. 151)]

2. ETKİNLİK

a) Aşağıda, metinde geçen deyimlerin anlamları verilmiştir. Anlamları verilen bu deyimleri metinden bularak aşağıya yazınız.

Her iki tarafın bakışları karşılaşmak:

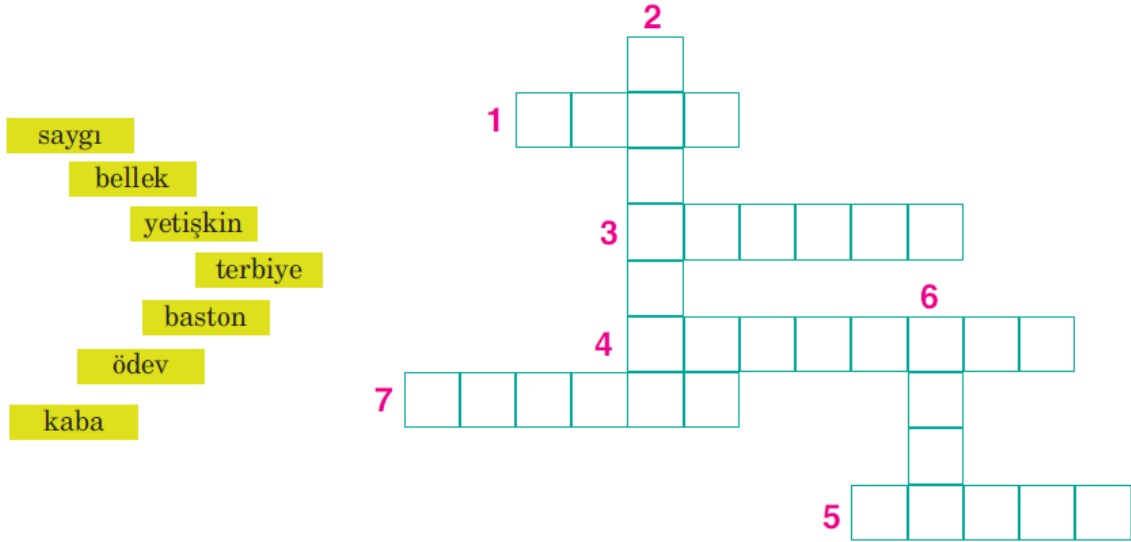
Çok zayıf olmak:

b) Bulduğunuz deyimleri birer cümlede kullanınız.

c) Sizce bu deyimler metne nasıl bir katkı sağlamıştır? Açıklayınız.

[5. Sınıf/ 5. TEMA Vatandaşlık/ Özgürlük (Anıttepe, 2019, s. 152)]

2. ETKİNLİK Metinde geçen bazı kelimeler ve anlamları verilmiştir. Kelimeleri anlamları ile eşleştirerek bulmacayı tamamlayınız.

1. Yapılması, yerine getirilmesi, insanlık duygusu, töre ve yasa bakımından gerekli olan iş veya davranış, vazife.

2. Görgü.

3. Yürürken dayanmaya yarayan, ağaç veya metalden yapılan araç.

4. Beden, ruh ve duygu bakımlarından olgunluğa erişmiş olan.

5. Bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet.

6. Görgüsü kıt, nezaketsiz.

7. Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, akıl.

[5. Sınıf/ 5. TEMA Vatandaşlık/ Sokak (Anıttepe, 2019, s. 156)]

1. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki kelimelerin ve kelime gruplarının anlamlarını sözlükten bulup yazınız.

münasip:

konak:

alay etmek:

halt etmek:

b) Bu kelimeleri öğrendiğiniz anlamıyla birer cümlede kullanınız. Cümleleri defterinize yazınız.

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Karagöz Kibarlık Öğreniyor (Anıttepe, 2019, s. 167)]

6. ETKİNLİK

Aşağıdaki kelime ve kavramlardan birini seçiniz. Seçtiğiniz kelimenin kullanılma durumuna uygun bir konuşma yapınız.

çok yaşa

geçmiş olsun

hoşça kalın

eline sağlık

günaydın

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Karagöz Kibarlık Öğreniyor (Anıttepe, 2019, s. 168)]

8. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki Hacivat ile Karagöz metnini okuyunuz. Metindeki boşluklara, verilen kelimelerden uygun olanları yazınız.

etkinlik

hesap

dizüstü bilgisayar

su ısıtıcısı

derin dondurucu

lokanta

saldırgan

Hacivat : Yâr bana bir eğlence. Aman bana bir eğlence. Vay, Karagöz'üm iki gözüm merhaba.

Karagöz : Hoş geldin Hacı cav cav.

Hacivat : Bak Karagöz'üm dünya değişiyor, dilimize yeni yeni kelimeler giriyor. Senin haberin yoktur bunlardan. Biraz bunları dinle de öğren benden.

Karagöz : Fesüphanallah! Yine neler anlatacak, uyduracak bakalım.

Hacivat : Söyle bakalım Karagöz'üm sen suyu hâlâ çaydanlıkta mı kaynatırsın?

Karagöz : Ya nerede kaynatacaktım?

Hacivat : Kettleda (ketılda) kaynatacağsın elbet?

Karagöz : O da ne Hacivat'ım?

Hacivat : Suyu ısıtmak için kullanıyoruz diyorum sana.

Karagöz : desene Hacivat.

Hacivat : Şimdi şunu söyle bakalım kış hazırlıkları yaptınız mı?

Karagöz : Yapmaz mıyız hiç?

Hacivat : Eee, nerede muhafaza ediyorsunuz onları ?

Karagöz : Allah Allah! Bilmiyor musun ya nerede muhafaza edeceğimizi? Nerede olacak?

Hacivat : Ben sana sordum ama bilemedin ki bana sorarsın.

Hacivat : Deep freze (diferiz) diyecektin Karagöz'üm.

Karagöz : Tövbe tövbe! Onun adı dur.

Hacivat : Söyle bakalım sen, laptop nedir?

Karagöz : Ne top ne top?

Hacivat : Bak hâlâ top dersin. Hani bilgisayarın elde taşınanı var ya...

Karagöz : Hacivat'ım ona denir.

Hacivat : Hadi, ne demek istiyorum bil bakalım. Arkadaşlarla aktivite yapmak için bir restorana gittik, adisyonu ben ödemek istediğimde bir arkadaşım pek agresif davrandı. Hadi ne demek istedim, anlat bakalım.

Karagöz : A benim güzel Hacivat'ım aktivite yerine..... , restoran yerine..... , adisyon yerine , agresif yerine desen ben de anlarım, sen de anlarsın, Ali de Veli de anlar.

Karagöz : Yalnız benim anlamadığım bir şey var senin ana dilin Türkçe değil mi?

Hacivat : Bu da soru mu şimdi?

Karagöz : O hâlde ana dilin Türkçe ise neden Türkçesi varken kullanmazsın?

b) Yazılarınızda ve konuşmalarınızda kullandığınız kelimelerin Türkçe olmasına dikkat ediyor musunuz? Örneklerle açıklayınız.

.....
.....
.....

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Karagöz Kibarlık Öğreniyor (Anıttepe, 2019, s. 169)]

1. ETKİNLİK Okuduğunuz metinde geçen bazı kelimeler ve kelimelerin anlamları verilmiştir. Bu kelimeleri, anlamlarıyla eşleştiriniz.

budamak	Daha çok ürün almak veya düzgün bir biçim vermek amacıyla ağaç, asma vb.nin dallarını kesmek, kısaltmak.
umursamak	Olgun duruma gelmek.
hak etmek	Bir emek karşılığı hakkı olan şeyi elde etmek, hak kazanmak.
serum	Aldırış etmek, önem vermek.
olgunlaşmak	Hücre yenilenmesini hızlandıran, deriyi besleyen, su kaybını, cildin solunumunu ve doğal savunmasını kuvvetlendiren sıvı.

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Çitlembik (Anıttepe, 2019, s. 175)]

3. ETKİNLİK

a) Turnike kelimesi size neyi çağrıştırıyor?

.....

b) “www.eba.gov.tr/video/.../9014df3f7c2c058d14885980132e0ae2” adresinden turnike ile ilgili videoyu seyrediniz.

c) Okuduğunuz metinde yapılan ilk yardım bir turnike midir? Sebebiyle açıklayınız.

.....

ç) Videoyu izlerken dikkatinizi en çok çeken bölümü yazınız.

.....

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Çitlembik (Anıttepe, 2019, s. 175)]

2. ETKİNLİK

a) Okuduğunuz metinde geçen kelimelerin anlamları verilmiştir. Kelimelerin anlamından hareketle ilk harfi ipucu olarak verilen kelimeleri bulunuz.

s _ _ _ _ _ : Sağlığı yerinde olan, sağlık yönünden iyi durumda bulunan, sağlam, esen.

z _ _ _ _ : Canlı, diri, sağlam, dinç.

e _ _ _ _ : İnsanda ve omurgalı hayvanlarda gövde kemiklerinin uç uca gelerek birleştikleri yer.

b _ _ _ _ : Vücudun baş, kol ve bacak dışında kalan bölümü.

s _ _ _ _ : Belli kurallara ve tekniklere uyularak yapılan, bedensel gelişmeye yararlı, eğlenmek ve yarışmak amacı da bulunan beden hareketlerinin tümünün ortak adı.

b) Bu kelimeleri öğrendiğiniz anlamıyla birer cümlede kullanınız.

.....
.....
.....
.....
.....

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Spor ve Bedenimiz (Anıttepe, 2019, s. 179)]

6. ETKİNLİK

a) Dilimize henüz yerleşmemiş yabancı kelimelerden bazıları aşağıda verilmiştir. Verilen bu yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarını yazınız.

fast food:

body:

doping:

naturel:

b) Yukarıda verilen kelimelerin Türkçe karşılıklarını kullanarak “sağlıklı beslenme”nin önemini anlatan bir konuşma yapınız. Konuşmanızda fikirlerinizi destekleyen kaynaklara, sayısal verilere yer veriniz. Sesinizi ve beden dilinizi etkili kullanınız.

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Spor ve Bedenimiz (Anıttepe, 2019, s. 180)]

3. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki deyimleri anlamları ile eşleştiriniz.

☐ kendini alamamak ☐ gözlerine inanamamak ☐ kendine gelmek

1. Hiç umulmayan, beklenmeyen bir şeyin görülmesi karşısında şaşırarak.

2. Düşünebilecek duruma gelmek, aklı başına gelmek.

3. Kendini tutamayıp yapmak.

b) Anlamını öğrendiğiniz deyimleri birer cümlede kullanınız.

.....
.....
.....

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Tavşan ile Kaplumbağa (Anıttepe, 2019, s. 183)]

8. ETKİNLİK Aşağıdaki kelimelerden birini seçiniz. Seçtiğiniz kelimeyi kullanarak bir konuşma yapınız.

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Tavşan ile Kaplumbağa (Anıttepe, 2019, s. 184)]

12. ETKİNLİK

a) Konusu azim ve kararlılık olan bir fabl yazınız. Fablınızda aşağıda verilen atasözleri ve özdeyişlerden uygun olanını kullanınız.

Açık ağız aç kalmaz.

Akan su yosun tutmaz.

Er olan ekmeğini taştan çıkarır.

Charles Hale: Düşünürken dikkatli, uygularken kararlı olun.

Hız. Ali: Azim ve sebat, insanların en büyük yardımcısıdır.

[5. Sınıf/ 6. TEMA Sağlık ve Spor/ Tavşan ile Kaplumbağa (Anıttepe, 2019, s. 185)]

2. ETKİNLİK

a) Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki kelimelerin, deyimlerin anlamlarını önce tahmin ediniz. Daha sonra sözlükten bu kelimelerin ve deyimlerin anlamlarını bulunuz, bunları birer cümlede kullanınız.

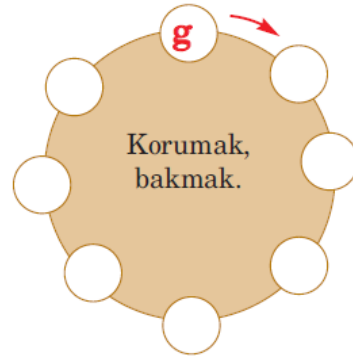
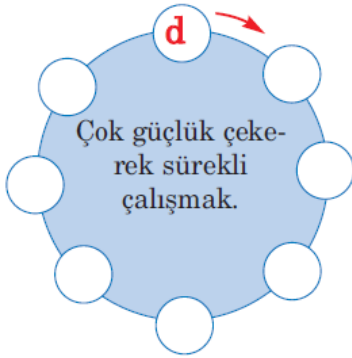
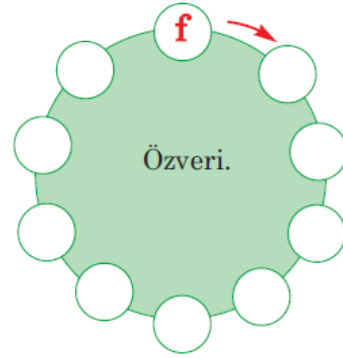
tuzak	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
gözden kaybolmak	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
avcı	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
öneri	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:
göz kulak olmak	Tahminim: Sözlük anlamı: Cümlem:

b) Metinde kullanılan “gözden kaybolmak” ve “göz kulak olmak” deyimleri metnin anlamına nasıl bir katkı sağlamıştır? Açıklayınız.

.....
.....

[5. Sınıf/ 7. TEMA Erdemler/ İyiliğin Değerini Bilen Kim? (Anıttepe, 2019, s. 195-196)]

2. ETKİNLİK Aşağıda anlamları ve baş harfleri verilen kelimeleri bulunuz.

[5. Sınıf/ 7. TEMA Erdemler/ Büyüklere Saygı (Anıttepe, 2019, s. 201)]

7. ETKİNLİK “Ulular köprü olsa basıp geçme.” atasözünü sınıf ortamında tartışınız. Konu ile ilgili edindiğiniz bilgiler doğrultusunda bir konuşma yapınız.

[5. Sınıf/ 7. TEMA Erdemler/ Büyüklere Saygı (Anıttepe, 2019, s. 203)]

1. ETKİNLİK Okuduğunuz metinde geçen kelime grubu ve kelimeleri anlamlarından yola çıkarak bulunuz.

1. Gelmesini beklemek.

1

2. Tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek.

2

3. Posta parası karşılığı mektup zarfı, kartpostallara ve damga resmine karşılık kâğıtlara yapıştırılan, basılı küçük kâğıt parçası.

3

4. Kollar arası, kucak.

4

5. Öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmaz sesler çıkarmak.

5

[5. Sınıf/ 7. TEMA Erdemler/ Yaşama Sevinci (Anıttepe, 2019, s. 208)]

7. ETKİNLİK “Çocuk gibi sevinmek” sözünü hangi durumlarda kullanırsınız? Bu söz, metinde hangi durumda kullanılmıştır? Açıklayınız.

[5. Sınıf/ 7. TEMA Erdemler/ Yaşama Sevinci (Anıttepe, 2019, s. 210)]

2. ETKİNLİK Dinlediğiniz metinde geçen kelimelerin anlamlarını sözlükten bulup yazınız. Bu kelimeleri birer cümlede kullanınız.

elem

Anlamı:

Cümlem:

işlemek

Anlamı:

Cümlem:

birlik

Anlamı:

Cümlem:

düş

Anlamı:

Cümlem:

[5. Sınıf/ 7. TEMA Erdemler/ Paylaşalım (Anıttepe, 2019, s. 212-213)]

2. ETKİNLİK Metinde geçen kelime ve kelime grupları aşağıda verilmiştir. Bu kelimeleri anlamları ile eşleştiriniz ve cümle içinde kullanınız.

stok, özgü, sembol, veri, ortaya çıkmak, merak, rastgele, ürün

Kelime	Anlamı	Cümlem
<i>rastgele</i>	<i>Gelişigüzel. başladı.</i>	<i>Raftan rastgele bir kitap alıp okumaya</i>
	Bilgi.	
	Anlamak veya öğrenmek istemek.	
	Meydana çıkmak, türemek.	
	Türlü endüstri alanlarında ham maddelerin işlenmesiyle elde edilen şey.	
	Birine, bir şeye ait olan, has, mahsus.	
	Bir satış yerinde satışa hazır bulundurulan malların tümü, istif.	
	Simge.	

[5. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Barkod (Anıttepe, 2019, s. 221)]

1. ETKİNLİK

a) Metni okurken altını çizdiğiniz kelimeleri aşağıya yazınız. Bunların anlamını cümledeki kullanımlarından yola çıkarak tahmin ediniz. Kelimelerin anlamını TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.

Anlamını Bilmediğim
Kelimeler

Tahminim

Sözlük Anlamı

b) Aşağıda verilen kelime gruplarının anlamlarını deyimler sözlüğünüzden bulunuz. Bu kelime gruplarını birer cümle içinde kullanınız.

yol açmak:

dile getirmek:

mutlu etmek:

c) Bu deyimlerin anlatıma olan katkısını açıklayınız.

[5. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor (Anıttepe, 2019, s. 226)]

2. ETKİNLİK Aşağıdaki tabloyu örnekteki gibi doldurunuz.

	Altı çizili kelime- nin zıt anlamı	Altı çizili kelime- nin eş anlamı
Sosyal medyanın insan hayatına <u>çok</u> fazla girdiğini vurgulayan Ercan, şöyle konuştu.	az	—
Sosyal medya kullanıcıları tarihten <u>uzak</u> yaşıyor.		
Bu insanlar <u>sürekli</u> sosyal medya için telefona dönüp dönüp bakıyor.		
Yani hayatımızın her alanında sayılar <u>var</u> artık.		
<u>Hâl</u> böyle olunca ortaya garip sonuçlar çıkıyor.		

[5. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor (Anıttepe, 2019, s. 226)]

8. ETKİNLİK Aşağıdaki cümleyi okuyunuz.

“Dünyada son yıllarda sosyal medya kullanan birçok insanda bir çeşit kaygı bozukluğu FOMA’nın görüldüğü belirtiliyor.”

Yukarıdaki cümlede geçen “FOMA” tıp bilimi ile ilgili bir terimdir. Bilim, teknik, sanat gibi özel alanlarla mesleki alanlarda kullanılan kelimeler vardır. Siz de bu alanlar ile ilgili terim örnekleri veriniz.

.....

.....

.....

.....

[5. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor (Anıttepe, 2019, s. 228)]

2. ETKİNLİK

a) Metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını aşağıya yazınız. Anlamalarını ilk olarak metnin bağlamından tahmin ediniz. Ardından tahminlerinizin doğruluğunu sözlüklerinizden kontrol ederek yazınız.

Kelime	Tahminim	Sözlük anlamı

[5. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Akıllı Ulaşım Sistemleri (Anıttepe, 2019, s. 232)]

2. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki kelimelerin anlamlarını tahmin ederek karşlarına yazınız. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlüklerinizden kontrol ediniz.

tez	Tahminim: Sözlük anlamı:
çare	Tahminim: Sözlük anlamı:
deney	Tahminim: Sözlük anlamı:
bilimsel	Tahminim: Sözlük anlamı:
yılmak	Tahminim: Sözlük anlamı:
azim	Tahminim: Sözlük anlamı:
tedavi	Tahminim: Sözlük anlamı:
hayli	Tahminim: Sözlük anlamı:

[5. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Aziz Sancar (Anıttepe, 2019, s. 236-237)]

➤ İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgulara Ait Etkinlikler

Metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını belirleyiniz. Bunların anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu kontrol etmek için Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. ni kullanınız. Tahminlerinizin nasıl olduğunu işaretleyerek gösteriniz.

Kelime ve Kelime Grubu	Anlamıyla İlgili Tahminim	Tahminim Nasılmış?		
		Doğru	Yanlış	Yakın
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐

Sevgili öğrenciler, bütün yıl boyunca öğreneceğiniz kelime ve kelime grupları için bir sözlük oluşturunuz. Bu metinde öğrendiğiniz kelime ve kelime gruplarını bu sözlüğe kaydediniz.

[6. Sınıf/ 1. TEMA Doğa ve Evren/ Meşeler (Ekoyay, 2019, s. 14)]

Metinde anlamını bilmediğiniz bazı kelime ve kelime grupları olacaktır. Bunların anlamlarını bağlamlarından yararlanarak tahmin ediniz. Bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçlardan yararlanarak öğreniniz. Yeni öğrendiğiniz bu kelime ve kelime gruplarını sözlüğünüze eklemeyi unutmayınız.

[6. Sınıf/ 1. TEMA Doğa ve Evren/ Tartışarak... Gerçeğe Doğru (Ekoyay, 2019, s. 20)]

Metni bir kez de sessiz okuyunuz. Bu okuma sırasında metinde geçen anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını bir kâğıda yazınız. Bağlamlarından hareketle bunların anlamlarını tahmin ediniz. Bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını aşağıya yazarak bir kare bulmaca hazırlayınız. Bulmacanızda daha önce öğrendiğiniz kelime ve kelime gruplarını da kullanabilirsiniz. Bulmacanızı sıra arkadaşınıza çözdürünüz.

Soldan Sağa

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Yukarıdan Aşağıya

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Kare Bulmaca

[6. Sınıf/ 1. TEMA Doğa ve Evren/ Elveda Ağustos Böceği (Ekoyay, 2019, s. 27)]

6. Etkinlik

En sevdiğiniz hayvanı, hafızada tutma tekniğini kullanarak arkadaşlarınıza tanıtınız. Bu tekniğin amacı akıcı bir biçimde ara vermeden konuşma becerinizi artırmaktır. Bu yüzden anlatacaklarınızı zihninizde sıralayınız. Sıraladığınız bölümleri hatırlatacak nitelikte kelimelerden oluşan bir liste oluşturunuz. Bu listeye ara sıra bakarak konuşmanızı yapınız. Konuşmanız sırasında beden dilinizi etkili kullanmaya özen gösteriniz. Yeni öğrendiğiniz kelimeleri de anlamlarına uygun bir şekilde konuşmanızda kullanınız.

[6. Sınıf/ 1. TEMA Doğa ve Evren/ Elveda Ağustos Böceği (Ekoyay, 2019, s. 30)]

1. Etkinlik

Dinleme sırasında anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını kendi oluşturduğunuz sözlüğe yazınız. Bunların anlamlarını gerekirse metni tekrar dinleyerek tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. kullanarak kontrol ediniz.

[6. Sınıf/ 1. TEMA Doğa ve Evren/ Deniz Hasreti (Ekoyay, 2019, s. 32)]

1. Etkinlik

Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime grupları varsa bunları belirleyip sözlüğünüze kaydediniz. Bunların anlamlarını metindeki bağlamlarından hareketle tahmin ediniz. Sözlük anlamlarını Türkçe sözlükten, atasözleri ve deyimler sözlüğünden bularak sözlüğünüze yazınız.

[6. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Kuşların Çektiği Kağı (Ekoyay, 2019, s. 44)]

1. Etkinlik

a. Aşağıdaki kelimelerin anlamlarını metindeki bağlamlarından yola çıkarak tahmin ediniz. Tahminlerinizi "x" işareti koyarak belirleyiniz.

alay	Herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk.	☐
	Genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu.	☐
batarya	En küçük topçu birliği.	☐
	Paralel ya da seri bağlanan birden çok pil veya üretimin oluşturduğu küme.	☐
top	Gülle ya da şarapnel atan büyük, ateşli silah.	☐
	Bazı aletlerde bulunan toparlağımsı parça.	☐
cenk	Kahramanca mücadele, çarpışma, savaş.	☐
	Tek avucun aldığı her şey.	☐
nefer	Er.	☐
	Kişi.	☐
ihtilal	Köklü değişim.	☐
	Kargaşalık, düzensizlik, karışıklık.	☐
üş-	Bir yere toplanma.	☐
	Eşmek, kazmak.	☐

b. Okuduğunuz şiirde geçen "öğün" kelimesi, günümüzde "övn" şeklinde kullanılmaktadır. Bu, Türkçenin dönemseller söyleyiş özelliklerinden biridir. Türkçede yazarken gösterilen "ğ" sesi, söylerken tam olarak çıkarılamaz. Bu yüzden "ğ" zamanla "v" ye dönüşmüştür. Bu, "döğüşmek" kelimesinde de görülür. Siz de böyle ses değişmesine uğramış sözcüklere örnekler veriniz.

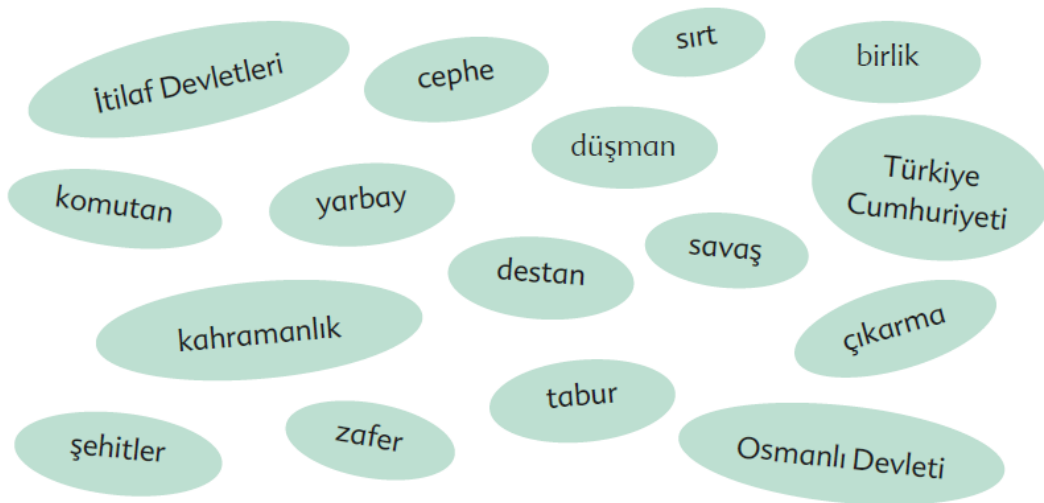
[6. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Çanakkale (Ekoyay, 2019, s. 52-53)]

a. Aşağıdaki kelime ve kavram havuzundan yararlanarak, yaptığınız araştırmalardan ve EBA'dan izlediğiniz belgeselden yola çıkarak “Mustafa Kemal Atatürk ve Çanakkale” konulu bir konuşma yapınız. Konuşmanızda kelime ve kavram havuzundaki kelime ve kelime gruplarını anlamlarına uygun kullanmaya özen gösteriniz. Konuşmanızı 3 - 4 dakika ile sınırlandırınız.

Konuşmanız sırasında dinleyicilerle göz teması kurunuz. Gereksiz el ve kol hareketleri yapmayınız. Ses tonunuzu en arkadaki arkadaşınızın sizi rahatlıkla duyabileceği şekilde ayarlayınız.

Kelime ve Kavram Havuzu

[6. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Çanakkale (Ekoyay, 2019, s. 55)]

1. Etkinlik Okuduğunuz metindeki anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tahmin ediniz. Bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanınız. Dönemin başında oluşturduğunuz sözlüğe bu kelime ve kelime gruplarını eklemeyi unutmayınız. Anlamını yeni öğrendiğiniz kelime ve kelime gruplarıyla aşağıya bir kelime avı bulmacası hazırlayınız. Bulmacanızda kelimeleri sağdan sola, yukarıdan aşağıya ve çapraz biçimde gizleyiniz. Bulmacanızı sıra arkadaşınızın çözmesini sağlayınız.

Kelime Avı

[illegible]

Kelime ve Kelime Grupları

[illegible]

[6. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Anadolu İmecesı (Ekoyay, 2019, s. 60)]

“Baba” metnini dinlerken anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını belirleyiniz. Bunların anlamlarını tahmin ediniz. Bu kelime ve kelime gruplarını anlamlarıyla birlikte oluşturduğunuz sözlüğe yazınız.

[6. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Baba (Ekoyay, 2019, s. 64)]

Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelimeler varsa bunların anlamlarını bağlamlarından hareketle tahmin ediniz. Bu kelimelerin anlamlarını öğrenmek için Türkçe sözlükten yararlanınız.

[6. Sınıf/ 3. TEMA Çocuk Dünyası/ Uçurtma (Ekoyay, 2019, s. 76)]

a. Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını, bunların anlamlarıyla ilgili tahminlerinizi aşağıya yazınız.

Anlamını Bilmediğim Kelime ve Kelime Grupları	Anlamlarıyla İlgili Tahminlerim

b. Anlamlarını tahmin ettiğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamlarını sözlükten, atasözleri ve deyimler sözlüğünden yararlanarak öğreniniz. Bu kelime ve kelime gruplarını kendi sözlüğünüze yazınız.

[6. Sınıf/ 3. TEMA Çocuk Dünyası/ Oyun (Ekoyay, 2019, s. 85)]

a. Okuduğunuz metinden alınmış cümlelerdeki deyimlerin anlamlarını “✓” işareti koyarak belirleyiniz.

Allah’ın günü ev, okul, okul, ev.

- Allah’ın günü : () Allah’a ait olan özel gün.
() Hemen hemen her gün.

Bakardım “birdirbir” deyip, koşa koşa gelerek orta yerde iki büküm duran bir çocuğun sırtına...

- iki büküm durmak : () İki sayısının şeklini almak.
() Öne doğru eğilerek durmak.

Ayy, ev başımıza yıkılacak!

- başına yıkmak : () Harap etmek.
() Zor durumda bırakmak.

... böbürlene böbürlene bulutlara karışan dört köşeli, beşli, altılı uçurtmalara ne diyeceksiniz? Bunlar hem göz hem akıl alır. Akıl koymaya başta.

- gözünü almak : () Şiddetli ışık sebebiyle gözü iyi göremez duruma getirmek.
() Aşırı biçimde etkilenmek.

- aklını başından almak : () Düşünemeyecek duruma getirmek, çok şaşırtmak.
() Başkalarının dediklerine göre davranmak.

- başta akıl koymamak : () Doğru yoldan ayrılmak.
() Düşünceleri karmakarışık yapmak, kararsızlığa yol açmak.

... bahçede bir koşup zıpladım mı annem hemen pencereyi vurur, çığlığı basar: “Bırak elinden onu! Terleyip hasta olacaksın. Sofulardaki evde yaptıklarını biliyorsun ya!”

- çığlığı basmak : () Çok kuvvetli şekilde bağışlamak.
() Mümkün olduğunca sesinin az çıkmasını sağlamak.

Eski kadınlar çocukları zorla baş kaldırmaya zorladı.

- baş kaldırmak : () Uysal olmaya zorlamak.
() Buyruğa, haksızlığa karşı gelmek.

“Canım sıkılıyor.” dedin mi ilk söz: “Gel yanıma otur.”

- canı sıkılmak : () Yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak.
() Başkasına sinirlenmek.

Bir gün o dışarıdaki eğlencelerin yasaklanması, insanı kahkahalarla eğlendiren oyunların özlemiyle kendimden geçerek:

“Öf, patlayacağım!” diye bağırıyıştım.

- kendinden geçmek : () Bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek.
() Uykuya dalmak, uyuyakalmak.

b. Anlamlarını belirlediğiniz deyimlerin metne nasıl bir katkısı olmuştur? Yazar bu deyimleri kullanmasaydı metnin anlatımı nasıl etkilenirdi? Açıklayınız.

[6. Sınıf/ 3. TEMA Çocuk Dünyası/ Oyun (Ekoyay, 2019, s. 85-86)]

Okuduğunuz şiirde anlamını bilmediğiniz kelimeler varsa bunları kendi sözlüğünüze kaydediniz. Bu kelimelerin önce anlamlarını tahmin ediniz, sonra anlamlarını Türkçe sözlükten bularak sözlüğünüze yazınız. Bu kelimelerle cümleler kurunuz. Kurduğunuz cümleleri arkadaşlarınıza söyleyiniz.

[6. Sınıf/ 3. TEMA Çocuk Dünyası/ Kanatların Çocuklar (Ekoyay, 2019, s. 92)]

“Bilgisayar oyunları ruh ve beden sağlığımızı nasıl etkiler?” sorusundan hareketle görüşlerinizi, yaptığınız araştırmada elde ettiğiniz bilgilerden yararlanarak açıklayınız. Konuşmanız sırasında aşağıdaki kelimelerin Türkçelerini kullanmaya özen gösteriniz.

avantaj	→	üstünlük	limit	→	sınır
cracker	→	sistem kırıcı	maksimum	→	en çok, en büyük
joy-stick	→	kumanda kolu	minimum	→	en az, en küçük
koordinasyon	→	eş güdüm	mouse	→	fare
multimedya	→	çoklu ortam	negatif	→	olumsuz
network	→	bilgisayar ağı	nickname	→	takma ad
off-line	→	çevrim dışı	on-line	→	çevrim içi
playmaker	→	oyun kurucu	play-off	→	üst küme
web	→	ağ	webmaster	→	ağ yöneticisi
kripto	→	saklı yazı			

Konuşmalarınızda bir önceki arkadaşınızın söylediklerinden hareketle konuya farklı bir bakış açısı getirmeye çalışınız.

[6. Sınıf/ 3. TEMA Çocuk Dünyası/ Kanatların Çocuklar (Ekoyay, 2019, s. 99)]

Aşağıda, dinlediğiniz metinde geçen bazı kelimeler verilmiştir. Bunlardan anlamını bildiklerinizin başına “X” işareti koyunuz. Anlamını bilmediklerinizin anlamını tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu Türkçe sözlükten kontrol ediniz. Anlamını yeni öğrendiğiniz bu kelimeleri sözlüğünüze kaydediniz.

Kelime	Anlamıyla İlgili Tahminim
☐ marifet	_____
☐ mil	_____
☐ hissiyat	_____
☐ nara	_____
☐ kanaat	_____
☐ sermaye	_____
☐ harman	_____
☐ çıyrık	_____
☐ imal etmek	_____
☐ müstakil	_____
☐ zihniyet	_____
☐ züccaciye	_____
☐ nostalji	_____
☐ ithal	_____

[6. Sınıf/ 3. TEMA Çocuk Dünyası/ Oyuncak (Ekoyay, 2019, s. 101-102)]

Aşağıdaki kelime ve kavram havuzunda verilenlerden yararlanarak “oyun oynama ve oyuncaklara erişim” konusunda büyükleriniz ile kendinizi karşılaştırınız. Bu karşılaştırmada büyüklerinizle yaptığınız görüşmeden ve aldığınız notlardan, izlediğiniz reklamlardan yararlanınız. Konuşmanızda ama, fakat, ancak, lakin, bununla birlikte ve buna rağmen gibi düşünceler arası geçiş ve bağlantıyı sağlayan ifadeleri de kullanınız.

Kelime ve Kavram Havuzu

• topaç	• genel ağ	• oyun konsolu	• bilgisayar
• tahta araba	• çember	• tombik	• çamur
• bez bebek	• tel araba	• kızak	• cep telefonu

Konuşmanızda arkadaşlarınızla ve öğretmeninizle göz teması kurmaya, beden dilinizi etkili kullanmaya, kelimeleri anlamlarına uygun biçimde kullanmaya özen gösteriniz.

[6. Sınıf/ 3. TEMA Çocuk Dünyası/ Oyuncak (Ekoyay, 2019, s. 103)]

Okuduğunuz şiirde anlamını bilmediğiniz kelimeler varsa bunların anlamını bağlamlarından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu Türkçe sözlükten yararlanarak kontrol ediniz.

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/ Sevgiyle (Ekoyay, 2019, s. 110)]

“Alçak uçan yüce konar, yüce uçan alçak konar.
Ulular köprü olsa basıp geçme.”

Yukarıdaki atasözlerinden hareketle “saygının toplum hayatında yeri ve önemi” hakkında bir konuşma yapınız. Konuşmanızda ama, fakat, lakin, ancak, bununla birlikte ve buna rağmen ifadelerini kullanmaya özen gösteriniz.

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/ Sevgiyle (Ekoyay, 2019, s. 112)]

Okuduğunuz metinde geçen bazı kelimeler ve bunların anlamları aşağıda verilmiştir. Bu kelimelerin geçtiği yerleri metinden bulunuz. Metindeki bağlamlarını düşünerek kelimelerle anlamlarını eşleştiriniz. Anlamı verilmeyen kelimeyi belirleyiniz.

- 1 azim
- 2 hakikat
- 3 kafil
- 4 nihayet
- 5 kervan
- 6 serap
- 7 lütuf
- 8 irfan
- 9 canan
- 10 gaye

- ☐ Atmosferde ışık ışınlarının kırılmasından doğan ve çöllerde kolaylıkla gözlemi yapılan optik yanılma.
- ☐ Gönülden sevilen.
- ☐ Bir işteki engelleri yenme kararlılığı.
- ☐ Gerçeğe ulaştırıcı güçlü sezgi, bilme, anlama.
- ☐ Gerçek.
- ☐ Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik, yardım.
- ☐ Son, sonunda.
- ☐ Birlikte hareket eden topluluk.
- ☐ Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı.

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/Azim (Ekoyay, 2019, s. 118)]

Okuduğunuz metinde yazar aşağıdaki atasözü ve deyimlerden hangilerini kullanabilirdi? Yazar bunları kullansaydı metnin anlatımında ne gibi farklılıklar olurdu? Açıklayınız.

- ☐ Kuru gayret çarık eskidir.
- ☐ Kara gün kararıp kalmaz.
- ☐ kalbi kararmak
- ☐ ümidi sönmek
- ☐ göze almak
- ☐ Doğmadık çocuğa don biçilmez.

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/Azim (Ekoyay, 2019, s. 120)]

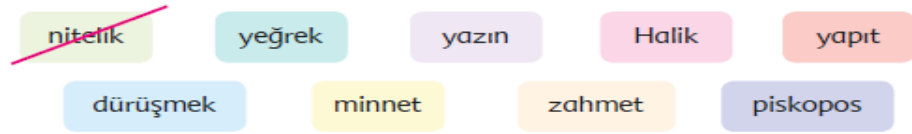

“Zorlukları yenme isteği ve iradesi olan bir insanın yapabilecekleri” konusunda yaratıcı bir konuşma yapınız. Konuşmanız sırasında konu hakkında bir önceki arkadaşınızın söylediklerinden hareketle konuya farklı bir bakış açısı getiriniz. Ayrıca konuşmanızda “gayret” ve “azim” kelimelerini anlamlarına uygun bir şekilde kullanınız.

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/Azim (Ekoyay, 2019, s. 120)]

Okuduğunuz metinde kullanılan bazı kelimeler ve anlamları verilmiştir. Bu anlamlara sahip kelimelerin metnin hangi bölümünde kullanıldığını örnekteki gibi belirleyiniz.

Kelimenin Anlamı	Kelime	Kullanıldığı Yer
Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, vasıf, keyfiyet.	<u>nitelik</u>	<u>Bu kelime 1. paragrafın 1. cümlesinde kullanılmıştır.</u>
Güçlük.	_____	_____
Çalışmak.	_____	_____
Daha iyi, daha üstün.	_____	_____
Sözlü ve yazılı sanat ürünlerinin tümü.	_____	_____
Bir emek sonucunda ortaya konulan ürün, eser.	_____	_____
Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.	_____	_____
Yaratan, yoktan var eden, yaratıcı, Allah.	_____	_____
Katoliklerde, bir bölgenin din işlerine başkanlık eden, papazlığın en yüksek aşamasında olan din görevlisi.	_____	_____

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/ İyilik Üzerine (Ekoyay, 2019, s. 125)]

“Ceylana Yardım Edenler” metnini dinlerken anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını belirleyiniz. Bunların anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlüklerden kontrol ediniz. Anlamını yeni öğrendiğiniz bu kelimeleri kullanarak aşağıdaki alana bir çengel bulmaca tasarlayınız. Bulmacanızı sıra arkadaşınıza çözdürünüz.

This image shows a full page of blank graph paper. The grid consists of thin, light gray horizontal and vertical lines that intersect to form a uniform pattern of small squares across the entire surface. There are no margins, text, or other markings present.

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/ Ceylana Yardım Ederler (Ekoyay, 2019, s. 134)]

Dinlediğiniz metnin ana fikrini atasözleriyle ifade etmeniz gerekirse aşağıdakilerden hangileri bunun için uygun olur? İşaretleyiniz.

- ☐ Aşma sırrını dostuna, dostunun dostu vardır, o da söyler dostuna.
- ☐ Cahilin dostluğundan arifin düşmanlığı yeğdir.
- ☐ Dost kara günde belli olur.
- ☐ Dost dostun eyerlenmiş atıdır.
- ☐ Düşenin dostu olmaz.
- ☐ Dost acı söyler.

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/ Ceylana Yardım Ederler (Ekoyay, 2019, s. 135)]

Aşağıdaki konuşma konularından ve verilen kelime ve kavram havuzlarından birini seçerek bir konuşma yapınız. Konuşmanızda ama, fakat, ancak, bununla birlikte ve buna rağmen gibi ifadeleri kullanmaya özen gösteriniz.

Fedakârlığın dostluktaki yeri	Dostluğun değerini bilmek
• dost • zaman • iyilik • insan • Her şeyin yenisi, dostun eskisi. • Dostluk başka, alışveriş başka.	• sadık • arkadaş • dost • zaman • Ata dostu oğla mirastır. • Dostun attığı taş baş yarmaz.
• kara gün • yardım • para • mutluluk	• gerçek • fedakârlık • iyilik • samimiyet

[6. Sınıf/4. TEMA Erdemler/ Ceylana Yardım Ederler (Ekoyay, 2019, s. 136)]

Okuduğunuz metindeki anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını, bunların anlamlarıyla ilgili tahminlerinizi aşağıya yazınız. Daha sonra bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını sözlükten bularak tahminlerinizle karşılaştırınız. Doğru tahmin ettiklerinizi inceleyiniz.

Kelime ve Kelime Grupları	Tahminlerim	D / Y
		☐ ☐
		☐ ☐
		☐ ☐
		☐ ☐

[6. Sınıf/ 5. TEMA Millî Kültürümüz/ Gazlı Göl (Ekoyay, 2019, s. 147)]

Metinde anlamını bilmediğiniz kelimeler varsa bunların anlamını bağlamlarından hareketle tahmin ediniz. Daha sonra bunların anlamlarını Türkçe sözlükten bulunuz. Tahminlerinizin doğruluğunu kontrol ediniz. Anlamını yeni öğrendiğiniz kelimeleri kendi sözlüğünüze eklemeyi unutmayınız.

[6. Sınıf/ 5. TEMA Millî Kültürümüz/ Forsa (Ekoyay, 2019, s. 162)]

Aşağıdaki kelime ve kavram havuzundan yararlanarak “Vatanını seven biri neler yapar?” sorusundan hareketle “ülkeniz için yapabilecekleriniz” hakkında bir konuşma yapınız. Konuşmanızda bu kelime ve kavramları en az birer kere kullanınız.

15 Temmuz gelecek umut vatan hedef ülke
insanlık şehitlik kahramanlık sevgi

[6. Sınıf/ 5. TEMA Millî Kültürümüz/ Forsa (Ekoyay, 2019, s. 164)]

Okuduğunuz şiirdeki anlamını bilmediğiniz kelimelerle ilgili boşlukları doldurunuz. Kelimelerin anlamlarıyla ilgili tahminlerinizi Tahminim kısmına “X” işareti koyarak belirleyiniz.

Anlamını Bilmediğim Kelimeler	Anlamlarıyla İlgili Tahminim	Sözlük Anlamları	Tahminim Doğru / Yanlış
			☐ ☐
			☐ ☐
			☐ ☐
			☐ ☐
			☐ ☐

[6. Sınıf/ 5. TEMA Millî Kültürümüz/ Nineme Ninni (Ekoyay, 2019, s. 166)]

Dinlediğiniz metinde geçen bazı kelimeler ve bu kelimelerin anlamları aşağıda verilmiştir. Bu kelimeler dinlediğiniz metinde hangi anlamda kullanılmıştır? İşaretleyiniz. Gerekirse metni tekrar dinleyiniz.

Bazı yiyecek ve içecekler için koruyucu kap olarak kullanılan, önü yarılmadan bütün olarak yüzülmüş hayvan derisi.

Deriden yapılmış üflemlerli çalgı, gayda.

Yön, yan, taraf.

Üzerinde savaşın sürdüğü bölge.

Her tür müzik aracı, çalgı.

Genellikle su kıyılarında, bataklık yerlerde yetişen ince, açık sarı renkli kamış.

[6. Sınıf/ 5. TEMA Millî Kültürümüz/ Öğretmenimin Mektubu (Ekoyay, 2019, s. 171)]

Aşağıdaki metni dikkatle okuyunuz. Metin, İtalyan yazar Edmondo de Amicis'in (Edmondo de Amicis) Çocuk Kalbi romanından alınmıştır. Bu metin, romanın kahramanı Enrico'ya (Enriko) babasının yazdığı bir mektuptur. Mektubu kendi cümlelerinizle Türkiye'mize uyarlayarak yeniden yazınız. Yazınızı zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanınız. Mektubunuzu e-posta olarak öğretmeninize ya da arkadaşlarınıza gönderiniz, sosyal medyada paylaşınız.

[6. Sınıf/ 5. TEMA Millî Kültürümüz/ Öğretmenimin Mektubu (Ekoyay, 2019, s. 173)]

Metni okurken anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime grupları varsa bunların anlamlarını kullandıkları cümlelerden yola çıkarak tahmin ediniz. Daha sonra bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını Türkçe sözlükten, atasözleri ve deyimler sözlüğünden yararlanarak öğreniniz. Yeni öğrendiğiniz bu kelime ve kelime gruplarını kendi sözlüğünüze kaydetmeyi unutmayınız.

[6. Sınıf/ 6. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Büyük Keşifler (Ekoyay, 2019, s. 184)]

Aşağıdaki kelime ve kavram havuzundan ve yaptığınız araştırmadan da yararlanarak “Metindeki kâşiflerden hangisinin yerinde olmak isterdiniz? Niçin?” sorusunu cevaplayınız. Konuşmanız sırasında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanmaya dikkat ediniz.

keşif

merak

deniz

bilim

serüven

zorluluk

kâşif

kıta

umut

yolculuk

gezgin

hayal

[6. Sınıf/ 6. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Büyük Keşifler (Ekoyay, 2019, s. 185)]

Okuduğunuz şiirde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime grupları varsa bunların anlamlarını bağlamlarından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu Türkçe sözlükten, atasözleri ve deyimler sözlüğünden yararlanarak kontrol ediniz.

[6. Sınıf/ 6. TEMA Bilim ve Teknoloji/Mavi Portakal (Ekoyay, 2019, s. 188)]

Okuduğunuz metinde yer alan bazı kelime ve kelime grupları ile bunların sözlük anlamları aşağıda verilmiştir. Bu kelime ve kelime gruplarının metinde geçtiği cümlelerin altını çiziniz, anlamlarını bağlamlarından hareketle tahmin ediniz. Tahminleriniz doğrultusunda kelime ve kelime gruplarını anlamlarıyla eşleştiriniz. Bunlarla cümleler kurunuz.

- 1 kurna
- 2 burgu
- 3 saf
- 4 çark
- 5 tahterevallı
- 6 kumandan
- 7 kaldıraç
- 8 vida

Döndürülerek bir yere sokulan burmalı çivi.

İki ucuna birer kişi oturup karşılıklı olarak havada yükselip inerek eğlenmeyi sağlayan, ortasından bir yere dayalı tahta veya metal araç.

Katıksız, arı, katışıksız.

Bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçimindeki makine parçası.

Az bir kuvvet ile büyük bir yükü kaldırmaya yarayan, bir dayanma noktası üzerinde hareket edebilen, inip kalkabilen sert çubuk.

Komutan.

Hamam ve banyolarda musluk altında bulunan, içinde su biriktirilen, yuvarlak, mermer, taş veya plastik tekne.

Delik açmaya yarayan keskin, çelik alet.

[6. Sınıf/ 6. TEMA Bilim ve Teknoloji/Buldum... Buldum... (Ekoyay, 2019, s. 195)]

Dinlediğiniz metindeki anlamını bilmediğiniz kelimeleri, bu kelimelerin anlamlarıyla ilgili tahminlerinizi aşağıya yazınız. Kelimelerin anlamlarını Türkçe sözlükten bulunuz. Tahminlerinizle sözlük anlamlarını karşılaştırınız. Bu kelimeleri kendi sözlüğünüze kaydediniz.

Kelimeler	Tahminim
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

[6. Sınıf/ 6. TEMA Bilim ve Teknoloji/ İçimdeki Müzik (Ekoyay, 2019, s. 202)]

Aşağıdaki kelimelerin anlamlarını karşılarına yazınız. Anlamlarını bil-mediklerinizin anlamlarını tahmin ediniz, Türkçe sözlükten anlamlarını bulunuz.

serpilmek	Tahminim : _____ Sözlük Anlamı : _____
ufuk	Tahminim : _____ Sözlük Anlamı : _____
dirlik	Tahminim : _____ Sözlük Anlamı : _____
bitişik	Tahminim : _____ Sözlük Anlamı : _____
gökçek	Tahminim : _____ Sözlük Anlamı : _____
libas	Tahminim : _____ Sözlük Anlamı : _____

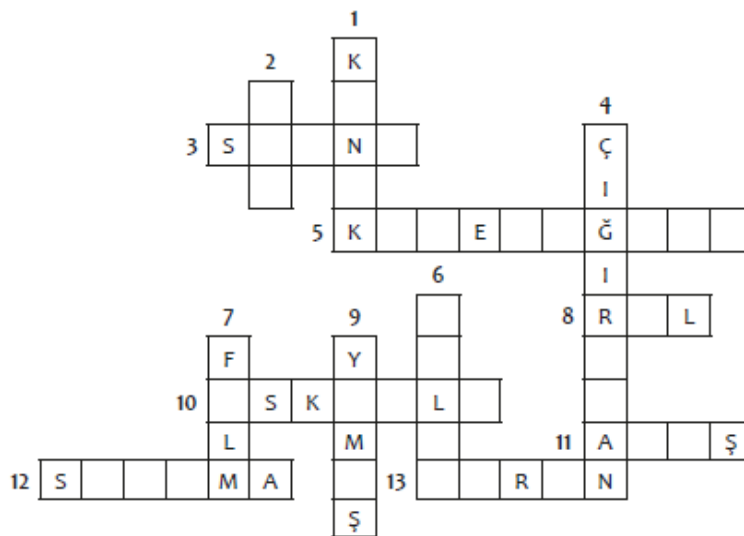
[6. Sınıf/ 7. TEMA Sanat/ Çocuk ve Resim (Ekoyay, 2019, s. 215)]

Okuduğunuz metindeki bazı kelimeler ile bunların sözlük anlamlarını kullanarak aşağıya bir bulmaca hazırlanmıştır. Ama bu bulmacada bazı eksiklikler vardır. Bulmacadaki eksik yerleri tamamlayınız. Yeni öğrendiğiniz kelimeleri kendi sözlüğünüze kaydediniz.

Çengel Bulmaca

1. Misafir.
2. İlkbaharla sonbahar arasındaki sıcak mevsim.
3. Bir oyun veya filmin başlıca bölümlerinden her biri.
4. Bir olayı, bir haberi yüksek sesle çevreye duyuran kimse.
5. İçine bazı şeyler konulmak için kâğıttan yapılmış kese biçiminde torba.
6. Para ile alınan ve konser, sinema, tiyatro vb. eğlence yerlerine girme, ulaşım araçlarına binme veya bir talih oyununa katılma imkânı veren belge.
7. Sinemalarda gösterilen eser.
8. Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı.
9. Meyve.
10. Arkalıksız sandalye.
11. Bir şeyi duyurmak ve tanıtmak için hazırlanan, kalabalığın görebileceği yere asılmış, genellikle resimli duvar ilanı, ası.
12. Güzel sanatların bir dalı, beyaz perde, yedinci sanat.
13. Anma, kutlama, nişan, evlenme, ölüm gibi sebeplerle yapılan toplantı, merasim.

[6. Sınıf/ 7. TEMA Sanat/ Yaz Sinemaları (Ekoyay, 2019, s. 224)]

Aşağıdaki kelimelerle anlamlarını eşleştiriniz. Anlamı verilmeyen kelimenin anlamını önce tahmin ediniz, sonra sözlükten bulup yazınız. Yeni öğrendiğiniz kelimeleri sözlüğünüze kaydediniz.

- 1 çini
- 2 nabız
- 3 mihrap
- 4 minber
- 5 sütun
- 6 kuytu

☐ Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer.

☐ İssiz, sessiz ve göze çarpmayan, تنها (yer).

☐ Herhangi bir maddeden yapılan, zaman zaman üstünde çıkıntılı bir bölüm olan, genellikle bir altlığa, bazen doğrudan doğruya yere dayalı silindirik biçiminde düşey destek, kolon.

☐ Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levha, fayans.

☐ Kalp atışının sağladığı kan basıncından dolayı atardamara parmakla basıldığında duyulan vuru.

☐ _____

[6. Sınıf/ 7. TEMA Sanat/ Yürekler (Ekoyay, 2019, s. 232)]

Vakıflar Genel Müdürlüğünün genel ağ adresinden elde ettiğiniz bilgilerden yararlanarak “tarihî eserlerin korunması” konusunda grup hâlinde bilgilendirici bir metin yazınız. Bunun için 4 - 5 kişilik gruplara ayrılınız. Metninizi yazmadan önce konu ve ana fikri belirleyiniz. Metninizin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde nelerden söz edeceğinizi oluşturacağınız taslağa yazınız. Yazınızın ilk paragrafında yazma amacınızı ifade etmeyi de unutmayınız.

Yazınızda atasözleri, deyimler ve özdeyişlerden yararlanınız. Ayrıca yazınızda yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanınız.

[6. Sınıf/ 7. TEMA Sanat/ Yürekler (Ekoyay, 2019, s. 234)]

Metni dinlerken anlamını bilmediğiniz kelimeleri aşağıya yazınız. Bunların anlamlarını tahmin ediniz. Kelimelerin anlamlarını Türkçe sözlükten bulunuz. Tahminlerinizle sözlük anlamlarını karşılaştırınız.

Kelime	Tahmin	Sözlük Anlamı

[6. Sınıf/ 7. TEMA Sanat/ Mozart'ın Müziği (Ekoyay, 2019, s. 237)]

“Müzik, seslerle düşünme sanatıdır, kulağın gözüdür.
Evin İlyasoğlu
Zaman İçinde Müzik”

Yukarıdaki özlü sözü aşağıdaki kelime ve kavram havuzundan yararlanarak iki üç dakikalık akıcı bir konuşmayla açıklayınız.

müzik	iyilik	faydalı	ruh	incelik	insan
üzüntü	güzellik	güzel sanatlar	mutluluk		

Konuşmanızda yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanınız.

[6. Sınıf/ 7. TEMA Sanat/ Mozart'ın Müziği (Ekoyay, 2019, s. 238)]

Aşağıda kutucukta verilen kelimeler okuduğunuz metinde geçen kelimelerdir. Bu kelimeler sözlük anlamlarıyla eşleştirilmiştir. Kelimelerin doğru eşleştirilip eşleştirilmediğini metinde kullanıldıkları yerlerden hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ederek kutucukları işaretleyiniz.

1 çiroz	3 hakikat	6 vazife	9 saltanat	12 ibaret
2 semiz	4 seril sefil	7 hürmet	10 zerre	13 zafiyet
	5 biilaç	8 mühim	11 anaç	

	Eşleştirme Doğru / Yanlış	Bence Doğru / Yanlış	Sözlük Anlamına Göre Eşleştirme Doğru / Yanlış
3 Saygı.	☐	☐	☐
10 Çok küçük parçacık.	☐	☐	☐
6 Zayırlık.	☐	☐	☐
1 Kurutulmuş uskumru balığı.	☐	☐	☐
2 Şişman.	☐	☐	☐
7 Gerçek.	☐	☐	☐
11 İri.	☐	☐	☐
4 Çok sefil, çok perişan.	☐	☐	☐
5 İlaçsız, çaresiz.	☐	☐	☐
9 Bolluk ve zenginlik, gösterişli yaşayış.	☐	☐	☐
8 Önemli.	☐	☐	☐
12 Oluşan, meydana gelen.	☐	☐	☐
13 Ödev, görev.	☐	☐	☐

[6. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Kurtla Köpek (Ekoyay, 2019, s. 253)]

Metinde kullanılan deyimleri belirleyiniz. Deyimlerin anlamını deyimler sözlüğünden bulup yazınız. Bu deyimlerin metne katkısını söyleyiniz.

Metinde Kullanılan Deyimler	Anlamları
• _____	• _____
• _____	• _____
• _____	• _____
• _____	• _____
• _____	• _____

[6. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Kurtla Köpek (Ekoyay, 2019, s. 254)]

Okuduğunuz metinde geçen anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını daire içine alınız. Sıra arkadaşlarınızla birlikte bunların anlamlarını tahmin ediniz. Daha sonra bu kelime ve kelime gruplarının anlamlarını Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. den yararlanarak öğreniniz. Bu kelime ve kelime gruplarını kendi sözlüğünüze kaydetmeyi unutmayınız.

[6. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Nazilli Destanı (Ekoyay, 2019, s. 261)]

Aşağıdaki bulmacada, okuduğunuz metinde geçen bazı kelimeler (Kelimelerin yazımı yazım kılavuzuna göredir.) gizlenmiştir. Bu gizli kelimeleri bulunuz. Kelimelerin anlamlarını tahmin ediniz. Bulmacada bulduğunuz kelimeleri, bulmacanın yanına, anlamlarının başına yazınız. Anlamını yeni öğrendiğiniz kelimeleri kendi sözlüğünüze ekleyiniz.

Kelime Avı									
S	I	S	I	D	K	B	D	O	Ö
F	A	Ç	Y	İ	N	Ü	F	U	Z
Ö	K	F	T	F	E	R	T	L	Ş
Ş	H	A	K	E	P	F	Ş	U	M
E	K	L	K	Ö	S	İ	Ç	S	İ
H	H	U	D	U	T	İ	D	P	L
İ	Ç	Ş	V	M	Ç	S	R	T	L
T	K	A	K	K	A	H	U	M	E
M	E	S	U	T	Ö	P	Ş	P	T

Kelimeler	Kelimelerin Anlamları
1. _____	_____
2. _____	_____
3. _____	_____
4. _____	_____
5. _____	_____
6. _____	_____
7. _____	_____
8. _____	_____
9. _____	_____
10. _____	_____
11. _____	_____
12. _____	_____

[6. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Vatan Sevgisini İçten Duyanlar (Ekoyay, 2019, s. 267)]

“Meslekler”, “Türkiye” ve “gelecek” kelimeleri etrafında “ülkemizi çağdaş medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarmak” için neler yapabileceği hakkında bir beyin fırtınası yapınız. Bu beyin fırtınasında ortaya çıkan düşüncelerden hareketle “gelecekte yapmak istediğiniz meslek ve bu meslekle ülkemizin kalkınması için yapabilecekleriniz” konusunda konuşunuz.

Konuşmanız sırasında beden dilinizi etkili, kelimeleri anlamlarına uygun kullanınız. Ayrıca konuşmanızda yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanmaya özen gösteriniz.

[6. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Vatan Sevgisini İçten Duyanlar (Ekoyay, 2019, s. 268)]

Metni dinlerken anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını aşağıya yazınız. Bunların anlamlarını tahmin ediniz.

Kelime ve Kelime Grubu	Tahminim

[6. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Seyfi Dede (Ekoyay, 2019, s. 270)]

Sorumluluk sahibi bir öğrencinin yapması gerekenler hakkında bir konuşma yapınız. Konuşmanızda aşağıdaki kelime ve kavram havuzundan yararlanınız.

iyi insan	iyi vatandaş	öğrenmek	saygı	çalışkanlık
gelişme	öğretmene saygı	öğrenmeyi sevmek	düzenli olmak	
araştırmak	girişimcilik	hayal gücü	güvenmek	özgüven
sorumluluk sahibi	azimli olmak	aile	vatanseverlik	

Konuşmanızı 2 - 3 dakika ile sınırlayınız. Konuşmanızda ama, fakat, lakin, ancak, bununla birlikte, buna rağmen gibi geçiş ve bağlantı ifadelerini uygun biçimde kullanınız.

[6. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Seyfi Dede (Ekoyay, 2019, s. 272)]

➤ Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgulara Ait Etkinlikler

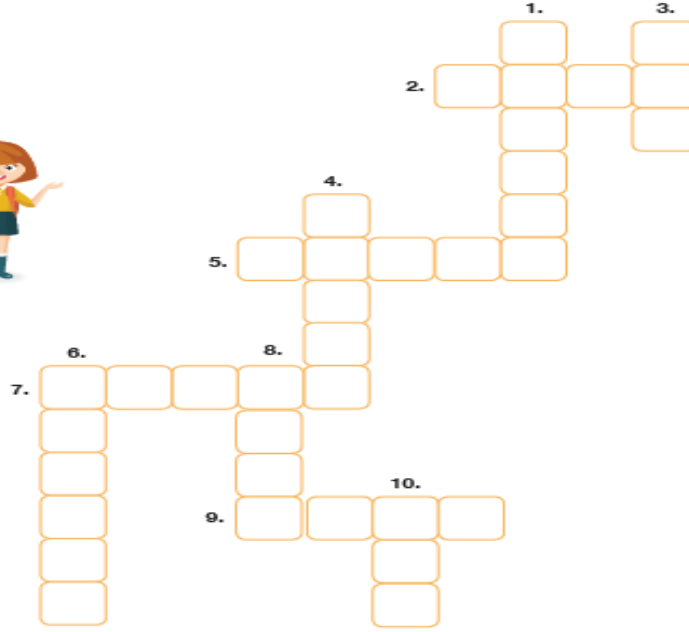
1. ETKİNLİK

a. Metinde geçen bilmediğiniz sözcüklerin ve sözcük gruplarının anlamlarını tahmin ediniz. Sözlük, atasözleri, deyimler sözlüğü vb. kaynaklardan bu sözcüklerin ve sözcük gruplarının anlamlarını öğrenip tahminlerinizle karşılaştırınız.

b. Yıl boyunca, anlamlarını öğreneceğiniz sözcük ve sözcük gruplarını bir deftere yazarak sözlük oluşturunuz.

c. Aşağıdaki sözcüklerin metinde geçen eş anlamlılarını bulmacaya yerleştiriniz.

1. Doğa	2. Göğe	3. Neşeli	4. Zaman	5. Tanık
6. Utangaç	7. Mutlu	8. İrak	9. Kenar	10. Uçurum

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Karanfiller ve Domates Suyu (Özgün, 2019, s. 14)]

2. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin gerçek anlamda mı, mecaz anlamda mı kullanıldığını belirleyiniz. Gerçek anlamda kullanılmışsa cümlelerin başına "G", mecaz anlamda kullanılmışsa cümlelerin başına "M" yazınız.

- Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum.
- Günlerden beri kafamı bir adam kaplıyor.
- Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı.
- İşte Kör Mustafa'nın bu gözü de bir kambur insanın ruh hâletini içine sindirmiş.
- Parmakları kalın geldiği zaman tırnakları ile toprağı tırmalardı.
- Akşam olunca çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor.

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Karanfiller ve Domates Suyu (Özgün, 2019, s. 15)]

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki atasözlerinden hangileri metnin ana fikri ile uyumludur? İşaretleyiniz.

☐ İşleyen demir ısıldar.	☐ Lafla peynir gemisi yürümez.
☐ Sakla samanı, gelir zamanı.	☐ Akan su, yosun tutmaz.
☐ Emek olmadan yemek olmaz.	☐ Ayağını yorganına göre uzat.

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Karanfiller ve Domates Suyu (Özgün, 2019, s. 15)]

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki tabloya metinde geçen ikilemeleri bulup yazınız. Bu ikilemeleri birer cümlede kullanınız.

İkilemeler	Cümleler
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Karanfiller ve Domates Suyu (Özgün, 2019, s. 17)]

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerin metindeki anlamlarını belirleyip başındaki kutucuğu işaretleyiniz.

enerji	☐ Maddede var olan ve ısı, ışık biçiminde ortaya çıkan güç, erke.
☐ Manevi güç.
ağırlaşmak	☐ Sıkıcı ve bunaltıcı bir durum almak.
☐ Hastalığın tehlikeli duruma gelmesi, fenalaşmak.
geçinmek	☐ Yaşamak için gerekeni sağlamak.
☐ Uzlaşmak, anlaşmak.
basamak	☐ Belli bir yaşa girmek.
☐ Bir şeyin etkisinde kalıp eziklik, üzüntü ve ağırlık duymak.

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Ninenin Kitabı (Özgün, 2019, s. 23)]

2. ETKİNLİK

Metinde geçen ve aşağıda harfleri karışık olarak verilen deyimleri örnekteki gibi yazınız. Bu deyimlerin anlamlarını deyimler sözlüğünden bulup deyimleri anlamlarına uygun olarak birer cümlede kullanınız.

Deyimler	Cümleler
küy oklam yük olmak	
dözgen kimgerçe	
lindene geline kaymap	
bazoğı kanıtkam	
döngüzen şay başonkam	

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Ninenin Kitabı (Özgün, 2019, s. 23)]

4. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerin zıt anlamlılarını şiirden bularak yazınız.

nefret	tutsaklık	solmak	dışında
.....			
	yalan	ağlamak	
			

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Baba Bana Bir Şiir Bul (Özgün, 2019, s. 31)]

8. ETKİNLİK

“Barış, mutluluk, dostluk, çocuk, gelecek” sözcüklerinden hareketle siz de aşağıya bir şiir yazınız. Yazdığınız şiiri arkadaşlarınızla paylaşınız.

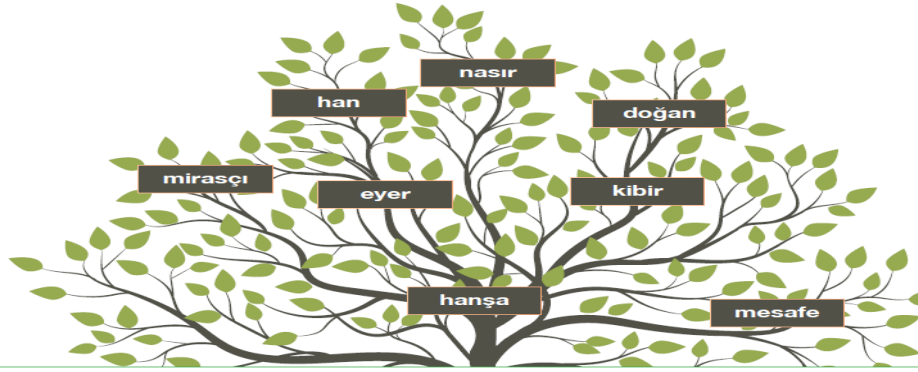
.....

.....

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Baba Bana Bir Şiir Bul (Özgün, 2019, s. 33)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki sözcükleri, anlamlarının başına yazınız.

.....: Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.

.....: Kartalgillerden sırtı kül rengi ve enine çizgili yırtıcı bir kuş.

.....: Doğu ülkelerinde yerli beyler ve Kırım girayları için kullanılan unvan.

.....: En çok el ve ayağın sürekli sürtünmelere uğrayan noktalarında üst derinin kalınlaşması ve sertleşmesiyle oluşan deri.

.....: Doğu ülkelerinde yerli beylerin ve hanların karısı.

.....: Ara, aralık, uzaklık.

.....: Bir mirastan yasalar gereğince yararlanan kimse.

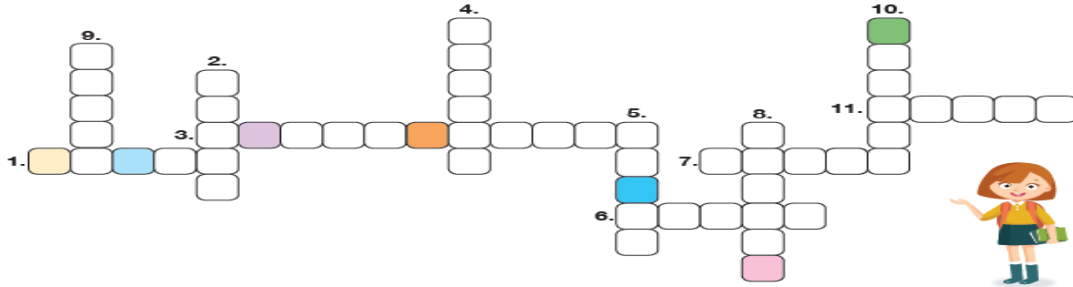
.....: Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyülenme.

[7. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Akıllı Kız (Özgün, 2019, s. 34)]

1. ETKİNLİK

a. Aşağıda, metinde geçen bazı sözcükler ve sözcük grubu ile anlamları verilmiştir. Anlamlarından hareketle sözcükleri ve sözcük grubunu yazarak bulmacayı çözünüz.

ahbap	hürmet etmek	göçmen	arazi	yaver	
döviz	fidan	ziraat	kıraç	cahil	kordon

1. Tanıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası.
2. Öğrenim görmemiş, okumamış.
3. Saymak, saygı göstermek.
4. Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden kişi.
5. Verimsiz veya susuz toprak.
6. Kendisiyle yakın ilişki kurulup sevilen, sayılan kimse.
7. Yeni yetişen ağaç veya ağaçlık.
8. Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması.
9. Yardımcı, emir subayı.
10. Bir yere girip çıkmayı denetim altına almak için oluşturulan dizi.
11. Herhangi bir konuyu tanıtmak, duyurma, propaganda yapma amacıyla üzerine yazı yazılmış bez veya karton.

b. Bulmacadaki renkli kutucuklara yazdığınız harflerin oluşturduğu anahtar sözcüğü bulunuz.

Anahtar Sözcük:

[7. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Atatürk ve Anıları (Özgün, 2019, s. 50)]

4. ETKİNLİK

- a. Atatürk'ün millet sevgisiyle ilgili sözlerinden biri hakkında hazırladığınız konuşmayı gerçekleştiriniz.
- b. Konuşmanızı gerçekleştirdikten sonra formu doldurarak belirtilen ölçütlere göre konuşmanızı değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
Konuşurken sözcükleri doğru telaffuz ettim.			
Düşüncelerimi görsel, işitsel materyallerle destekleyerek ifade ettim.			
Konuşurken beden dilimi etkili bir şekilde kullandım.			
İşitilebilir bir ses tonuyla ve dinleyicilerle göz teması kurarak konuştum.			
Konuşurken sözcükleri anlamlarına uygun olarak kullandım.			

[7. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Atatürk ve Anıları (Özgün, 2019, s. 51)]

1. ETKİNLİK

- a. Aşağıdaki sözcükleri metinden bularak altlarını çiziniz. Yer aldıkları cümlelerin bağlamından hareketle bu sözcüklerin anlamını tahmin ediniz. Daha sonra sözcüklerin anlamını sözlükten bulunuz. Tahminlerinizi ve sözlük anlamlarını karşılaştırınız.

onbaşı	Tahminim: Sözlük anlamı:.....
rütbe	Tahminim: Sözlük anlamı:.....
tabya	Tahminim: Sözlük anlamı:.....
batarya	Tahminim: Sözlük anlamı:.....
dümen	Tahminim: Sözlük anlamı:.....
mazur	Tahminim: Sözlük anlamı:.....
büst	Tahminim: Sözlük anlamı:.....
mükâfat	Tahminim: Sözlük anlamı:.....

- b. Yukarıdaki kelimeleri kullanarak defterinize birer cümle yazınız.

[7. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Koca Seyit (Özgün, 2019, s. 57)]

1. ETKİNLİK

Metnin bağlamından hareketle aşağıdaki sözcükleri anlamlarıyla eşleştiriniz. Eşleştiremediğiniz sözcüğün anlamını sözlükten bulup noktalı kutucuğa yazınız.

- istiklal
- memleket
- hürriyet
- burç
- kürsü
- cihan

- Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma.
- Kalabalığa karşı konuşma yapanların önünde bulunan yüksekçe yer.
- Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü, dünya.
- Bağımsız olma durumu, bağımsızlık.
- Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı.
-

[7. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Bir Mustafa Kemal Vardı (Özgün, 2019, s. 62)]

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki dizelerde geçen altı çizili sözcüklerin gerçek anlamda mı, mecaz anlamda mı kullanıldığını belirleyiniz. Gerçek anlamda kullanılmışsa cümlelerin başına "G", mecaz anlamda kullanılmışsa cümlelerin başına "M" yazınız.

- ... Bir bakışıyla dağlar ovalar tutuşurdu.
- ... Düşünür, bir çare bulurdu mutlaka.
- ... Orada bir vatan, bir cihan konuşurdu.
- ... Çıkardı karşısına nice dağ gibi ordunun.

- ... Tanırdı bütün insanlarını yurdunun.
- ... Üzüntümüz öyle büyük, öyle derin!
- ... Koşup gelirdi derdine memleketin.
- ... Ağlıyoruz şimdi o burçlara bakarak.

[7. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Bir Mustafa Kemal Vardı (Özgün, 2019, s. 62)]

3. ETKİNLİK

Şiirde geçen aşağıdaki sözcüklerin zıt anlamlılarını kullanarak birer cümle yazınız.

var

dert

karanlık

çıkmaq

konuşmak

.....

.....

.....

.....

.....

[7. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Bir Mustafa Kemal Vardı (Özgün, 2019, s. 62)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen anlamını bilmediğiniz sözcüklerden dördünü aşağıya yazınız. Yazdığınız sözcüklerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Sonra bu sözcüklerin anlamını sözlükten bulup yazınız. Daha sonra tahminleriniz ile sözlük anlamlarını karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
.....		
.....		
.....		
.....		

[7. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Bayrağımız Altında (Özgün, 2019, s. 65)]

1. ETKİNLİK

a. Aşağıda anlamları verilen sözcükleri metinden bulup noktalı yerlere yazınız.

-: Haksızlık, acımasızlık, merhametsizlik.
: Korku, üşüme vb. yüzünden aniden titremek.
: Cins, tür, çeşit.
: Hak ve adalete aykırılık.
: İçinden çıkılması güç, sakıncalı durum.

b. Aşağıdaki bulmacada, metinde adı geçen rüzgâr çeşitleri gizlenmiştir. Bunları bulup bulmaca üzerinde işaretleyerek gösteriniz.

K	A	S	I	R	G	A	N	E	K
O	L	D	U	B	M	D	E	M	A
E	M	E	L	O	İ	N	E	O	R
S	E	H	E	R	Y	E	L	İ	A
L	A	C	A	A	Ğ	I	M	D	Y
M	E	L	T	E	M	E	M	E	E
L	F	I	R	T	I	N	A	İ	L

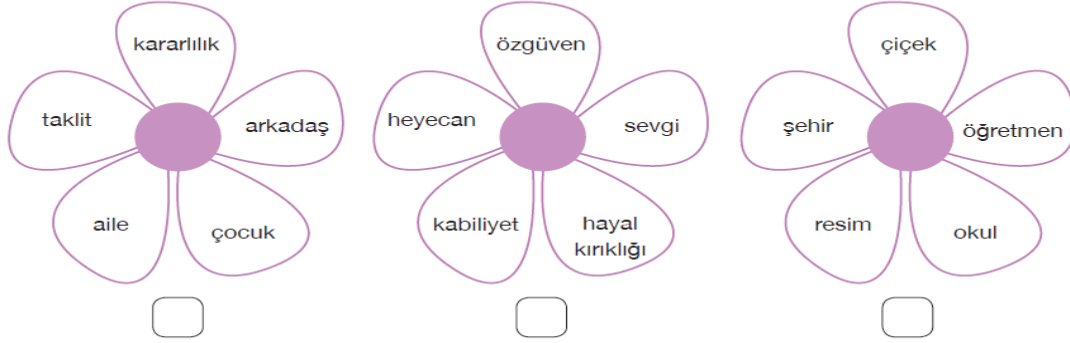
c. İşaretlemediğimiz harfleri sırasıyla yazarak bu harflerin oluşturduğu atasözünü belirleyiniz.

.....

[7. Sınıf/ 3. TEMA Duygular/ Meşe ile Saz (Özgün, 2019, s. 76)]

1. ETKİNLİK

a. Aşağıdaki sözcüklerden hangilerinin metinde geçtiğini belirleyip işaretleyiniz.

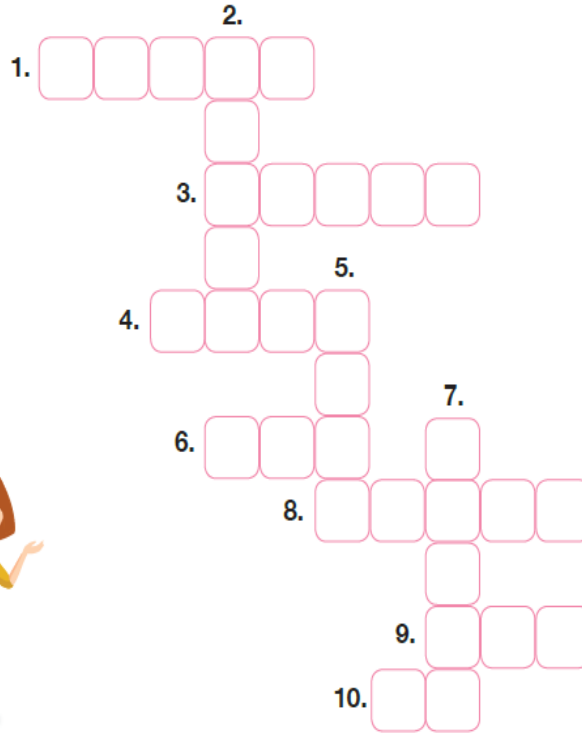

b. İşaretlemediğiniz sözcüklerin metinle ilişkisini kurunuz.

[7. Sınıf/ 3. TEMA Duygular/Küçük Çocuk (Özgün, 2019, s. 83)]

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerin zıt anlamlılarını ilgili kutucuklara yazarak bulmacayı çözünüz.

1. küçük

2. mutlu

3. çirkin

4. sonra

5. yeni

6. az

7. sığ

8. dışarı

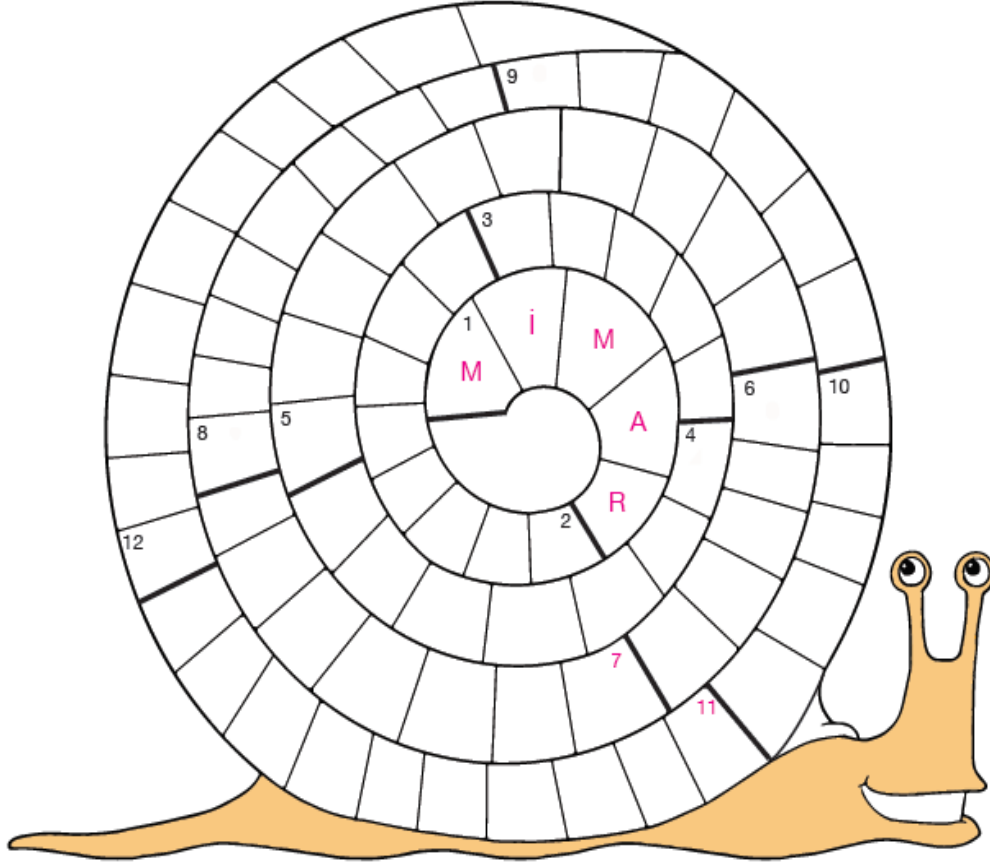
9. son

10. arka

[7. Sınıf/ 3. TEMA Duygular/Küçük Çocuk (Özgün, 2019, s. 83)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen ve aşağıda anlamları verilen sözcükleri belirleyip örnekteki gibi bulmacaya yerleştiriniz.

1. Yapıların planını yapıp bunların gerçekleşmesini sağlayan kişi.
2. Ağaç işleriyle uğraşan ve ağaçtan çeşitli eşya yapan usta.
3. Beceri isteyen ustalık, beceriklilik.
4. Bir üniversitenin, öğrenim alanı veya uzmanlık konusu bakımından ayrılmış kollarından her biri.
5. Belli bir işte, belli bir konuda bilgi, görüş ve becerisi çok olan kişi.
6. İstek, eğilim, arzu.
7. Ustalık, hüner, uzmanlık.
8. Bir şeyi yapmaya, başarmaya gücü yeten.
9. Yıkma, kırıp dökme, harap etme, bozma.
10. Uzman, işini iyi bilen, usta.
11. Eksikliği duyulan şey, ihtiyaç.
12. Gösterişi çok olan.

[7. Sınıf/ 3. TEMA Duygular/ Yıkamak Kolay (Özgün, 2019, s. 88)]

2. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki deyimleri, anlamlarıyla eşleştiriniz. Eşleştiremediğiniz deyimın anlamını boş kutuya yazınız.

vücuda getirmek	Konuyu bütün yönleriyle inceleyip ona göre davranmak.
gözü okşamak	Bırakıp gitmek, ayrılmak.
gücü yetmek	Yokken var olmak, meydana çıkmak.
ortadan kaldırmak	Harcanan emek, para hiçbir işe yaramamak, olumlu bir sonuca ulaşmamak.
düşünüp taşınmak	Çaba göstermek.
yolunu tutmak	Meydana getirmek, var etmek.
çekip gitmek	Yok etmek.
ortaya çıkmak	Göze hoş görünmek.
boşa gitmek	Eldeki imkânlarla üstesinden gelmek.
emek harcamak	Benimsemek, gereğini yerine getirmek.
gönlü okşamak	

[7. Sınıf/ 3. TEMA Duygular/ Yıkmak Kolay (Özgün, 2019, s. 89)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen ve aşağıda harfleri karışık olarak verilen sözcükleri belirleyip bu sözcüklerin eş anlamlılarını örnekteki gibi yazınız.

k c ü z s ö
..... **sözcük** — **kelime**

g u d y u
..... —

k u l u m t u l
..... —

m i g e z
..... —

ı b a c n a y
..... —

a y ü r
..... —

e v d a t
..... —

r e k e d
..... —

a t t
..... —

n a t ı y
..... —

[7. Sınıf/ 3. TEMA Duygular/ Sözcüklerin Gücü (Özgün, 2019, s. 93)]

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki balonların üzerinde yazan sözcükleri okuyunuz. Metinle ilişkili sözcüklerin bulunduğu balonu işaretleyiniz.

[7. Sınıf/ 4. TEMA Millî Kültürümüz/ İstiklâl Marşı'nın Kabulü (Özgün, 2019, s. 105)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki sözcükleri anlamlarının başına yazınız.

dülger	kervan	yeniçeri	gurbet	künk
sadrazam	vəzir	ırgat	medrese	ferman
sefer	bent	heybet	çırak	mahzen

.....: Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer.

.....: Pişmiş toprak ve betondan yapılmış kalın su borusu.

.....: İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.

.....: Yapıların kaba ağaç işlerini yapan kişi.

.....: Su biriktirmek için akan suyun önüne yapılan set.

.....: Genellikle ülke dışına yapılan askerî harekât.

.....: Zanaat öğrenmek için bir ustanın yanında çalışan kimse.

.....: Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği, uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı buyruk.

.....: Büyüklük, ululuk; gösteriş, görkem.

.....: Yapı işçisi.

.....: Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı.

.....: Yapılarda yer altı deposu.

.....: Osmanlılarda, devletten ödenek alan, sürekli görev yapan askerlerden oluşan kapı kulu teşkilatının yaya olarak savaşan asker sınıfı.

.....: Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa unvanını taşıyan kişi.

.....: Osmanlı Devleti'nde başbakan, veziriazam.

[7. Sınıf/ 4. TEMA Millî Kültürümüz/ Büyük Mimar Koca Sinan (Özgün, 2019, s. 113)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerin anlamını önce metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Sonra bu sözcüklerin anlamını sözlükten bulup yazınız. Daha sonra tahminleriniz ile sözlük anlamlarını karşılaştırınız.

hökelekli	Tahminim:
	Sözlük anlamı:
oluk	Tahminim:
	Sözlük anlamı:
medeniyet	Tahminim:
	Sözlük anlamı:
arkeolog	Tahminim:
	Sözlük anlamı:
höyük	Tahminim:
	Sözlük anlamı:
bakraç	Tahminim:
	Sözlük anlamı:

[7. Sınıf/ 4. TEMA Millî Kültürümüz/ Anadolu Üstüne (Özgün, 2019, s. 122)]

1. ETKİNLİK

Metinden aşağıdaki sözcüklerin kullanıldığı cümleleri bulunuz. Önce cümlelerin bağlamından hareketle bu sözcüklerin anlamını tahmin ediniz. Sonra bu sözcüklerin anlamını sözlükten bulup yazınız. Daha sonra tahminleriniz ile sözlük anlamlarını karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
akrobatik		
güverte		
sendelemek		
çakıntı		
kimyevi		
onulmaz		

[7. Sınıf/ 5. TEMA Doğa ve Evren/ Küçük Yunus (Özgün, 2019, s. 135)]

2. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki deyimleri, anlamlarının başına yazınız. Boşta kalan deyimın anlamını metinden hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi sözlük anlamıyla karşılaştırınız.

düğün bayram olmak

aklından geçirmek

dümen kırmak

seyirci kalmak

çaba harcamak

gücü kesilmek

altüst olmak

içi daralmak

.....: Bir olay karşısında hiçbir tepki göstermeyerek işe karışmamak.

.....: Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak.

.....: Üzülmek, tedirgin olmak, yıkılmak.

.....: Yön değiştirmek.

.....: Kuvveti, takati azalmak.

.....: Sıkılmak, bunalmak.

.....: Çok sevinmek, çok sevinç duymak.

[7. Sınıf/ 5. TEMA Doğa ve Evren/ Küçük Yunus (Özgün, 2019, s. 135)]

1. ETKİNLİK

a. Aşağıda, metinde geçen bazı sözcüklerin anlamları verilmiştir. Bu sözcükleri belirleyip anlamlarının başına yazınız.

.....: Doğru olarak, hiçbir yerde durmadan, duraksız, doğruca.

.....: Ayakla çığnendiğinde veya bir yere sürüldüğünde “çat pat” diye patlayan bir eğlence fişegi, çatpat.

.....: Çok yaramaz.

.....: Belirli bir konudaki düşünceler, görüşler.

.....: Ürkerek geri çekilir gibi olmak.

.....: Üzgün, üzülmüş, üzüntü duymuş.

.....: Kuşların, mevsim, iklim, besin miktarı vb.ne göre çevre değiştirmeleri.

b. Aşağıdaki listede metinde geçen bazı sözcükler verilmiştir. Bu sözcüklerin zıt anlamlılarını bulmacadan bulup karşlarına yazınız. İşaretlediğiniz harfleri sırasıyla yazarak şifreyi bulunuz.

S	H	I	Z	L	I	O	D	N
V	A	R	İ	L	E	K	E	Y
Y	L	E	N	K	D	I	R	U
G	E	N	İ	Ş	E	S	M	K
A	Z	G	Ş	İ	T	A	A	A
Y	U	M	U	Ş	A	K	N	R
T	İ	G	Ü	N	D	Ü	Z	İ

dar -	uzun -
yok -	aşağı -
yokuş -	dert -
gece -	çok -
sert -	yavaş -

Şifre:

[7. Sınıf/ 5. TEMA Doğa ve Evren/ Son Leylek (Özgün, 2019, s. 144)]

1. ETKİNLİK

a. Metinde geçen, aşağıda anlamları ve bazı harfleri verilen sözcükleri belirleyip yazınız.

___ k	Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer.
___ k	Alna düşen kısa kesilmiş saç, perçem.
___ a ___ a	Asma vb. bitkilerin dallarını sardırma için direklerle yapılmış yer.
___ b	Süs eşyası yapımında kullanılan, açık sarıdan kıza kadar türlü renklerde, yarı saydam, kolay kırılır ve bir yere hızlıca sürtüldüğünde hafif cisimleri kendine çeken, fosilleşmiş reçine, saman kapan, kıl kapan.
___ i ___ d	Zeytingillerden, kerestesi sert ve değerli bir ağaç, demircik.
___ s	Asmagillerden, dalları çardak üzerine yayılan üzüm vb. bitkiler.
___ f	Güneş doğmadan az önce beliren aydınlık.

b. Belirlediğiniz sözcüklerden dört tanesini, birer cümlede kullanınız.

.....

.....

.....

.....

[7. Sınıf/ 5. TEMA Doğa ve Evren/ Güz (Özgün, 2019, s. 149)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerin anlamını önce tahmin ediniz. Sonra bu sözcüklerin anlamını sözlükten bulup yazınız. Tahminleriniz ile sözlük anlamlarını karşılaştırıp bu sözcükleri birer cümlede kullanınız.

Sözcük	üretim
Tahminim	
Sözlük anlamı	
Cümle	
Sözcük	ambalaj
Tahminim	
Sözlük anlamı	
Cümle	
Sözcük	çözünmek
Tahminim	
Sözlük anlamı	
Cümle	
Sözcük	atık
Tahminim	
Sözlük anlamı	
Cümle	

[7. Sınıf/ 5. TEMA Doğa ve Evren/ Dünya Kadar Plastik (Özgün, 2019, s. 153)]

1. ETKİNLİK

a. Metinde geçen aşağıdaki sözcükleri, anlamlarıyla eşleştiriniz. Eşleştiremediğiniz sözcüğün anlamını sözlükten bulup noktalı kutucuğa yazınız.

okka	Atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç.
gürz	1,282 kilogram veya 400 dirhemlik ağırlık ölçüsü birimi.
kös	Budanmış yaşlı ağaçların budanan yerlerinden çıkan tane, sürgün.
cümbüş	Silah olarak kullanılan ağır topuz.
civan	Genç ve yakışıklı.
gem	Eğlenme işi, sefahat, eğlence.
şıvgın	

b. Bu sözcüklerden beşini, birer cümlede kullanınız.

.....

.....

.....

.....

.....

[7. Sınıf/ 6. TEMA Sanat/ Anadolu Davulu (Özgün, 2019, s. 167)]

1. ETKİNLİK

a. Aşağıdaki sözcüklerin metindeki anlamlarını belirleyip cümlelerin başındaki kutucuğu işaretleyiniz.

katmak	☐ Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek için başka bir şey eklemek, karıştırmak.
	☐ Bir araya getirmek.
almak	☐ Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak.
	☐ Kazanmak, elde etmek.
vurmak	☐ Üzerinde görünmek, üzerine düşmek, yansımak.
	☐ Ses çıkarmak, ses vermek, çalmak.
saz	☐ Genellikle su kıyılarında, bataklık yerlerde yetişen ince, açık sarı renkli kamış.
	☐ Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama.
doğru	☐ Gerçek, yalan olmayan.
	☐ Bir ucundan öbür ucuna kadar yönü değişmeyen, eğri ve çarpık karşıtı.

b. Bu sözcükleri metindeki anlamlarına uygun kullanarak birer cümle yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ETKİNLİK

a. Şiirdeki seseş sözcükleri belirleyip aşağıya yazınız.

.....
.....

b. Yazdığınız sözcüklerden üç tanesinin seseşini birer cümlede kullanınız.

.....
.....
.....

[7. Sınıf/ 6. TEMA Sanat/ Sazıma (Özgün, 2019, s. 175)]

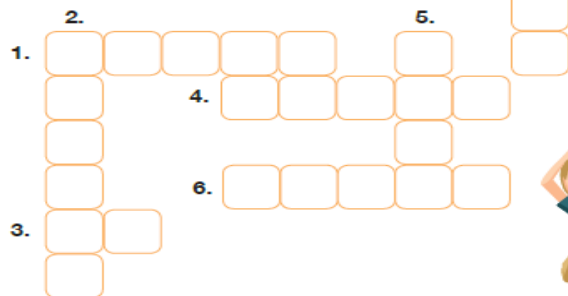
1. ETKİNLİK

a. Aşağıda, metinde geçen bazı sözcüklerin anlamları verilmiştir. Bu sözcükleri belirleyip anlamlarının başına yazınız.

-: Hayırlı bir davranış karşısında Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül.
.....: Dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan şey.
.....: Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen ateşli ve bulaşıcı bir hastalık.
.....: "Teşekkür ederim.", "Kabul ediyorum, razıyım.", "Allah'a ısmarladık." anlamlarında kullanılan bir seslenme sözü.
.....: Bıkıp usanmak, bezgin duruma gelmek.
.....: Sağlığı korumak veya düzeltmek amacıyla uygulanan beslenme düzeni, rejim.
.....: Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı, sızlanma, sızıltı, yakınma.

b. Aşağıda eş anlamlıları verilen sözcükleri metinden bulmacaya yerleştiriniz.

1. yüz
2. nadiren
3. konut
4. yanıt
5. derman
6. istek
7. ulus
8. durum
9. hekim

[7. Sınıf/ 6. TEMA Sanat/ Karagöz ve Hacivat (Özgün, 2019, s. 183)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerin anlamını önce tahmin ediniz. Sonra bu sözcükleri sözlükten bulup anlamlarını yazınız. Daha sonra tahminleriniz ile sözlük anlamlarını karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
estetik		
koleksiyon		
hattat		
icazet		
kavis		
akik		
kitre		
öd		

[7. Sınıf/ 6. TEMA Sanat/ Türkiye’de Geleneksel Sanatlar (Özgün, 2019, s. 189)]

5. ETKİNLİK

a. Aşağıdaki yabancı sözcükleri Türkçe karşılıkları ile eşleştiriniz.

start	beğen	selfie	eğilim
cv	çevrim içi	check	uyarlama
like	takma ad	trend	öz çekim
online	başlangıç	download	kontrol etmek
nick name	öz geçmiş	versiyon	indir

b. Türkçesi varken yabancı sözcükleri kullanmak sizce doğru mudur? Neden? Aşağıya yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

[7. Sınıf/ 6. TEMA Sanat/ Türkiye’de Geleneksel Sanatlar (Özgün, 2019, s. 191)]

1. ETKİNLİK

a. Metinde geçen aşağıdaki sözcükleri, anlamlarıyla eşleştiriniz. Eşleştiremediğiniz sözcüğün anlamını noktalı kutucuğa yazınız.

yemiş	Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak.
olgun	Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, zahmet.
emek	Bitkilerde çiçeğin gelişmesiyle oluşan, tohumları taşıyan, genellikle yenebilen organ, meyve.
erişmek	Amaç edinilen, ulaşılmak istenen şey, ideal.
zekâ	Mutluluk, saadet, ongunluk.
yücelik	Yenecek duruma gelmiş (meyve).
ülkü	Yüksek, büyük, ulu olma durumu.
bahtiyarlık	

b. Metinde geçen aşağıdaki sözcük gruplarının anlamlarını önce tahmin ediniz. Sonra sözlükten bulup karşlarına yazınız. Tahminleriniz ile sözlük anlamlarını karşılaştırmayı unutmayınız.

yüzü ak:	
alnı açık:	
gözü pek:	

9. ETKİNLİK

Aşağıdaki günlük örneğini okuyunuz. Günlükte geçen yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıklarını altındaki bölüme yazınız.

21.06.2015
Merhaba günlük. Bugün kendime part-time bir iş buldum. İş başvurusu için gezmediğim cafe, fast-food dükkânı kalmadı. En sonunda Chicken House'da iş bulabildim. Buranın reklamını bir billboardda gördüm. Hemen adresini bir kâğıda yazdım.

Bir copy centera uğradım. Printerdan cv çıktımı alıp bu adrese gittim. Keşke ilk buraya gitseymişim de bu kadar gezmeseymişim. Neyse sonunda benim de bir işim oldu. Çok mutluyum...

Bu kitap için yazılmıştır.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

[7. Sınıf/ 7. TEMA Kişisel Gelişim/ Ağaç ve Sen (Özgün, 2019, s. 205)]

1. ETKİNLİK

a. Metinde geçen ve anlamları aşağıda verilen sözcükleri bulmacadan bulup işaretleyiniz.

H	E	A	Ş	İ	N	A	B	R	A
İ	N	S	A	R	N	I	E	N	R
K	A	N	I	D	E	F	L	A	I
R	K	L	I	E	Ğ	B	L	İ	N
E	S	E	N	L	İ	K	E	R	M
K	A	R	A	E	L	K	M	T	A
E	R	İ	V	M	İ	A	E	R	K
U	G	L	O	E	M	D	K	I	R
K	A	N	I	K	S	A	M	A	K

-: Sağlık, afiyet, esen olma durumu.
.....: Tanıdık, bildik.
.....: Temizlenmek, temiz duruma gelmek, paklanmak.
.....: Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme.
.....: Birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç, vaka.
.....: Çok tekrarlama sebebiyle etkilenmez olmak, alışmak.
.....: Bir konunun incelenmesi ve eleştirilmesi gereken bütün yönlerini birer birer incelemek araştırmak.
.....: Öğrenip akılda tutmak.
.....: İnanç, düşünce, kanaat.

b. İşaretlemediğiniz harfleri sırasıyla yazarak şifre cümleyi aşağıya yazınız.

.....

[7. Sınıf/ 7. TEMA Kişisel Gelişim/ Bazı İnsanlar (Özgün, 2019, s. 210)]

2. ETKİNLİK

a. Metinde geçen aşağıdaki sözcük grupları ile anlamlarını eşleştiriniz. Eşleştiremediğiniz sözcük grubunun anlamını siz yazınız.

azar işitmek	Kabul edilmek, onaylanmak.
kabul görmek	Bir kimsenin kendisine dokunan sözüne gereken cevabı vermek.
ortaya çıkmak	Var olmak, bulunmak.
merhem olmak	Öfke, heyecan vb. duyguları yatıştırmak, dindirmek.
altında kalmamak	Bir derde çare olmak.
teskin etmek	Meydana çıkmak, yokken var olmak, türemek.
muamele etmek	Paylanmak, kötü sözle karşılaşmak, azarlanmak.
mevcut olmak	

b. Yukandaki sözcük gruplarından beşini, birer cümlede kullanınız.

.....

.....

.....

.....

.....

[7. Sınıf/ 7. TEMA Kişisel Gelişim/ Bazı İnsanlar (Özgün, 2019, s. 211)]

6. ETKİNLİK

a. Metinde geçen atasözü ve özdeyişleri aşağıya yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

b. Yazarın, atasözü ve özdeyişleri yazısında kullanmasının sebebi sizce nedir? Açıklayınız.

[7. Sınıf/ 7.TEMA Kişisel Gelişim/ Bazı İnsanlar (Özgün, 2019, s.213)]

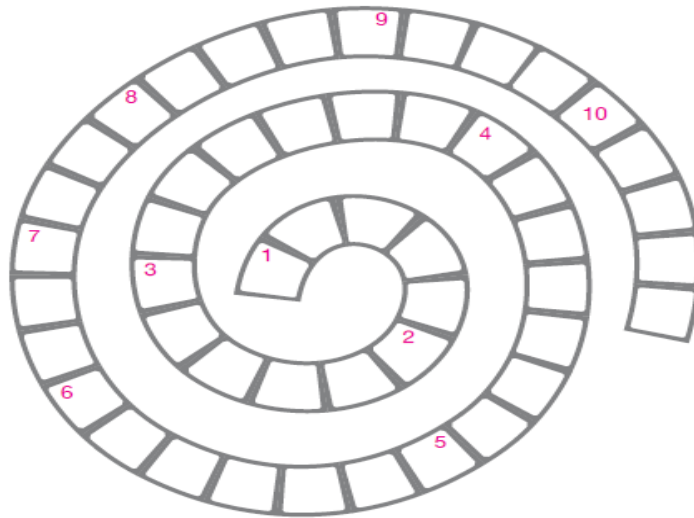
1. ETKİNLİK

a. Metinden aşağıdaki sözcüklerin kullanıldığı cümleleri bulunuz. Önce cümlelerin bağlamından hareketle bu sözcüklerin anlamını tahmin ediniz. Sonra bu sözcüklerin anlamını sözlükten bulup yazınız. Daha sonra tahminleriniz ile sözlük anlamlarını karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
berbat		
mücadele		
niyetlenmek		
sızlanmak		
taviz		
kırılgan		

b. Aşağıda eş anlamlıları verilen sözcükleri metinden bulup bulmacanın ilgili kutucuklarına yazınız.

1. vakit
2. yaşam
3. sorun
4. şikâyet
5. sözcük
6. lezzet
7. kuvvet
8. yürek
9. hadise
10. his

[7. Sınıf/ 7. TEMA Kişisel Gelişim/ Karamsar ve İyimser Bakış Açısı (Özgün, 2019, s. 218)]

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerden hangileri metinle ilişkilendirilebilir? İşaretleyiniz.

öz güven	dayanışma	empati	sabır	adalet
☐	☐	☐	☐	☐
yardımlaşma	iyimserlik	çaresizlik	değişim	vefa
☐	☐	☐	☐	☐

[7. Sınıf/ 7. TEMA Kişisel Gelişim/ Karamsar ve İyimser Bakış Açısı (Özgün, 2019, s. 219)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerin anlamını önce tahmin ediniz. Sonra sözcüklerin anlamını sözlükten bulup karşılarına yazınız.

empati	
minimal	
risk	
faktör	

[7. Sınıf/ 7. TEMA Kişisel Gelişim/ İletişim Becerilerimiz (Özgün, 2019, s. 223)]

1. ETKİNLİK

a. Metinde geçen ve aşağıda harfleri karışık olarak verilen sözcükleri, sözcük gruplarını yazınız.

1	r a v b o u t a r l a	2	t i m u c	3	b e k i l e r f e s r
4	n a t s i s a	5	e c n e t i	6	r e r z e
7	k e ş e b e	8	r a t e h i m e ç g e k	9	r a t l e ş
10	y ı p a h a l a l a m m o l k a	11	ç o s u n m a l a k a m		

b. Yazdığınız sözcüklerin, sözcük gruplarının numaralarını anlamlarının başına yazınız.

- ☐ Ülke çapında yaygınlaştırılmış ulaşım ve iletişim örgüsü, ağ.
- ☐ Çok küçük parçacık.
- ☐ Önemi bakımından unutulmayacak bir durum kazanmak.
- ☐ Bir olayın doğurduğu başka bir olay veya durum, sonuç.
- ☐ Çok para, özveri, emek gerektirmek, kolay elde edilememek veya zarara, sıkıntıya yol açmak.
- ☐ Yeni bir buluş ortaya koyan, icat eden kimse.
- ☐ Ayrıştırma, birleştirme yoluyla bir sonuca ulaşmak veya teşhis koymak için çeşitli araçlar kullanılarak tıp, eczacılık, fizik, kimya gibi bilim dallarıyla ilgili araştırmaların, deneylerin yapıldığı özel donanımlı yer.
- ☐ Anahtar, genellikle binaların girişine gelen elektrik akımını açıp kapamaya yarayan araç.
- ☐ Yardım eden veya gerektiğinde yardım edecek olan kimse, yardımcı.
- ☐ Bir işi bitirememek, neticelendirememek.
- ☐ Bir durumun ilan edildiği veya savaşın sürdüğü dönem.

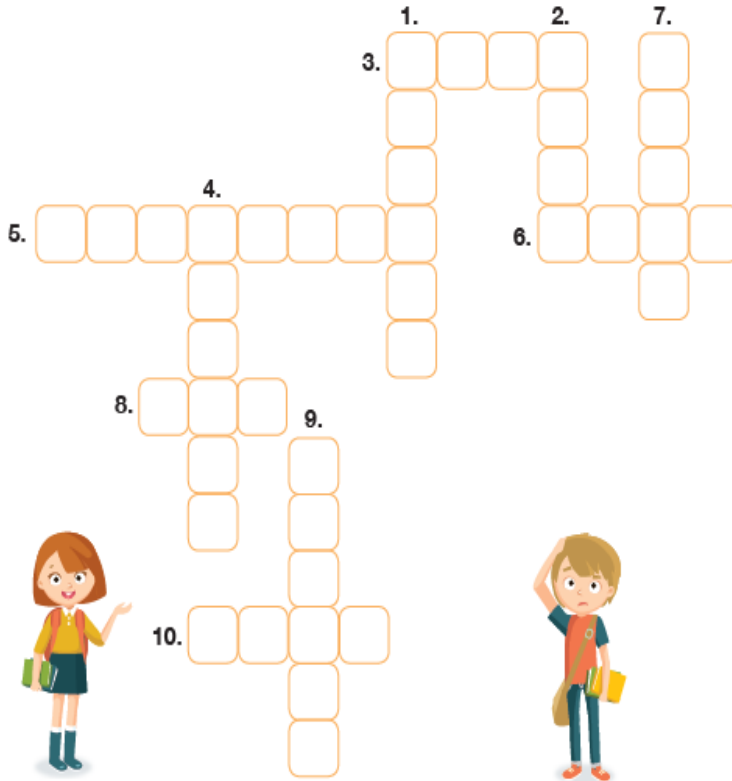
[7. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Ampulün İlk Yanışı (Özgün, 2019, s. 236)]

1. ETKİNLİK

a. Metinde geçen aşağıdaki sözcükleri, anlamlarıyla eşleştiriniz. Eşleştiremediğiniz sözcüğün anlamını noktalı kutucuğa yazınız.

çağ	●	●	Bir düşünceyi, bir eseri inceleyerek doğruluk veya yanlışlığını ortaya çıkarmak ve gerçek değerini belirtmek.
eser	●	●	Tarihin ayrıldığı dört büyük bölümden her biri.
mantık	●	●	Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek.
övmek	●	●	Emek sonucu ortaya konulan ürün, yapıt.
eleştirmek	●	●	

b. Aşağıdaki sözcüklerin metinde geçen eş anlamlılarını bulmacaya yazınız.

- 1. mühim
- 2. memleket
- 3. önder
- 4. iyileştirme
- 5. görkemli
- 6. yapıt
- 7. masraf
- 8. dönem
- 9. hata
- 10. meşhur

[7. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ İbni Sina (Özgün, 2019, s. 245)]

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerin anlamını önce metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Sonra bu sözcüklerin anlamını sözlükten bulunuz. Tahminleriniz ile sözlük anlamlarını karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
sarp		
festival		
jüri		
aygıt		
gong		
gamer		

[7. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Işıklı Haberleşenler (Özgün, 2019, s. 253)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen ve aşağıda harfleri karışık olarak verilen sözcük gruplarını yazınız. Bu sözcük gruplarının anlamını önce tahmin ediniz. Sonra tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.

r ö d t e z l ö g e k m l e k e b

e t k e r e a h m e ç g e k

ö z n ü g ü t d ö r m a ç k a

n ü z ö g e i m k e ş i l

z i s a r t a h m k e t e

n e z ö e r t k e m g ö s

Sözcük Grupları	Tahminim
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

[7. Sınıf/ 8. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Elinizin Altındaki Dünya (Özgün, 2019, s. 257)]

➤ Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgulara Ait Etkinlikler

1. ETKİNLİK

Metinde geçen anlamını bilmediğiniz sözcükleri yazınız. Bu sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

Sözcük:

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Öğrendiğiniz sözcüklerle sözlük oluşturunuz.

[8. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ İyimserlik ve Kötülük Üzerine (MEB, 2019, s. 14)]

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki deyimlerin anlamlarını bulunuz. Deyimleri birer cümlede kullanınız.

1.
göze almak

2.
batağa saplanmak

3.
göz ardı etmek

1. Anlamı:
Cümlem:
2. Anlamı:
Cümlem:
3. Anlamı:
Cümlem:

[8. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ İyimserlik ve Kötülük Üzerine (MEB, 2019, s. 14)]

8. ETKİNLİK

Aşağıdaki dördlükten hareketle bilgilendirici bir metin yazınız.

(...)

Sımsıcak dostluklar sevgiler varken
Savaşlar kinler öfkeler neden
Bırakıp gideceğiz bir gün
Dünya bu kadar güzelken

- Yazınıza uygun bir başlık koyunuz. Giriş, gelişme, sonuç bölümlerini dikkate alınız.
- Yazınızı atasözü ve özdeyişlerle zenginleştiriniz.
- Yazdıklarınızı yazım ve noktalama kuralları yönünden gözden geçiriniz.

[8. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ İnsanla Güzel (MEB, 2019, s. 29)]

1. ETKİNLİK

Anlamı verilen sözcük ve sözcük gruplarını bulunuz. Boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz. Bu sözcük ve sözcük gruplarını anlamına uygun cümlelerde kullanınız.

H Z O O O T

: Yenilgi.

Cümlem:

G F O O

: Çevresinde olup bitenlerin farkına varmayan, sezmeyen (kimse), gözü bağlı, bilgisiz, aymaz.

Cümlem:

S Ğ R O O O K

: Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak.

Cümlem:

O O B L N O O K

: Çırpınmak, tepinmek, kımıldanmak.

Cümlem:

O O H

: Bir şeyden veya bir kimseden yana olma, aleyh karşıtı.

Cümlem:

R H O O O T

: Vücutta görülen gevşeklik, ağırlık, tembellik.

Cümlem:

O O D R O

: Birdenbire ortaya çıkan tehlikeli durum.

Cümlem:

O L A S O

: Alayı andıran, alaya benzeyen, alay gibi, alayımı.

Cümlem:

O O N K

: İnanç ve düşüncesini değiştiren, sözüne güvenilmeyen, caygın, kaypak (kimse).

Cümlem:

R O O O O L O O K

: Bir anlaşma, sözleşme veya isteğin yerine getirilmesini sağlamak için bir kimseyi alıkoymak.

Cümlem:

T L K O N O T O O K

: Bir duyguyu bir düşüncüyü aşmak.

Cümlem:

[8. Sınıf/ 1. TEMA Erdemler/ Kedi ile Fare (MEB, 2019, s. 35)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen sözcüklerle ilgili etkinliği ipuçlarından yola çıkarak örnekteki gibi çözünüz. Sarı renkli kutucuktaki harfleri numara sırasına göre birleştirip gizli sözcüğü bulunuz.

1. ACİRMUH **M U H A C İ R**

Sözlük Anlamı: Göçmen.

Cümlem:

Yolda uzun bir muhacir kafilesine tesadüf ettik. (Ömer Seyfettin)

2. TARMU **U**

Sözlük Anlamı: İstek, dilek.

Cümlem:

3. İYLİKMET **U**

Sözlük Anlamı: Değerli.

Cümlem:

4. KHAL **U**

Sözlük Anlamı: Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu.

Cümlem:

5. LUKOĞNLU **U**

Sözlük Anlamı: İnsanların bilgi, görgü ve hoş-görü bakımından gereği kadar gelişmiş olma durumu, yetkinlik, kemal.

Cümlem:

6. ADBNİAR **U**

Sözlük Anlamı: Bir geminin hangi devlete ait olduğunu gösteren bayrak.

Cümlem:

7. TİMÜ **U**

Sözlük Anlamı: Umut.

Cümlem:

8. ZANYİ **U**

Sözlük Anlamı: Zarar.

Cümlem:

9. ELEÖSK **U**

Sözlük Anlamı: Ayakkabı tabanı, bavul, çanta yapımında kullanılan, büyükbaş hayvanların işlenmiş derisi.

Cümlem:

10. KINTIYI **U**

Sözlük Anlamı: Yıkılan bir şeyin parçaları, kalıntıları, enkaz.

Cümlem:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
C

1. ETKİNLİK

Anlamı verilen sözcük ve sözcük gruplarını bulunuz. Boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz.

D _ _ _ G _ V _ _ _ M _ _ _

: İz bırakmak.

E _ _ R _ _ _ S _ _ _

: Bütün insanlığı ilgilendiren.

T _ _ S D _ _ _ L _ _ _ _

: Onaylamak.

İ _ _ H _ _ _ M _ _ _

: Özen.

F _ _ _ _ L

: Peşrev, nakış, şarkı, saz semaisi vb. parçaların belli bir sıraya göre çalınıp söylenmesi.

A _ _ _ T _ _ _

: Bir işi meslek veya alan uzmanı olmadan yapan.

M _ _ L _ _ M

: Bilinen, belli.

_ _ Ş _ _ _ R _ _ K _ _ T _ _ _ _

: Katılmak.

N _ _ Z _ _ _ _ D _ _

: Yanında, huzurunda, gözetiminde.

N _ _ A _ _ _ Z _ _ _ _ _ _ _ K

: Niyetini, düşüncesini, eğilimini anlamaya çalışmak.

_ _ N _ _ _ _ _ S _ _ N

: İlgi çekici, ilginç.

_ _ C _ _ _ _ T _ _ _ K

: Yapmak.

[8. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Atatürk ve Müzik (MEB, 2019, s. 56)]

7. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki matematik ve geometri terimlerini dilimize Atatürk kazandırmıştır. Bu sözcükleri inceleyiniz.

haric-i kısmet	bölüm	mazrubata tefrik	çarpanlara ayırma
kabiliyet-i taksim	bölünebilme	muhit-i daire	çember
zarb	çarpı	amudi	dikey
mazrup	çarpan	murabba	kare

b)

"Vatan sevgisi konulu kitabımı başka bir perspektifle yazdım. Objektif bir değerlendirme yapılırsa trend kitaplar arasında yer alacağına inanıyorum."

Yukarıdaki cümlelerde geçen yabancı sözcüklerin altını çiziniz. Bu sözcükleri ve Türkçe karşılıklarını alttaki boşluklara yazınız.

.....	→	
.....	→	
.....	→	

[8. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Atatürk ve Müzik (MEB, 2019, s. 59)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen bazı sözcüklerin anlamları aşağıda verilmiştir. Verilen anlamlarla sözcükleri eşleştiriniz.

1. denetlemek	2. kına	3. orak
4. kaza	5. bölük	6. hasret
7. üsteğmen	8. er	9. şehit
10. cephe	11. tümce	12. mektup
13. süngü		

1. Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek, murakabe etmek, teftiş etmek, kontrol etmek.
2. İlçe, kaymakamlık.
3. Orduda rütbesi teğmenle yüzbaşı arasında olan subay.
4. Özlem.
5. Cümle.
6. Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name.
7. Üzerinde savaşın sürdüğü bölge.
8. Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse.
9. Yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin metal bir bıçakla, buna bağlı bir saptan oluşan ekin, ot vb. biçme aracı.
10. Rütbesiz asker, nefer.
11. Tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçiminde delici silah.
12. Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik.
13. Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan toz.

[8. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Kınalı Ali'nin Mektubu (MEB, 2019, s. 62)]

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki deyimleri anlamlarıyla eşleştiriniz. Deyimleri birer cümlede kullanınız.

1.
kına yakmak

2.
geri dönmek

3.
dalga geçmek

4.
selam etmek

5.
büyüklerin ellerinden,
küçüklerin gözlerinden öpmek

() Eğlenmek, alay etmek.

Cümlem:

() Geldiği yere gitmek.

Cümlem:

() Kınayı su ile karıştırıp bulamaç kıvamına getirerek boyanacak yere sürmek.

Cümlem:

() Saygı ve sevgi göstermek.

Cümlem:

() Uzakta olan birine esenlik dilemek.

Cümlem:

[8. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Kınalı Ali'nin Mektubu (MEB, 2019, s. 63)]

1. ETKİNLİK

a) Metni dinlerken aşağıdaki boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

O _____ seviyordum ki Atatürk'ü, onu _____ bir varlık olarak düşünüyordum.
Bizi _____ bırakmazlar ki oğlum.
_____ de gördüm.
Babam bir _____ içine ekmek ve zeytin koymuştu.
O _____ ağacı, o kahverengi _____.

b) Not aldığınız sözcüklerden anlamını bilmediğinizi yazınız. Bu sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

[8. Sınıf/ 2. TEMA Millî Mücadele ve Atatürk/ Atatürk'ü Gördüm (MEB, 2019, s. 69)]

1. ETKİNLİK

Anlamı verilen sözcük ve sözcük gruplarını bulunuz. Boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz.

R	T M K	: Sunmak.
S	Y J K	: Toplum bilimsel.
H D S	A	: İleri evre.
T R M K		: Oluşmak, ortaya çıkmak, meydana çıkmak.
D J T		: Verileri bir ekran üzerinde elektronik olarak gösteren.
S Y		: Sosyal olmayan.
T B	T M K	: Saygı göstermek, saymak, değer vermek.
Z	M	: Hafifçe yaralamak.
K Z		: Aynı biçimde.
Ğ M		: Başka bir şeyin istemine, gücüne veya yardımına bağlı olan, özgürlüğü, özerkliği olmayan, tabi.

[8. Sınıf/ 3. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Gündelik Hayatımda E-Hastalıklar (MEB, 2019, s. 82)]

1. ETKİNLİK

Metnin bağlamından hareketle aşağıda verilen sözcükleri anlamlarıyla eşleştiriniz.

1. heybe
2. çıkın
3. bağ
4. hâlihazır
5. azık
6. genetik
7. özgü
8. hücre

- (3) Meyve bahçesi.
- () Bir beze sarılarak düğümlemiş küçük bohça, çıkı.
- () At, eşek vb. binek hayvanlarının eyeri üzerine geçirilen veya omuzda taşınan, içine öteberi koymaya yarayan, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba.
- () Birine, bir şeye ait olan, öze, has, mahsus.
- () Kalıtım bilimi.
- () Şimdiki durum, şu anda, bugünlerde.
- () Gereken yiyecek ve içecek şeyler, nevale.

[8. Sınıf/ 3. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Simit ve Peynir’le “Bilim İnsanı Öyküleri” (MEB, 2019, s. 92)]

1. ETKİNLİK

“Parktaki Bilim” metninde geçen bazı sözcükler aşağıda verilmiştir. Bu sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
1. fizik		
2. yer çekimi		
3. düzlem		
4. direnç		
5. sürtünme		

[8. Sınıf/ 3. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Parkta Bilim (MEB, 2019, s. 99)]

1. ETKİNLİK

Metni dinlerken not aldığınız sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız. Sözcükleri anlamına uygun birer cümlede kullanınız.

Sözcük:

.....

Tahminim:

.....

Sözlük Anlamı:

.....

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Tahminim:

.....

Sözlük Anlamı:

.....

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Tahminim:

.....

Sözlük Anlamı:

.....

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Tahminim:

.....

Sözlük Anlamı:

.....

Cümlem:

.....

[8. Sınıf/ 3. TEMA Bilim ve Teknoloji/ Uzay Giysileri (MEB, 2019, s. 105)]

1. ETKİNLİK

"Kaldırımlar" şiirinde geçen bazı sözcükler aşağıda verilmiştir. Bu sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
1. çilekeş		
2. lisan		
3. tak		
4. âmâ		

[8. Sınıf/ 4. TEMA Birey ve Toplum/ Kaldırımlar (MEB, 2019, s. 118)]

1. ETKİNLİK

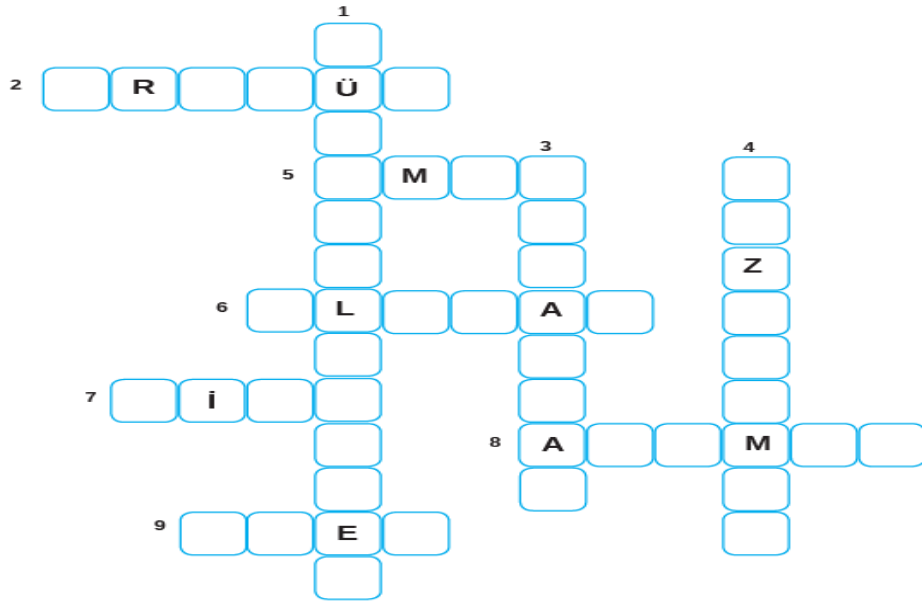
Metinde geçen bazı sözcüklerin ve sözcük gruplarının harfleri karışık olarak verilmiştir. Bu harflerden, anlamı verilen sözcükleri oluşturup uygun cümlelerde kullanınız.

Amca.	i m e m	Sınav.	t i i m h a n
Cümlem		Cümlem	
Utandırmak.	c u p h a m m e k e t	Yetişme, erişme, büyüme.	m e k y e t i k l e ş
Cümlem		Cümlem	
Sürmeyi sürüp kapamak.	m e k s ü r l e m e	Büyükanne, nine.	b e e
Cümlem		Cümlem	
Ekmele doymak gerektiğinde, ekmeğe katılan peynir, zeytin, helva gibi yiyecek.	t k i a k	İçi yumuşak bir madde ile doldurularak dikilen, oturmayaya, yaşlanmaya yarar şilte.	i n d e m r
Cümlem		Cümlem	

[8. Sınıf/ 4. TEMA Birey ve Toplum/ Portakal (MEB, 2019, s. 125)]

1. ETKİNLİK

Anlamları verilen sözcükleri kullanarak numaralandırılmış kutucuklara yazınız.

1. Dünya milletlerini ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaştırmaya ve bir bütün olmaya götürmek, globalleşmek.

2. Kitapçık.

3. Çevresini sarmak, çevrelemek, çevirmek, abluka etmek, ablukaya almak, ihata etmek, muhasara etmek.

4. Özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, bozulmak, dejenere olmak, tereddi etme.

5. Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, zahmet.

6. Bir düşünceyi kolay hatırlanıp tekrarlanabilir bir biçimde ifade eden kısa, çarpıcı söz, motto.

7. Söyleyiş özelliği.

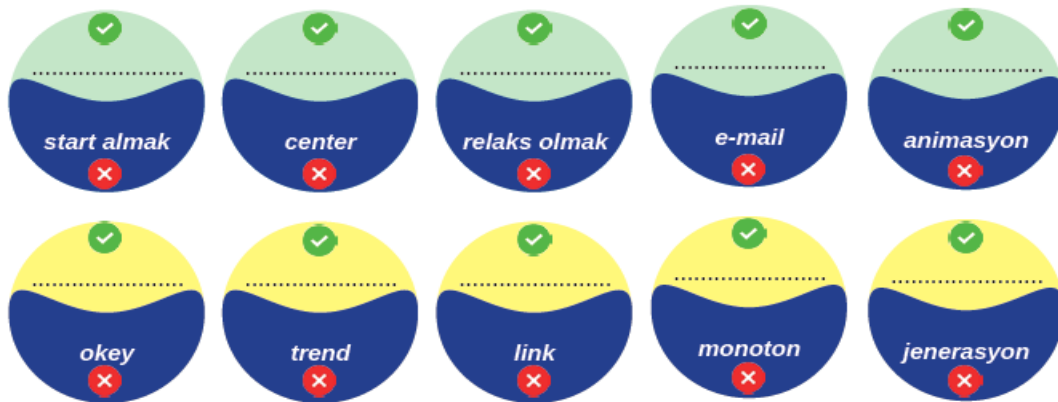
8. Farsça.

9. Bir işin elden geldiğince iyi olmasına çabalamak, özenme, itina, ihtimam.

[8. Sınıf/ 4. TEMA Birey ve Toplum/ Dilimiz Kuşatma Altında (MEB, 2019, s. 132)]

6. ETKİNLİK

Günümüzde sıkça kullanılan bazı yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıklarını yazınız.

[8. Sınıf/ 4. TEMA Birey ve Toplum/ Dilimiz Kuşatma Altında (MEB, 2019, s. 136)]

1. ETKİNLİK

“Karanlığın Rengi Beyaz” metnini dinlerken sözcük bölümüne not aldığınız sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

Sözcük:

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

[8. Sınıf/ 4. TEMA Birey ve Toplum/ Karanlığın Rengi Beyaz (MEB, 2019, s. 139)]

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri anlamlarıyla eşleştiriniz. Eşleştirmede açıkta kalan anlamı karşılayan sözcüğü bulup bir cümlede kullanınız.

düşkün

1. Tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak.

rehavet

2. Şerefliendirmek, onurlandırmak.

mahmur

3. Doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş.

muhakkak

4. Uykudan sonra üzerinde sersemlik, ağırlık bulunan.

yanılmak

5. Vücutta görülen gevşeklik, ağırlık, tembellik.

teşrif etmek

6. Huy, karakter.

tabiat

7. Bir şeye kendini aşırı vermiş olan, çok bağlı, tutkun.

8. Kölelik, tutsaklık, esirlik.

Cümlem:

[8. Sınıf/ 5. TEMA Zaman ve Mekân/ Eşref Saat (MEB, 2019, s. 152)]

2. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki cümlelerde geçen deyimlerin cümlelere kattığı anlamları altlarına yazınız.

Dünya nimetlerinin lezzetlerine kendilerini kaptırmış olanlar öğle vaktinin gelmesini ipe çekerek.

Talih o saatlerde adamın yüzüne gülmeye başlar.

İnsanların bam teline dokunmamaya çalışmak evinizde eşref saati sık sık çaldırarak için kâfidir.

O gelince en çetin meselelerinizi tereyağından kıl çeker gibi halleder.

b) Deyimlerin anlatıma olan katkısını yazınız.

[8. Sınıf/ 5. TEMA Zaman ve Mekân/ Eşref Saat (MEB, 2019, s. 152)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki sözcük ve sözcük gruplarının anlamını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamıyla karşılaştırınız.

Sözcük	Tahminim	Sözlük Anlamı
1. bağı yanık		
2. gür		
3. mavzer		
4. oba		
5. ferik elması		
6. çevre		
7. harman		
8. neftî		

[8. Sınıf/ 5. TEMA Zaman ve Mekân / Türkiye (MEB, 2019, s. 157)]

1. ETKİNLİK

Anlamı verilen sözcük ve sözcük gruplarını bulunuz. Boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz.

K O _ _ K :

Vadi.

T _ _ İ _ _ E D _ _ M _ K : Karşısındakinin saldırısına karşı uyanık durma.

K _ R _ U _ _ :

Koyu kül rengi, kurşun rengi.

G _ _ N _ T :

Kuvars, feldspat, ortoklaz ve mika minerallerinden birleşmiş türlü renkte, billursu, çok sert bir kayaç türü.

H _ _ İ :

Bir sıvıyı ağzı dar bir kaba aktarmak için kullanılan koni biçimindeki araç.

V _ V _ Y _ _ :

Çıglık.

T _ Y :

Ziyafet.

[8. Sınıf/ 5. TEMA Zaman ve Mekân/ Peri Bacaları (MEB, 2019, s. 163)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

Sözcük:

sancak

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

tayfa

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

kamara

Tahminim:

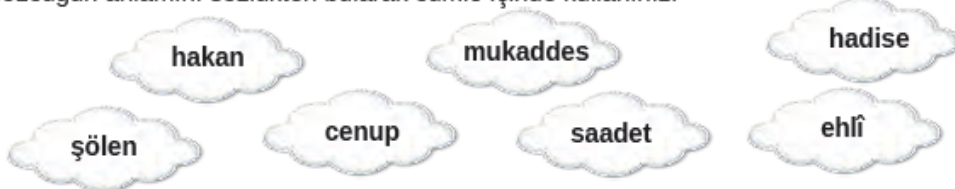
Sözlük Anlamı:

[8. Sınıf/ 5. TEMA Zaman ve Mekân/ Issız Ada (MEB, 2019, s. 169)]

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri anlamlarıyla eşleştiriniz. Sözcükleri cümlelerde kullanınız. Anlamı verilmeyen sözcüğün anlamını sözlükten bularak cümle içinde kullanınız.

Sözcük:

.....

Anlamı:

Mutluluk.

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Anlamı:

Ziyafet.

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Anlamı:

Evcil.

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Anlamı:

Güney.

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Anlamı:

Olay.

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Anlamı:

Kutsal.

Cümlem:

.....

Sözcük:

.....

Anlamı:

.....

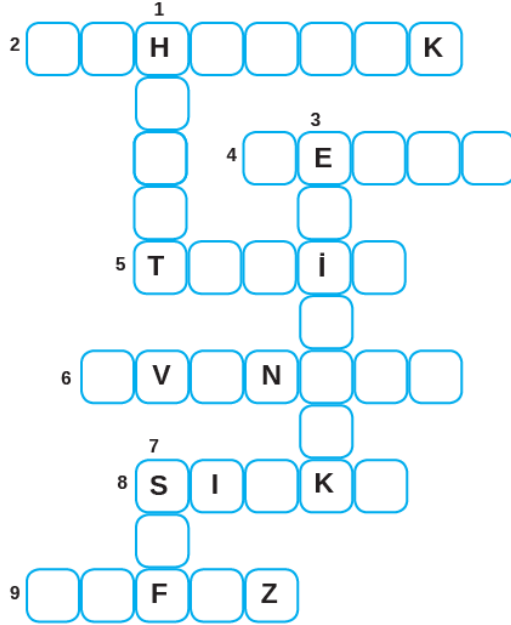
Cümlem:

.....

[8. Sınıf/ 6. TEMA Millî Kültürümüz/ Göç Destanı (MEB, 2019, s. 180)]

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz şiirde geçen bazı sözcüklerin anlamları verilmiştir. Anlamı verilen sözcüğü bulup bulmacaya yazınız.

1. Sınır.
2. Kesinlikle.
3. Bir yere ulaşmak, varmak.
4. Mutlu, sevinçli, uygun.
5. Etki.
6. Bir niteliği sebebiyle kendini yücelmiş sayarak bundan abartmalı bir biçimde söz etmek, iftihar etmek.
7. Dizi, sıra.
8. Yalan söylemeyen, dürüst.
9. Söz geçirme, güçlü olma, erk.

[8. Sınıf/ 6. TEMA Millî Kültürümüz/ Vatan Sevgisini İçten Duyanlar (MEB, 2019, s. 187)]

1. ETKİNLİK

Sözcük ve sözcük gruplarını, verilen anlamlarla eşleştiriniz.

- () Bakıra çinko katılarak elde edilen sarı renkte bir alaşım.
- () Çok iri, kocaman.
- () Çevreye güzel kokular yayılmak.
- () Çift dizeli olarak düzenlenen bir koşuğun her dize çifti.
- () Rahatına düşkün kimse, keyif sahibi.
- () Bir şeye çok alışmış, kendine huy edinmiş.
- () Arkadaş, yakın dost.
- () Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet.

[8. Sınıf/ 6. TEMA Millî Kültürümüz/ Bir Fincan Kahve (MEB, 2019, s. 194)]

2. ETKİNLİK

Dinlediğiniz metinde geçen sözcükleri anlamları ile eşleştiriniz.

- ☒ 7. Gemilere yol gösteren ışık kulesi.
- ☐ Efsane.
- ☐ Rastgele, tesadüfen.
- ☐ Bir olguyla ilgili gerçeğin ne olduğunu kestirememekten doğan kararsızlık.
- ☐ Üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa.
- ☐ Belirli bir sebebi olmaksızın bir işi isteyerek geri bırakmak, geciktirmek, umursamamak.
- ☐ Tekrarlamak.
- ☐ Çok ayaklılardan, sarımtırak renkte, zehirli bir böcek.
- ☐ Genellikle söğüt veya başka ağaç dallarından örülen, yük taşımaya yarayan, kaba ve dayanıklı sepet.
- ☐ Tanrı'nın uygun görmesi, Tanrı'nın isteği, kader, ezeli takdir, yazı, alın yazısı, hayat, mukadderat, takdirilahi.

1. **söylence**

2. **yinelemek**

3. **küfe**

4. **çıyan**

5. **kazara**

6. **yazgı**

7. **deniz feneri**

8. **rehber**

9. **kuşku**

10. **kaygı**

11. **savsaklamak**

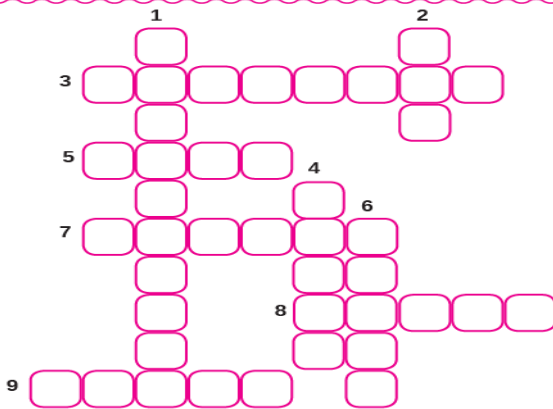
[8. Sınıf/ 6. TEMA Millî Kültürümüz/ Kız Kulesi (MEB, 2019, s. 201)]

1. ETKİNLİK

Anlamları verilen sözcükleri bulmacaya yerleştiriniz.

aygır cengâver tekin çile savak yel ulumak kuytu sezinlemek

1. Sezer gibi olmak, sezmek.
2. Rüzgâr.
3. Savaşçı.
4. Suyu başka yöne akıtmak için yapılan düzenek.
5. Zahmet, sıkıntı.
6. İssiz, sessiz ve göze çarpmayan, تنها (yer).
7. Köpek, kurt, çakal vb. hayvanların uzun, iniltili, ağlar gibi bir ses çıkarması.
8. Erkek at.
9. Güvenilir (kişi, yer).

[8. Sınıf/ 7. TEMA Doğa ve Evren/ Yılkı Atı (MEB, 2019, s. 220)]

1. ETKİNLİK

Şiirde geçen bilmediğiniz sözcükleri belirleyerek anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

Sözcük:		Tahminim:	
		Sözlük Anlamı:	
Sözcük:		Tahminim:	
		Sözlük Anlamı:	
Sözcük:		Tahminim:	
		Sözlük Anlamı:	
Sözcük:		Tahminim:	
		Sözlük Anlamı:	

[8. Sınıf/ 7. TEMA Doğa ve Evren/ Rüzgâr (MEB, 2019, s. 228)]

1. ETKİNLİK

Anlamı verilen sözcük ve sözcük gruplarını bulunuz. Boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz.

H R M	: Hırıltıyla ses çıkarmak.
T P T L	: Başı aşağı gelecek biçimde.
S H	: Çöl.
N G	: Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş, vâsi.
F K	: Güneş doğmadan az önce beliren aydınlık.
Ç i E	: İki namlulu av tüfeği.
T Y R	: Güneşin doğmak üzere olduğu sırada, ufukta hafifçe aydınlanan yer.
S N L K	: Birine esenlik dileyerek ayrılmak, veda etmek.
P L Z	: Kaz, ördek, güvercin vb. bazı kuş yavrularının civcivlikten sonraki durumu.
Ü Z R K	: Sedef otugillerden, yaprakları almasıık, çiçekleri beyaz renkte, susama benzeyen tohumları acı olan, halk hekimliğinde tedavi amaçlı, tıtsü olarak kullanılan bir bitki.

[8. Sınıf/ 7. TEMA Doğa ve Evren/ Gündüzü Kaybeden Kuş (MEB, 2019, s. 236)]

2. ETKİNLİK

Dinlerken not aldığınız sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

Sözcük:

karbonmonoksit

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

atık madde

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

Sözcük:

salık vermek

Tahminim:

Sözlük Anlamı:

[8. Sınıf/ 7. TEMA Doğa ve Evren/ Hava Kirliliği (MEB, 2019, s. 243)]

1. ETKİNLİK

Anlamları verilen sözcükleri kullanarak numaralandırılmış yerlere yazınız.

çevale

müsrif

ırıp

küpeşte

aba

misina

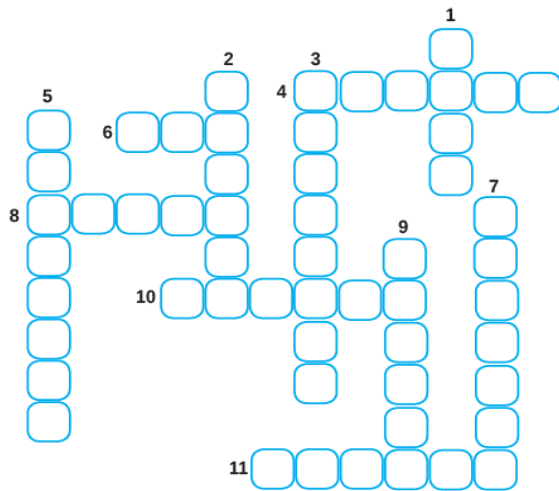
hülya

havali

tahayyül

müsamaha

çapara

1. Bir tür balık ağı, ırıp.
2. Bir çeşit olta, çok iğneli olta.
3. Hoşgörü.
4. Tutumsuz.
5. Hayalde canlandırma.
6. Yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş.
7. Gemide güverte hizasında iskarmoz bağlarına tutturulan dikmelerin dış yüzlerine kaplanan kaplamaların oluşturduğu siper, borda kaplamalarının en üstü, güverteden yukarı kalan bölüm, korkuluk, parapet.
8. Tatlı düşün, hayal.
9. Yapay ve sentetik ham maddeden tek kat çekilmiş, değişik kalınlıkta iplik.
10. Yöre.
11. Balık sepeti.

[8. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Haritada Bir Nokta (MEB, 2019, s. 256)]

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri anlamlarıyla eşleştiriniz. Eşleştirmede açıkta kalan sözcüğün anlamını bularak sözcüğü bir cümlede kullanınız.

ajans	☐	1. Üzgün.
hücum	☐	2. Çok koyu.
hınç	☐	3. Çok küçük parçacık.
zerre	☐	4. Haber toplama, yayma ve üyelerine dağıtma işi ile uğraşan kuruluş.
zifirî	☐	5. Saldırı.
mahzun	☐	6. Öç alma duygusu ile dolu öfke, kin, gayz.
kahr	☐	

Anlamı:

Cümlem:

[8. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Yaşamaya Dair (MEB, 2019, s. 264)]

1. ETKİNLİK

Metinde geçen bilmediğiniz sözcükleri belirleyerek anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

	Sözcük:	Tahminim:
		Sözlük Anlamı:
	Sözcük:	Tahminim:
		Sözlük Anlamı:
	Sözcük:	Tahminim:
		Sözlük Anlamı:
	Sözcük:	Tahminim:
		Sözlük Anlamı:

[8. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Kalbim Rumeli’de Kaldı (MEB, 2019, s. 272)]

1. ETKİNLİK

“Zeytinyağı Üretimi” adlı videoda geçen bilmediğiniz sözcüklerin anlamını tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlük anlamlarıyla karşılaştırıp sözcükleri anlamlarına uygun cümlelerde kullanınız.

	Sözcük:	Tahminim:
		Sözlük Anlamı:
	Sözcük:	Tahminim:
		Sözlük Anlamı:
	Sözcük:	Tahminim:
		Sözlük Anlamı:

[8. Sınıf/ 8. TEMA Vatandaşlık/ Zeytinyağı Üretimi (MEB, 2019, s. 272)]

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı

Doğum Tarihi

E-mail

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Yüksek Lisans	Türkçe Eğitimi	Mersin Üniversitesi	2018-2021
Lisans	Türkçe Öğretmenliği	Karadeniz Teknik Üniversitesi	2000-2005

Görevler:

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Türkçe Öğretmeni-Kurucu Müdür	ÖNEM Danışmanlık	2014-...
Türkçe Öğretmeni- Türkçe Zümre Başkanı	Mersin Özel Mat-Fen Dershanesi	2008-2014
Türkçe Öğretmeni-Türkçe Zümre Başkanı	Mersin Özel Mat-Türk Dershaneleri	2007-2008
Türkçe Öğretmeni- Eğitim Koordinatörü-Türkçe Zümre Başkanı	Trabzon Modüler Bil Akademi	2004-2007